

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Diplomová práce

Vnitřní demokracie a organizační struktura politických stran

Bc. Tomáš Měchura

Olomouc 2021

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat za pomoc při vypracování diplomové práce. Mé přítelkyni za trpělivost, vedoucímu práce za podmětné rady, odboru voleb Ministerstva vnitra za poskytnutí podkladů, redakci Seznam Zpráv za poskytnutí kontaktů, všem zmíněným politikům v diplomové práci za jejich odpovědi.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s uvedením všech použitých pramenů a spoluautorství. Souhlasím se zveřejněním diplomové práce podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

V Olomouci dne

..... Tomáš Měchura

Obsah

Úvod	5
Problematika fungování politických stran.....	10
Politické strany a vnitřní demokracie	13
Index vnitrostranické demokracie	20
1. Práva členů	23
2. Organizační struktura	24
3. Rozhodovací procesy	26
Nominační procesy.....	30
Operacionalizace	37
Analýza.....	40
Hnutí ANO 2011	40
TOP 09	43
Svoboda a přímá demokracie	46
Česká pirátská strana	50
Komunistická strana Čech a Moravy	53
Česká strana sociálně demokratická	57
Občanská demokratická strana	64
KDU-ČSL	67
STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ	71
Shrnutí indexu demokratičnosti stran.....	74
Nominační procesy v modelech autorů Rahata a Hazana	81
Závěr.....	87
Užitá literatura a zdroje	89
Prameny.....	95
Apendix	103
Přílohy	116

Úvod

Odborníci z řad politologie identifikovali politické strany jako klíčové instituce funkční demokracie a zdůrazňovali jejich úlohu při náboru členů respektive, zajišťování vazeb mezi občanskou společností a vládou i organizací volebních kampaní (Dalton, Farrel, McAllister 2011: 3-4). Kromě samotných postřehů o důležitosti politických stran vznikají však také obavy, jak politické strany tyto povinnosti plní. Vystávají tak otázky, zda samotné subjekty, tak esenciální pro demokracii, jsou vlastně samy interně demokratické. Pokud se blíže podíváme na jejich vlastní rozhodovací postupy, rozdělení moci a kompetencí, můžeme tak možná odhalit s jakými ambicemi politické strany do demokratického procesu vstupují. V politickém prostředí se jistě nenajde shoda na tom, co pro politické strany znamená „vnitřně demokratický“. Pro potřeby napsání práce je využit index vnitrostranické demokracie (IPD). Existují různé druhy indexů IPD a jako různé definice demokracie může být index IPD v zásadě sporný, jelikož není obecně stanoveno, jaké jsou zásadní hodnoty IPD. Index v této práci vytváří zjednodušující hodnotu demokratičnosti jednotlivých politických stran, které můžeme porovnat a zhodnotit. Ve výsledku můžeme interpretovat, proč politické strany v proběhlém měření mají nejlepší, nebo naopak nejhorší hodnoty a proč získaly odpovídající ohodnocení. Vybraný index je koncipován na základě kritérií inkluзивity a decentralizace. V tomto případě se inkluзивita týká okruhu osob s rozhodovací pravomocí. Lze tedy pozorovat, kde se vyskytují pravidla nejexkluzivnější. Decentralizace v textu prezentuje rozsah, v jakém jsou rozhodnutí přijímána. Následující text se pokouší přiblížit toto fungování politických stran pomocí analýzy jejich vnitrostranických dokumentů ve formě politických stanov, které strany musejí transparentně zveřejňovat.

Jedna z nejdůležitějších součástí IPD je proces nominace kandidátů, které generují politické strany do volebních klání. V rámci propojení číselného skóre indexu jednotlivých politických subjektů tak práce doplní výsledky jednoduchého modelu rozdělení stran do dvou dimenzí podle úrovně inkluзивity a exkluzivity nominačních procesů, aby rozšířilo poznání a interpretaci vnitrostranické demokracie. Podle politoložky Pippy Norris do struktury nominačního procesu zasahuje několik faktorů, které utváří konečný výstup. Patří mezi ně *politický systém*, který zasahuje do tohoto procesu kontextem právních předpisů, volebního systému nebo stranického systému. Další faktor je *proces rekrutace* uvnitř politických stran, který se projevuje vnitřní demokracií a pravidly výběrů kandidátů. Důležitým faktorem jsou také *požadavky tzv. gatekeepers*, neboli všech, kteří se zapojují do procesu výběru stranických nominantů. Může se jednat o členy strany, sponzory nebo o samotné vedení strany. Poslední

bod je spojen s předchozím, protože k uspokojení požadavků gatekeepers je potřeba mít vhodnou nabídku kandidátů (Norris 1997 1-12). Výše zmíněné faktory a výsledné hodnoty IPD je většinou těžké sledovat nebo měřit, ale je zřejmé, že jejich vliv působí. Většinu rozhodnutí si strany odbydou „za zavřenými dveřmi“ bez potřebné kontroly voličů. Kromě výstupů ze zákonodárných sborů a mediálních zpráv, lze strany hodnotit podle jejich snahy prezentovat se jako subjekt přínosný pro společnost a demokracii. Existuje také řada argumentů, které hovoří v neprospěch větší transparentnosti. Přílišná otevřenost může být spíše k neprospěchu strany. Může způsobovat neakceschopnost nebo nedostatek informací. Transparentnost omezuje vše, co chce strana řešit „pod pokličkou“, ať jsou to možné vnitřní spory nebo diskuze nad důležitými tématy. Diskuze o podobných tématech by mohla zapříčinit nižší konkurenceschopnost strany a ohrozit tak její výsledky, protože mediální pokrytí některých událostí se může stát součástí politického boje. Proti větší otevřenosti stran může hrát i argument, že členové stran sledují spíše vlastní zájmy a nehledají složité procedury. Chtějí pouze přístup ke zdrojům moci nebo peněz. S tím je také spojena nevyhnutelnost vytvoření určité oligarchizace uvnitř každé organizační struktury. Silné osobnosti nebo hrstka prominentních členů mohou časem přesunout ostatní členy strany pouze do role pozorovatele. Příliš demokracie navíc může dát vzniknout stranickým aktivistům a radikálům, což se může být pro stranu nevhodné. Velmi prostým argumentem se také může zdát předpoklad, že běžné občany příliš nezajímá, co se v politických stranách děje. Jak uvádí David Ondračka z Transparency International „cílem debaty by mělo být nalezení rozumného optima mezi otevřeností vzhledem veřejnosti do vnitrostranických záležitostí na jedné straně a přirozenou ochranou neztratit konkurenceschopnost na straně druhé (Ondračka 2006: 21-23).“

Počátky vnímání každé strany začínají v jejich vnitřním fungování. Tento vnitřní život definují politické stanovy, které vytvářejí základní hierarchické rozdělní moci subjektu. Pokud se chceme dozvědět více o zájmech politických stran, můžeme jednoduše srovnat jejich zájem na svém vnitřním fungování. Politické stanovy jsou spolu se zprávami o hospodaření jediné dokumenty, které jsou povinny strany transparentně prezentovat veřejnosti. Politické strany nejčastěji vyvěšují své aktuální stanovy na webových stránkách nebo je poskytují k nahlížení osobně. Pokud chceme nahlédnout do stanov starších a sledovat jejich postupnou proměnu, potýkáme se s první hranicí zóny, kde politické strany mohou či nemusí podle svého zájmu vyhovět vznesené žádosti. Ještě větší absence úslužnosti stran je patrná v případech na dotazy s ohledem na jejich vnitrostranické předpisy, které již transparentní být nemusí, ale často mohou více přibližovat fungování stran než stanovy.

Ochota stran sdílet se může v českém prostředí velmi lišit, stejně jako jejich vnitrostranická demokracie. Transparentnost je naštěstí zachována, alespoň formou sbírek archivů Ministerstva vnitra, které všechny stanovy shromažďuje a na žádost občana také bezplatně nabízí k nahlédnutí. Díky tomu se podařilo shromáždit více než 1 700 stran dokumentů o vnitřním fungování politických stran v českém politickém prostředí od roku 1989 po rok 2020. V práci se objevují pouze politické strany, které v současnosti (2021) působí v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Tím se rovněž zjednodušilo kritérium výběru. Výběr zkoumaných politických stran představuje kompromis, který lze považovat za rozumné vyvážení vlivu jednotlivých subjektů. Nelze pochybovat o tom, že současné politické strany v Parlamentu České republiky mají díky volebním výsledkům nejvyšší pozornost veřejnosti a podléhají největším tlakům veřejného mínění. Část zkoumaných politických stran je ve stranickém systému od jeho počátku (KSČM, ČSSD, KDU-ČSL, ODS), některé vstoupily do systému až v jeho průběhu (STAN, Piráti, TOP 09, ANO 2011) a jiné vznikly v době nedávné (SPD). Vzhledem ke stabilnímu zastoupení většiny stran, tak v práci neschází žádná důležitá politická strana.

Shrnutí literatury

Pro literaturu je velmi těžké, aby poskytla jasnou a všeobecnou definici stranické organizace. Každý stát, a tedy politický systém pohledem svojí legislativy klasifikuje tuto oblast politické sféry odlišně. Obecně však můžeme říci, že stranická organizace pokrývá strukturu politické strany z pohledu fungování jejich základních jednotek (Duverger 1954: 10-60). Zájem o stranickou organizaci byl v literatuře brán v úvahu jako součást většího celku. Autoři Katz a Mair (1992) se snažili popsat proměnu politických stran od 60. let a mezi širokou baterii ukazatelů zařadili mimo jiné i stranická pravidla a otázku členství. Literatura se ve sféře výběru kandidátů v posledních letech dynamicky proměňuje. V první fázi se zaměřila na základní elementy stranických nominací. Stejně jako naše práce zjednodušenou formou podává odpovědi na základní otázky. Kdo kandidáty vybírá a jak jsou kandidáti vybíráni. Identifikují se zde jednotky, které řídí výběr kandidátů, jaké jsou postupné kroky v procesu a kde leží moc ve stranách. Tento základní směr prezentují autoři Rahat a Hazan (2001, 2010) Field a Siavelis (2008) aj. V českém prostředí lze zmínit například práci Linek, Outlý (2006) nebo Outlý (2013).

Druhý přístup, který se v literatuře rozšířil při zkoumání stranických nominací, sleduje oblast, kdo a proč byl vybrán. Tato rozhodnutí odrážejí řadu proměnných, které zvyšují počet vstupů ovlivňující nominační proces. Tato literatura zohledňuje například chování elit uvnitř stran, volební kontext, gender nebo roli státu při regulaci stranické demokracie aj. Literatura je v tomto kontextu značně široká, lze tak zmínit například Cross a Katz (2013), Cross a Pilet (2015) Coller, Cordero, Castillo (2016) aj. Množství literatury v oblasti mezinárodního srovnání stranické organizace zatím není jistě vyčerpáno. Za zmínku stojí také Scarrow et al. (2017). Kolektiv autorů srovnal 25 států z Latinské Ameriky, Evropy a Asie, přičemž využil zejména oficiálních stranických dokumentů politických stran. Práce však stále přibývají. Na poli stranických nominací vznikají další studie, které hodnotí vliv dalších jednotlivých faktorů jako například gender v práci od Verge a Claveria (2016) nebo faktor využití moderních technologií Cordero, Coller (2018). Oblast pohledů na stranické nominace tak přináší stále nové pohledy jak hodnotit jejich strukturu a demokratičnost.

Literatura k fenoménu vnitrostranické demokracie je také obsáhlá. Vytváření teorií jak měřit a pohlížet na IPD mezi politickými stranami bylo předmětem již mnoha studií, které se zabývaly, zda se politické strany prezentují skutečně jako demokratické. Většina autorů se zaměřila spíše na jednotlivé dimenze IPD. Výběru vedení strany a faktory, které tento proces ovlivňují se věnovali autoři Cross, Blais (2012) nebo Bille (2001). Dále se například snažili

identifikovat IPD během výběru kandidátů v již zmíněných textech autorů Rahata a Hazana (2001, 2010) nebo Rahat (2009). O větší komplexnost a propojení IPD s důsledky na transformaci stran referovali například Kittilson a Scarrow (2003). Za zmínku také stojí další práce od Scarrow (2005), která se stala v oblasti bádání IPD často citovanou. Autorka v ní vytyčila základní charakteristiky zkoumání IPD a identifikovala klíčové části stranické organizace, které jsou důležité pro vnímání strany jako demokratické. Poslední dekáda představuje řadu výzkumů, které se pokoušejí navrhnout index IPD. Za průkopníky v této oblasti lze považovat právě autory von dem Berge, Poguntke, Obert, Tipei (2013), kteří se snažili o vytvoření univerzálně aplikovatelného indexu IPD. Na tyto autory v nedávné době navázali svým vlastním indexem například Rahat a Shapira (2016), kteří se snažili rozšířit dosavadní poznání IPD. Literaturu obohatili o propojení pěti dimenzí vnitrostranické organizace – participace, reprezentace, soutěže, responzivity orgánů a transparentnosti. Zejména srovnání stranické transparentnosti označují autoři za významný příspěvek v posunu výzkumu. V roce 2017 autoři von dem Berge a Poguntke ve spolupráci se Susan Scarrow prezentovali ve své knize od Pogutke, Scarrow, Webb (2017) určité rozšíření indexu IPD se zaměřením na rozhodovací procesy, které rozdělili na index shromažďovací a index plebiscitní. První index je zaměřen na inkluzivitu IPD a jejich tří základních složek (rozhodování o podobě programu, rozhodování o personálních otázkách a organizační struktura strany). Index měří inkluzivitu rozhodovacích procesů založených na diskusi v jednotlivých orgánech. Tímto způsobem se snaží hodnotit strany, které více upřednostňují výměnu názorů. Druhý index měří míru, do jaké strany umožňují rozhodovat o podobě stranických programů a personálních otázkách na základě plebiscitu. Řídí se hlasovací logikou – jeden člověk jeden hlas a snaží se tak odpojit rozhodnutí od procesu diskuze a projednávání.

Problematika fungování politických stran

V evropských stranických systémech se politické strany považovaly za subjekty soukromého a dobrovolného shromažďování. Tím se také zdůvodňuje, proč nespadaly dlouhou dobu pod státní regulaci. Mnoho těchto legislativních opatření přišlo se zavedením veřejného financování politických stran ze strany státu. Další rozšíření regulací přišlo s kontrolou stran a jejich přístupem do medií. Zejména při kodifikování jejich postavení a rozsahu činností (Mair 1998:197). Právní úprava politických stran je obecně považována za jednu z nejkontroverznějších oblastí regulace. Zavedení právních omezení a předpisů vnitřního fungování a chování politických stran může porušovat základní demokratické zásady jako je svoboda sdružování, ale také zbavuje politické strany jejich konstitutivní povahy soukromě organizujících se jednotek (Katz 2004: 2-3). Podle výsledků výzkumu van Biezen a Piccio je více než v polovině zemí Evropy zákonem o politických stranách stanoveno, že strany mají být vnitřně demokratické, nebo například přikazuje zapojení členů strany do vnitrostranického rozhodování (van Biezen, Piccio 2013: 40). Pokud jsou vnitřní procesy a struktury stran předepsány zákonem, obecně se jedná pouze o základní minimum, které představuje výchozí osnovu pro strany. Výjimkou je obsáhlý zákon o politických stranách v německé právní soustavě, kterou se však inspirovala spousta ostatních států. Často se však zákony spokojí s konstatováním, že politická strana by měla být vnitřně demokratická (van Biezen, Piccio 2013: 40-43).

Český právní systém uděluje ve svém ustanovení o politických stranách širokou volnost. Z hlediska vnitrostranické demokracie zákon¹ stanovuje, že svojí činnost mohou provozovat pouze ty politické subjekty, které mají demokratické stanovy a demokraticky zvolené orgány. Demokratické principy by přitom měla strana uplatňovat nejen vůči vnějšímu prostředí, ale také při organizaci dovnitř. Pokud politický subjekt není demokratický uvnitř, nelze jej tak považovat ani navenek (Šimíček 1996: 106-107). Podoba naplňování takových skutečností však již v zákoně uvedena není, a proto je forma značně nejasná a otevřená. Rozhodnutí o demokratičnosti stran a jejich stanov nechává zákon o politických stranách plně v rukou správního úřadu na Ministerstvu vnitra. K nejasnostem odkazuje i politolog Jan Outlý, který upozorňuje, že i přes soukromou povahu politických stran by měl stát stanovit základní poměry uvnitř stran. Jako příklad uvádí fungování navrhování kandidátů v rámci

---

¹ Zákon č. 424/1991 Sb. *Zákon o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.*

politických stran, které také není blíže specifikováno zákonem. V tomto případě se Česká republika řadí do větší skupiny států, kde členům politických stran není přiznáno ani právo navrhnout kandidáty (Outlý 2003: 16-17, Outlý 2003: 69-70). Outlý se nevyslovuje k větší regulaci ze strany státu, ale k řádnému definování vztahů, které by byly vymahatelné. Uvádí také opačný případ ze Spojených států, kde postupné státní regulace politické strany vysoce decentralizovaly. Nejprve stát skrze zákony stanovil způsob tajného hlasování při volbě a navrhování kandidátů. Poté legislativou doplnil pravomoci a složení stranických sjezdů. Státní administrativa svým způsobem vytvořila formát výběru kandidátů, resp. primárek, který politické strany nemají ve svých rukou (Outlý 2003: 13). Do roku 2012 zastávalo české soudnictví postoj, který se nepřikláněl k výraznému přezkoumávání dění uvnitř politických stran. Ústavní soud se však po dlouhých letech řízení v roce 2012 ujal jedné z mnoha stížností a postavil se za poškozené členy strany ODS², přičemž vynesl přelomový nálezh. Ústavní soudkyně Eliška Wagnerová ve svém prohlášení mimo jiné zmínila, že na rozdíl od jiných evropských ústav nemá Česká republika zakotveno ve své ústavě, že vnitrostranická demokracie musí být dodržována. Nález ústavního soudu mimo jiné zmiňuje nedostatky v zákoně o politických stranách, které by měly být upraveny a doplněny. „Procesy uvnitř politických stran musí být ovládnány demokratickými principy. Pokud tomu tak není, musí zasáhnout soudnictví tak, že zákony dotvoří a poskytnou principu demokracie ochranu“ uvedla Wagnerová (irozhlas 2012). Přílišná obecnost pojmu demokratičnosti stran a jejich stanov vytváří v legislativě při absenci bližšího popisu různé hodnocení ze strany ministerstva vnitra, ale také při odvolání členů stran, kteří se mohou dožadovat soudního přezkumu (Šimíček 1996: 107). Pro registraci, kromě jiných náležitostí, musí zájemci předložit také podobu organizačního řádu, neboli stanov. Ve stanovách musí být mimo jiné uvedeny orgány zodpovědné za chod politické strany a orgány povahy kontrolní. Stanovy musí definovat způsob jejich ustanovení a působení. Žádný bližší popis o rozsahu pravomocí nebo o základních kontrolních pravomocích zákon pomíjí. Ve stejně omezeném rozsahu se zmiňuje zákon o nutnosti uvést práva a povinnosti členů. Podobu minimálních práv nebo jejich rozsah zákon taktéž nevymezuje. Všechny politické subjekty, které chtějí vyvíjet svoji činnost na území České republiky, se musí registrovat do sbírek listin na úřadu Ministerstvu vnitra. Schválení působení doprovází předložení stanov. Případné další změny ve stanovách

---

² Případ byl vrácen Obvodnímu soudu pro Prahu 1 k přezkoumání. Souvisí s obdobím, kdy starosta v Praze 5 za ODS Milan Jančík měl údajně porušit principy vnitrostranické demokracie. Skupina zastupitelů konkrétně zpochybnila výsledky oblastního sněmu ODS v květnu 2007, který odvolal celou oblastní radu a dosadil do vedení straníky blízké Jančíkovi.

v následujících obdobích se musí rovněž registrovat. Díky těmto povinnostem lze jednoduše kontrolovat, kdy strana měnila své stanovy, což mohlo doprovázet také změnu IPD (Kysela, Kokeš 2017: 29-50).

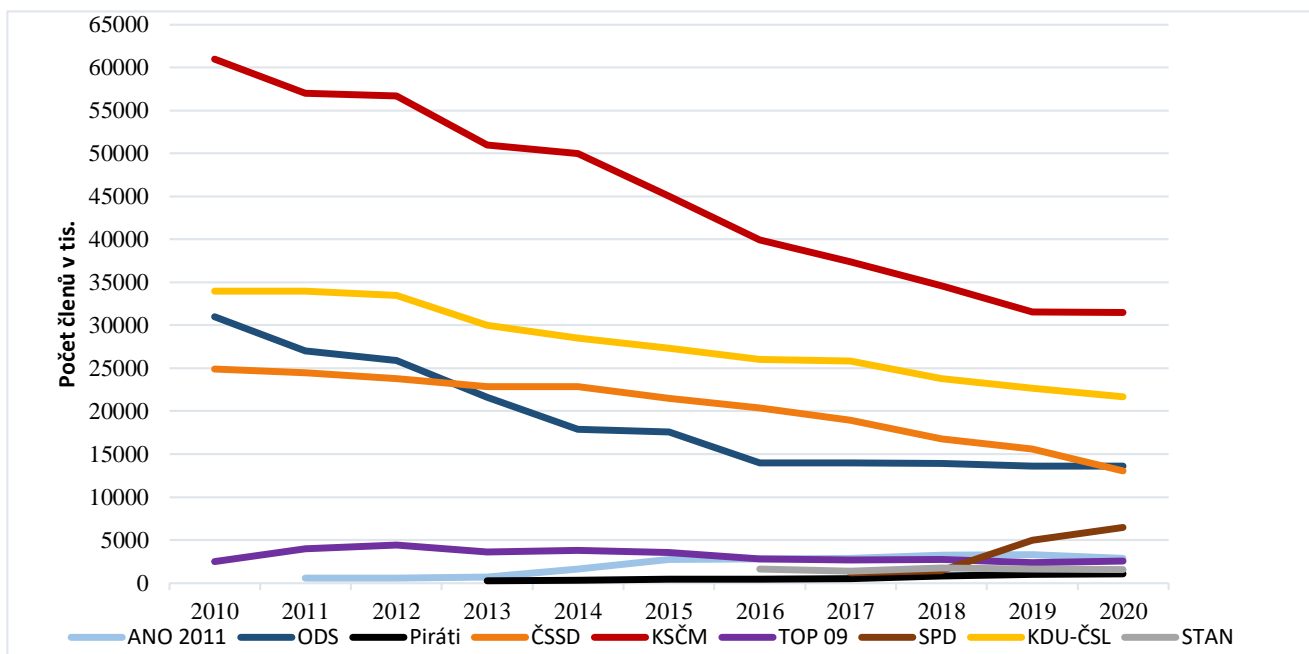
Politické strany a vnitřní demokracie

Politické strany v etablovaných demokraciích mohou často vidět své ohrožení ve slabé participaci. Slabá participace se projevuje snižujícím se zájmem o vstup občanů do politických stran nebo opouštěním současných členů a postupným vyprazdňováním členské základny. Výsledkem je obvykle řada reforem v podobě změn stranických struktur a praktik. Strany se tak snaží posílit pobídku ke členství ve formě většího zahrnutí do rozhodovacích procesů a hledají další možnosti, které by mohly členům nabídnout. Díky tomu se tak obvykle prohlašují za demokratické a demokraticky organizované. Snaží se různě odlišit od svých soupeřů v politickém prostředí, čímž chtějí docílit výhody ve volebním klání. Mohou se například prezentovat jako otevřené pro všechny občany. Velmi zřídka se objeví politická strana, které přizná, že je nedemokratická (Cross, Katz 2013: 2). Neexistuje však shoda na definici, co znamená být pro politickou stranu vnitřně demokratický. Důvodem je různý přístup stran k IPD. Pokud pokládá politická strana například více efektivní větší inkluzivitu členů, v jaké oblasti by se toto posílení mělo projevit? Která skupina by měla být touto inkluzivitou zahrnuta? Jednou ze zkoumaných položek využitého indexu IPD je pravomoc členů k vytváření stranických frakcí. V určitých politických stranách náchylných na vnitřní frakcionalismus přináší rozšíření pravomocí v tomto směru riziko posílení stranického konfliktu. Vedení strany tak může vnímat pravomoci členů jako hrozbu. Naopak vyzyvatelé vedení strany nebo potenciální vůdci frakcí se postaví za obhájce členů. Každá strana je si výše nastíněných problémů dobře vědoma. Ve vnitřní organizaci se tak odráží její pohled na vnitřní demokratické praktiky, které ovlivňují vlastní zájmy a koncepce plánované politiky strany (Cross, Katz 2013: 4). Politické subjekty účinně definují parametry členství a váží náklady s výhodami potenciálních členů. Ukázkou může být rozhodnutí stran o kritériích vzniku členství, ale také rozhodnutí o pravomocech členů strany, případně širšího okruhu podporovatelů. Tímto způsobem určují nejdůležitější element strany; kdo je stranický „demos.“ Aby strana zajistila fungování svých organizačních postupů, musí nejprve rozhodnout, kdo bude mít nárok se jich zúčastnit. Ve většině případů strany redukuje možnost participace pouze na své členy. Toto se však stále může lišit, protože strany jsou oprávněny rozlišovat, kdo je způsobilý člen k participaci. Některé strany mohou omezit vliv pouze dlouhodobě aktivním členům, jiné zase využívají všechny podporovatele k podílení se na činnosti (Young 2013: 66-68). I přes různé nabízené možnosti práv členů je obecné hodnocení například podle Blondela spíše skeptické. Podle jeho práce se většina členů politických stran chová stejně jako členové jakéhokoli jiného sociálního společenství, protože neuvítají žádná

práva, která jim členství ukládá (Blondel 1963: 90). Každá strana může tvrdit, že její pojetí IPD je správné. Jedna strana může zavést formu volby předsedy všemi členy strany neboli jeden člen - jeden hlas. Tím představuje podle některých ideální vzor demokracie, která nabízí rovnost hlasů a příležitostí. Druhá strana zvolí formy volby předsedy na stranickém sněmu pomocí vybraných delegátů zvolených v regionech a využije kvóty k zajištění vyšší inkluзивity. Lze tedy konstatovat, že nelze hledat ideální řešení. V posledních letech vznikají naopak politická uskupení, která dosahují relativního úspěchu ve volbách bez potřeby vydržovat vlastní členskou základnu. Uplatňují tak způsob demokracie, která funguje na bázi soutěže stran, nikoliv stranických organizací (Young 2013: 65). Kvůli dnešní dostupnosti politických profesionálů, kteří radí stranickým předsedům a udržují rutinní procesy strany v chodu, klesá potřeba stran mít větší základnu členů a dobrovolníků. Lze také konstatovat, že výsady spojené s tradičním členstvím ve straně nejsou dostatečné k tomu, aby přilákaly všechny, kromě nejoddanější skupiny podporovatelů (Young 2013: 66). Whitney zjistil, že bývalí členové strany převyšují současné členy strany v mnoha zemích a dochází se závěrem, že to může být s klesajícím zájmem o členství, související s nemožností se více angažovat ve straně (Whitney 2010: 4-5). Ačkoliv politické strany změnilly přístup ke členství ve straně, často také snížily exkluzivitu členství tím, že umožnily příznivcům stran účastnit se činností, které byly kdysi vyhrazeny pouze pro členy. Členství se tak stává často ještě méně žádané, protože rozdíly mezi členy a nečleny politických stran jsou nepřilíš zjevné (Young 2013: 68).

České politické prostředí svým způsobem potvrzuje fenomén, který provází celý postkomunistický prostor, jenž se projevuje slabou participací občanů v politických stranách. Existuje zde slabá občanská společnost, která po zkušenostech z minulého režimu není dostatečně aktivní (Cabada 2017: 13). Většina politických stran v České republice je však stále organizována na členském základě a tato organizace tak určuje organizační podobu jednotlivých stran (Linek 2004: 174). České politické strany se pohybují v prostředí, které je ovlivněno i západním stylem politických stran. Jak různé studie ukazují, postupná orientace stran spíše k voličům než ke své členské základně může přinést snížení vlivu členů na chod stran (Katz, Mair 1994, 1995). Nevelký počet členů navíc nevytváří potřebný tlak na vedení strany a nepodporuje tím kompetitivnější vnitrostranickou strukturu. Většina členů pokládá členství ve straně jako individuální kariéerní cíl a angažovanost. Politická participace je tak spíše motivována osobními zájmy (Ehrke 2010: 5). Jak uvádí Cabada ve svém textu, limity mnoha výzkumů jsou ohraničeny ochotou stran uvádět počet svých členů a uvádět objektivní informace o své činnosti. Doplnuje, že v mnoha zemích včetně České republiky absentuje orgán nebo mechanismus, který by politické strany přinutil k uvedení takových údajů (Cabada

2017: 15). Některé politické strany se tak mohou vůči veřejnosti i politické konkurenci vymezit uváděním navýšeným počtem členů a prezentovat se jako strana, ve které je zájem o participaci a možnost se angažovat. Naopak některé strany se mohou prezentovat jako exkluzivní klub s omezeným počtem členů. Nové politické subjekty se však ani nesnaží příliš změnit situaci, a proto jsou nové strany na počet členů ještě chudší (Cabada 2017: 15 - 21). V následující tabulce (obr. č. 1) níže lze vidět počty členů stran tak, jak je uvedly jednotlivé sekretariáty. Na první pohled je patrný rozdíl mezi parlamentními stranami, které jsou v českém stranickém systému etablovány déle než mladší politické subjekty. Rozdíly mezi počty členů však nejsou tak výrazné. Největší počet členů má aktuálně KSČM, která však postupně ztrácí členskou základnu z důvodu vysokého věku svých členů a neúspěchu jejího nahrazování. Ještě v roce 1989 bylo členy KSČM 1 538 000 členů. V roce 1992 již jen kolem 354 tisíc a v roce 2004 KSČM měla stále přes 100 tisíc členů. Pod hranici 100 tisíc se strana dostala v následujících letech. Například v roce 2008 to bylo již kolem 80 tisíc členů. Stejným poklesem straníků prošla i KDU-ČSL. Od svého vrcholu v roce 1994 cca 95 000 členů se postupně propadla na 60 tisíc kolem roku 2000 a v roce 2008 asi na 40 tisíc členů. Strana ČSSD po roce 1989 nenavázala na své předválečné ani poválečné počty členů. Po roce 1990 jí však postupně členská základna mírně rostla a zase klesala na přibližně 12 tisíc členů. Na přelomu let 1999/2000 se počet členů pohyboval kolem 18 tisíc. Mírný růst kolem hranice 20 tisíc pokračoval do roku 2010. Strana ODS měla v počátcích svého vzniku v roce 1991 až 23 tisíc straníků. Po krizích strany na konci let devadesátých měla kolem 16 tisíc. Kolem roku 2005 měla strana opět přes 24 tisíc členů a postupně rostla až na své dosavadní maximum v roce 2010, a to 31 tisíc členů. Od roku 2010 je také patrný větší trend odchodů než příchodů do politických stran s dlouholetou tradicí. Období 2010 – 2020 víceméně ilustruje postupné klesání stranické základny politických stran v českém politickém prostředí. Naopak současně nejúspěšnější stranou z hlediska rekrutace nových členů je strana SPD, která meziročně zvýšila svůj počet o téměř 1500 členů (Otto 2020, Rieger 2014, Kunštát 2014). Podle uvedené literatury by měl být jedním z faktorů na demokratizaci strany i počet členů. Zdali je to však případ i České republiky ukáže až následná analýza indexu IPD.

(obr. 1) **Zdroj:** autor, podle Otto 2020, Rieger 2014, Kunštát 2014.

Jak již bylo mírně nastíněno. Vnitřní demokracie strany, respektive její struktura a stanovy mohou být ovlivněny řadou faktorů. Autoři Harmel a Janda přišli v devadesátých letech s článkem o teoriích stranických změn a cílů. Vycházejí zejména z rozsáhlého výzkumu Katze a Maira (1992) a jejich analýzy postupné proměny politických stran od 1960 – 1990, které se postupně adaptovaly a přizpůsobovaly novému prostředí, ve kterém působí. Vycházejí z předpokladu, že každá změna v politické straně (v případě této práce změna ve stanovách a hodnotách indexu IPD) se neuskuteční nahodile, ale předchází jí určitá událost. Vycházejí ze tří premis. Za první ne každá politická strana má několik cílů (primární a sekundární), načež se tyto cíle mezi stranami liší. Za druhé se politické strany proměňují a reagují na vnitřní a vnější podmínky, přičemž největší změny nastávají při externím šoku. Za třetí externí šok je stimul, který může ovlivnit, případně ohrozit primární cíle strany a tím zapříčiní změnu ve straně. Jedna z jejich teoretických hypotéz předpokládá, že strana, respektive její vnitřní struktura se může změnit nahrazením vedení politické strany. Změna vedení může představovat hlubší závazek ke změně. Například tam, kde se strana rozhodla dosáhnout určitého cíle. Změna může působit jako určitý šok ve straně a naplnit tak stranu novým stimulem například do volebního klání. Nový předseda strany může zaujmout pozici na základě toho, že po vnitřním sporu nebo personálním konfliktu má jeho frakce převahu ve straně. Bude tak usilovat o změny nejbližší jeho zájmům. Může však také nastat změna náhodná, například ze zdravotních důvodů. Pro účely práce lze využít tento teoretický základ pro hypotézu, která předpokládá,

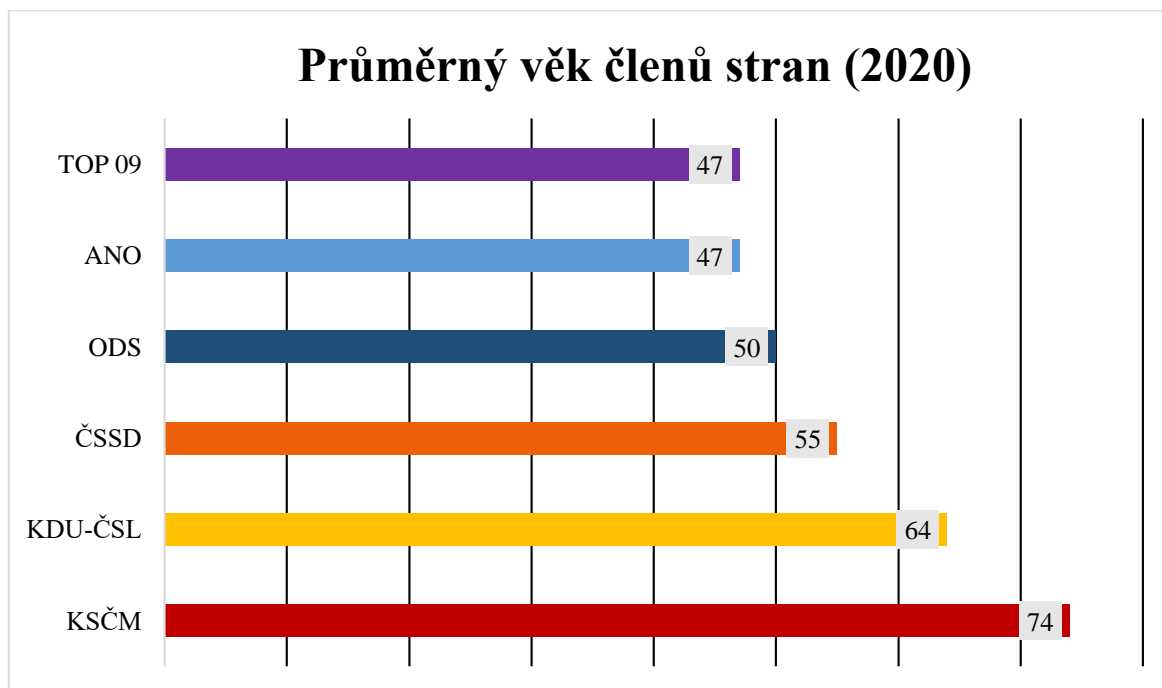
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ANO 2011		550	550	700	1600	2750	2780	2850	3260	3270	2860
ODS	31000	27000	25900	21600	17900	17600	14000	14000	13900	13600	13600
Piráti				280	340	450	450	500	830	980	1045
ČSSD	24900	24500	23800	22870	22870	21500	20350	18970	16790	15610	13060
KSČM	61000	57000	56710	51000	50000	45000	39960	37400	34620	31560	31500
TOP 09	2500	4000	4400	3600	3820	3560	2820	2660	2740	2380	2530
SPD								1200	1400	4980	6460
KDU-ČSL	34000	34000	33500	29980	28500	27350	26000	25810	23780	22700	21700
STAN							1630	1390	1750	1600	1525

(obr. 2.) **Zdroj:** autor, podle Otto 2020, Rieger 2014, Kunštát 2014.

že se změnou stranického vedení (předsedy strany) se změni i hodnoty indexu IPD. (to bych dala klidně tučně – tu hypotézu) Téměř všechny vybrané politické strany si za období svého fungování zvolili již řadu osobností ve svém čele, a proto lze s odstupem času srovnat možné změny vnitrostranické demokracie. ODS za období své existence od roku 1991 po rok 2021 vystřídala celkem čtyři předsedy strany. Nejdéle byl v pozici předsedy Václav Klaus, který ODS založil a vedl do roku 2001. Od roku 2002 do roku 2010 byl v čele ODS Mirek Topolánek, kterého nahradil Petr Nečas, který vedl ODS do roku 2014. Posledním a stávajícím předsedou je Petr Fiala, který vede stranu od roku 2014 do současnosti (2021). KSČM mělo ve svém čele stabilnější vedení. Do roku 1993 vedl KSČM Jiří Svoboda. Poté následovalo dlouhé období vedení strany Miroslavem Grebeníčkem až do roku 2005. Jeho nástupce Vojtěch Filip dokonce vede stranu do současnosti. Více změn ve vedení proběhlo u ČSSD. Do roku 1993 vedl ČSSD Jiří Horák. Následoval nejdéle sloužící předseda strany Miloš Zeman do roku 2001, kterého vystřídal Vladimír Špidla do roku 2004. Krátkou etapou bylo vedení strany Stanislavem Grossem do poloviny roku 2006. Poté jej nahradil Jiří Paroubek, který vedl ČSSD do roku 2011. Od března 2011 do konce roku 2016 vedl stranu Bohuslav Sobotka. Po přechodném období byl nahrazen současným předsedou Janem Hamáčkem. Stejnou dynamikou se měnilo i vedení KDU-ČSL. Do roku 1999 vedl stranu Josef Lux, kterého nahradil Jan Kasal do roku 2001. Krátce vedl stranu Cyril Svoboda do roku 2003. O něco déle vedl stran Miroslav Kalousek do roku 2006. Od roku 2006 do roku 2009 vedl stranu Jiří Čunek. Druhé období ve funkci si odbyl Cyril Svoboda do roku 2010. Stabilitu na delší období přinesl do strany Pavel Bělobrádek, který ve funkci předsedy byl od roku 2010 do roku 2019. Velmi krátké období zažil ve funkci Marek Výborný, kterého po pár měsících nahradil stávající předseda Marián Jurečka. Nižší aktivitu při změnách vedení prezentují relativně nové politické subjekty. Oba politické subjekty od svého založení nevyměnily vedení strany a jejich směřování vychází stále ze stejných cílů. Pirátskou stranu vede s krátkou přestávkou delší dobu také Ivan Bartoš. Po jejím založení v roce 2009 vedl stranu krátce Kamil Horký, kterého právě Bartoš nahradil do roku 2013. Dva roky pak vedl

stranu Lukáš Černožorský. V roce 2016 se do čela strany dostal opět Ivan Bartoš. Hnutí STAN vedl v jeho počátcích Josef Zicha do roku 2008. Nahradil jej Petr Gazdík, který střídavě vedl STAN až do roku 2018. Mezi tím ještě hnutí krátce vedl Martin Půta v letech 2014 až 2017. Současným předsedou hnutí je Vít Rakušan. Poslední stranou je TOP 09. Od založení strany v roce 2009 do roku 2015 vedl stranu Karel Schwarzenberg. Do čela strany se pak postavil Miroslav Kalousek, který se dostal do vedení již druhé politické strany. Ve vedení vydržel do roku 2017. Od roku 2017 do roku 2019 vedl stranu Jiří Pospíšil, v tom samém roce jej nahradila Martina Pekarová Adamová.

Zatím se nepodařilo shromáždit literaturu, které by odkazovala na práce věnující se vlivu věku členů na vnitřní demokracii a výsledný index IPD. Nicméně je možné předpokládat, že věk členské základny může ovlivňovat přístup členů k vnitřní organizaci strany. Věk patří mezi řadu proměnných, jako je i vzdělání a příjem, které ovlivňují participaci občanů na politice, ať již účastí u voleb, nebo členstvím v politické straně (Gezgor, Scarrow 2010: 829 – 831). Věk je také důležitá proměnná v politické gramotnosti a se zvyšujícím se věkem se zvyšuje i zájem o politiku (Cassel, Lo 1997: 318). Vyšší věk členské základny může předvídat vyšší hodnotu IPD. Průměrný věk členů bohužel nevidují všechny politické strany. Srovnání však může přinést zajímavé poznatky.

(obr. 3) x **Zdroj:** autor, podle Deník E15.

Pozn. Piráti, SPD a STAN průměrný věk nevidují.

Stanovení hypotéz

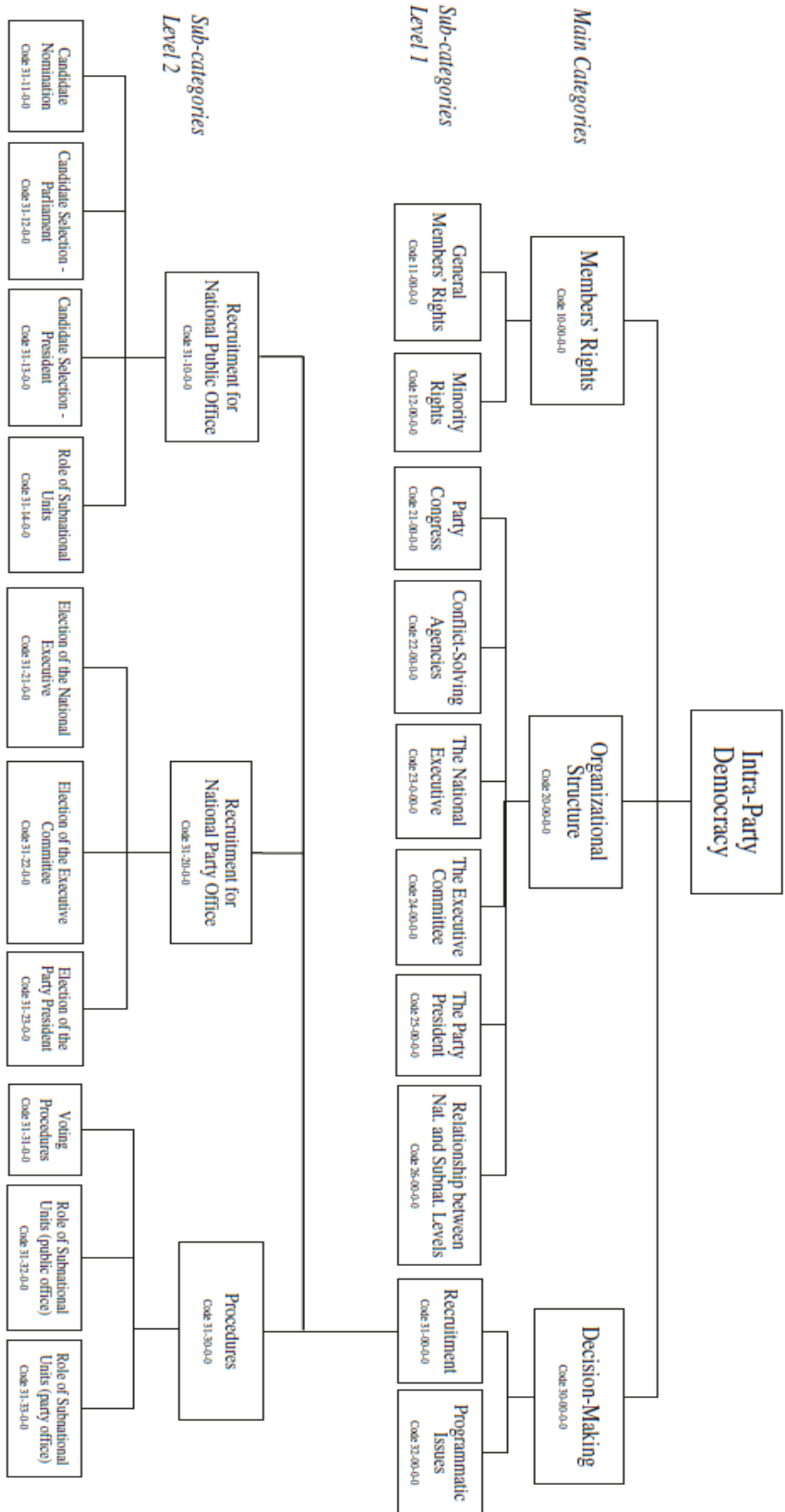
Výše zmíněný teoretický rámec textu naznačuje, že samotné stanovy mohou být součástí komplexnějšího prostředí, které se navzájem ovlivňuje a může ovlivnit i samotnou podobu stanov. Zpracováním indexu IPD, analýzy stanov a nominačních procesů se práce pokusí odpovědět na níže stanovené hypotézy:

- H1 - Politické strany jsou postupem času demokratičtější.
- H2 - Větší počet členů v politické straně má vliv na hodnoty vnitřní demokracie stanov.
- H4 - Nové politické strany mají podobné stanovy jako starší politické subjekty a nesnaží se odlišit od ostatních politických. Hodnoty IPD se blíží průměru.
- H4 - Změna vedení v politické straně může vést ke změně stanov a hodnot IPD.
- H5 - Politické strany se starší členskou základnou projevují vyšší hodnoty IPD.

Index vnitrostranické demokracie

Index od autorů Benjamin von dem Berge, Thomas Poguntke, Peter Obert a Diana Tipei vychází z výstupů svých akademických kolegů a také z právních předpisů některých států. Pokouší se vytvořit syntézu, která by představovala obecný a univerzální index IPD, který lze využít ve všech zemích a politických systémech. Tři hlavní dimenze převzali autoři od Susan Scarrow, která identifikovala hlavní oblasti IPD jako výběr kandidátů, členství ve straně a strukturu stranické organizace (Scharrow 2005:13). Autoři indexu se odkazují na Susan Scarrow také při upřednostnění inkluzivita před centralizací. Rozlišnost, s jakou mohou politické strany přistupovat ke své organizaci, vytváří obtíže při jejich srovnání. Scarrow uvádí dva termíny, které pro potřeby komparace charakterizují zjednodušeným způsobem možnosti stranické organizace. Dva z těchto termínů jsou centralizace a inkluzivita. Pomáhají popsat konkrétní přístupy stran, jak kontrolují přístupy ke klíčovým oblastem řízení strany, jako je výběr vedení a výběr kandidátů. Inkluzivita zjednodušeně představuje, jak široký okruh osob je zahrnutý do rozhodování. Pod možností největší exkluzivity se mohou klíčové rozhodnutí vztahovat pouze na předsedu strany, nebo na menší skupinu stranických představitelů. Ostatní členové strany nemají žádný vliv na procesy. Opačnou možností jsou strany, ve které mají všichni členové možnost se podílet na rozhodování (možno také zahrnout stranické podporovatele). Inkluzivnější strany nabízejí více příležitostí k otevřenému jednání před rozhodovací fází, protože inkluzivita je záležitostí procesu i formálních pravidel. Podle Scarrow se tak zastánci větší IPD snaží strany posunout více směrem k inkluzivnímu rozhodování (Scharrow 2005: 5-6). Centralizace představuje, do jaké míry jsou rozhodnutí vykonána jednou skupinou či orgánem. Ve vysoce centralizované straně se schází výkonný výbor a má pravomoc přijímat všechna rozhodnutí pro všechny úrovně strany. Decentralizované politické strany se profilují nižší aktivitou národních orgánů, které jsou spíše zaměřeny na koordinaci a komunikaci mezi jednotlivými úrovněmi strany. Exkluzivní stranické organizace bývají často také centralizované, ale inkluzivní strana nemusí být nutně decentralizovaná. Inkluzivní orgány mohou delegovat rozhodnutí na nižší úrovně, ale mohou také centralizovat rozhodovací proces minimalizací síly nižších územních jednotek v rámci celé strany (Scharrow 2005: 5-7). Termíny inkluzivita a centralizace pomáhají popsat organizační rozdíly politických stran mezi sebou. Neměly by však být považovány za označení takových stran. V tomto směru lze spíše uvažovat o určité stupnici, po které se strany pohybují. Podle tohoto kritéria je tedy možné tvrdit, že se změnou organizační struktury, která má vliv na hodnotu IPD, se mění ze své podstaty také úroveň inkluzivity. Co

však lze považovat za změny směřující k větší demokratizaci strany, záleží na pomyslné startovní čáře každé strany. Například v situaci, kdy strana v rámci systému představuje etablovanou demokraticky smýšlející stranu, která aplikuje IPD, se úroveň inkluзивity a decentralizace nepromění tolik, jako u stran, které mají opačný postoj k IPD. Pokud se však hodnotí organizační změny uvnitř strany, je nutno podotknout, že tyto změny se nedějí izolovaně, ale jsou ovlivněny dalšími faktory uvnitř strany včetně již zmíněné centralizace (Scarrows 2005: 7). Inspiraci autoři hledali také v německém zákoně o politických stranách z roku 1967, který je často považován za nejdůkladněji popsany zákon věnující se této problematice. Fungování vnitřní demokracie politických subjektů a její projev v podobě svobody projevu, nebo ochrany menšin, kterou německá legislativa vytvořila, se projevila také ve vytvořeném struktuře hledaných položek do výsledného indexu (von dem Berge at all. 2013: 6). Snahu o vytvoření univerzálně aplikovatelného indexu doplňuje důležitá část obecně uznávaných minimálních demokratických požadavků uvnitř stran, kterou autoři opírají o literaturu významných autorů v oblasti výzkumu politických stran. Základní členská práva a existence stranických orgánů, které vykazují funkce ve shodě s IPD, autoři indexu obhajují texty od Cular 2004, Goati 2005, Kajsia 2005, Karasimeonov 2005, Rudzio 2006, Vuletic 2005 a Siljanovska-Davkova 2005. Texty citovaných autorů vycházejí z rozsáhlé studie organizační struktury politických stran v jihovýchodní Evropě, ve které analyzovali stanovy všech politických subjektů. V oblastech rozhodovacích procesů odkazují na autory zejména z německé literatury, která díky podrobnějšímu výkladu v ústavě více rozebírá tuto tematiku Becker 1999, Geser 1994, Emminghaus 2003, Mimpfen 2007, Niedermayer 1989 a Scarrows 2005. Na základě výše zmíněného teoretického rámce autoři představili koncept tří dimenzí svého indexu IPD: práva členů, organizační struktura a rozhodovací procesy (von dem Berge at all. 2013: 6).

(obr. 4) **Zdroj:** von dem Berge at all. (2013: 7)

Všechny úrovně jsou rozděleny do nižších kategorií, které se skládají z jednotlivých baterií otázek. Tyto otázky jsou poté vyhodnoceny podle postupu stanoveného autory a vyhodnocení tvoří jádro indexu. Pro přiblížení struktury indexu je důležité podívat se podrobněji na jednotlivé úrovně a kategorie. Blížíš popis indexu je také k nahlédnutí na konci v přílohách práce.

1. Práva členů

1.1 Obecná práva členů

Obecná práva členů jsou práva všech členů politické strany bez ohledu na pozici ve straně samotné. Odkazují na rovnost členů strany podílet se na jejích aktivitách a participovat na rozhodnutích. Hodnoty indexu se odvíjejí od sdílnosti politických stran informovat o širší práva, které svým členům přiznává resp. je uvedena položka zmíněna dostatečně ve stanovách. Následující otázky proto rozšiřují bod a zaměřují se na to, zda má člen právo na to být informován o aktivitách strany, právo vyjádřit názor (rozdílný názor), podílet se na rozhodování ve straně nebo tvořit frakce v rámci strany.

1.2 Práva menšin

V českém politickém prostředí se politické strany ve stanovách nemusí odkazovat na práva národnostních menšin z důvodů homogenní společnosti. V českém politickém prostředí by se však podle některých komentátorů, mohlo využít pozitivní diskriminace k většímu zastoupení menšiny romské. Do Parlamentu České republiky byli za posledních 30 let zvoleni pouze dva zástupci romské menšiny. Strany nemají zájem nebo nevytvářejí dostatek iniciativy, aby takové osobnosti na své kandidátní listiny obsadily. Bohužel tato agenda nezapadá do konceptu oslovování voličů (Šídlo 2020)³. Výraznou pozornost však zasluhují práva genderových menšin, které v rámci politického kontextu mají také velkou prioritu (Norris 2004: 29). Tato položka je ve stanovách analyzována opět řadou otázek. Zda stanovy zmiňují práva menšin, stanovení kvót pro opačné pohlaví, závaznost ustanovených kvót nebo také využití kvót při tvorbě kandidátních listin. V kontextu této části je potřeba zmínit, že politické strany mohou tuto oblast řešit spíše vnitrostranickými předpisy, které nejsou již tak závazné a hlavně veřejné jako právě stanovy. V České republice se však nedostává příliš tomuto fenoménu nebo jej politické strany přímo ze stanov vyřadí, proto je vhodné uvést alespoň krátce české specifika. Stát ponechává politickým subjektům volnost a neupravuje žádným

---

³ Mezi zástupce romských patřili poslanec Ladislav Body (KSČM) a poslankyně Monika Mihaličková (US-DEU). Oba ve funkci v období 1998 – 2002.

způsobem nutnost zavádění kvót ani při výběru kandidátů do parlamentních voleb. Jak uvádí Kouba et. al k zavedení dobrovolných kvót nejsou české politické strany příliš nakloněny. Posledním vážnějším pokusem byla iniciativa Michaela Kocába v roce 2010, který zastával ministerský post právě za Stranu Zelených ve vládě. Připravovaná změna volebního zákona, která počítala s kvótou alespoň 30% zastoupením žen na kandidátních listinách, však neprošla (Kouba, Nálepová, Filipec 2013: 377-381). Za výjimky v českém prostředí lze považovat Stranu Zelených, která se dobrovolně rozhodla ke kvótám při výběru kandidátních listin, které se musí alespoň třetinou obsadit ženskou reprezentací. Mezi současnými parlamentními stranami se jistou formou kvót prezentovala i ČSSD. Strana zajišťovala procentuální podíl žen ve vedení strany nebo věkové kvóty na participaci mladších členů (Kouba, Nálepová, Filipec 2013: 377). V roce 2019 však ČSSD učinila obrat, kdy ze svých stanov odstranila zmínku o kvótách pro ženy uvnitř strany i na stranických kandidátkách. Na příkladu Německa lze však uvést opačný trend. Strany v českém prostředí tedy preferují opačné trendy, které se rozvíjejí třeba v Německu. Od druhé poloviny osmdesátých let má německá Strana Zelených přijato ve svých stanovách 50% kvótu při sestavování kandidátních listin. Konkurenční strany jako CDU vnímaly tento nový směr jako potencionální ohrožení a proto také zavedla kvótní opatření, které zajišťovalo větší zastoupení žen. Jako poslední se z větších stran přidala SPD (Chapman 1993: 230). V českém prostředí však není zatím politická strana, která by takový tlak na ostatní strany vytvořila. Jelikož Strana Zelených není již delší dobu parlamentní stranou a ČSSD tento trend opouští, není zde dostatečné povědomí a budoucnost podobného směřování je nejasná. Jak ostatně uvádí Pippa Norris samotné zavedení kvót zákonem stačit nemusí a existuje mnoho faktorů, které ovlivňují zastoupení žen (Norris 2006: 11-12).

2. Organizační struktura

Tato rozsáhlá kategorie se zabývá formálními strukturami uvnitř politických stran a jejich vzájemným působením. Sleduje rozdělení moci a kompetencí mezi orgány strany. Pro demokratické strany by měly být charakteristické předpisy, které zajišťují, aby kompetence všech stranických orgánů byly odvozeny od maximální inkuzivity členů. Vzniklá inkuzivita se odvozuje od hlasů na stranickém sjezdu, referendem nebo volbou delegátů.

2.1 Sněm strany

Tento orgán by měl představovat nejvyšší autoritu strany. Každý politický subjekt využívá odlišného pojmenování zmíněného orgánu (Kongres, Sjezd, Sněm) charakteristiky jsou však vždy velmi podobné a liší se spíše organizací, kterou strana preferuje. Z perspektivy

vnitrostranické demokracie by Sněm měl rozhodovat o statutárních otázkách. Schvalovat program, stanovy, volit vedení strany, obsazovat dalších orgány strany a rozhodovat o klíčových otázkách ve straně. Všechny zmíněné body jsou důležité pro kladnou hodnotu vytvořeného indexu. Kromě základní otázky o uvedení nejvyššího stranického orgánu ve stanovách se opět index zaměřuje na míru inkluzivity členů strany a dále kompetence sněmu. Úroveň inkluzivity se může lišit od zapojení všech členů strany nebo volením delegátů. Krajní možnosti může být případné vytvoření ještě užšího okruhu participantů.

2.2 Dozorčí a rozhodčí instituce strany

Index IPD v tomto případě hledá ve stanovách výskyt orgánů, které řeší konflikty, disciplinární řízení, zajišťují správný výklad stanov a podle výkladu také rozhodují. Takový orgán by měl být závazný pro všechny členy strany včetně jejího vedení. Baterie otázek, kromě základního ověření výskytu orgánu ve stanovách, hledá zmínky o závaznosti rozhodnutí zmíněných institucí a také zaručení vlastní autonomie.

2.3 Výkonný orgán strany (národní úroveň)

Vedení politické strany může být rozděleno do několika úrovní. Thomas Poguntke ve své knize rozděluje vedení strany do národní a nižší úrovně. Tyto nižší jednotky jsou zpravidla spojeny s geografickým rozdělením státu (Poguntke 1998). Ve využitém indexu IPD se nezaměřuje práce přímo na vztah mezi různými úrovněmi vedení strany, ale na vliv těchto úrovní na rozhodování a strukturu stran. Baterie otázek je zaměřena na rozsah kompetencí výkonných orgánů. Jelikož těmto orgánům přiznávají stanovy významný rámec kompetencí, další otázky se vztahují k odpovědnosti výkonných orgánů a jejich kontrole, která by měla být zmíněna ve stanovách. Při srovnání sledovaných stanov lze vidět, že každá politická strana v České republice má možnost uspořádat vnitřní strukturu podle svého uvážení a zájmů. V obecné rovině se tak výkonné orgány prezentují v různé podobě. Jsou to tělesa, která se skládají z různých úrovní strany, doplněny členy zvolených do funkce veřejné nebo vnitrostranické. Výkonné orgány se tak snaží většinou zahrnout zvolené vedení strany spolu s předsedy krajských organizací, případně zvolených poslanců, senátorů nebo hejtmanů. Takto prezentují strany její širší vedení. Často však také volí variantu orgánů s užším obsazením, které má zvýšit akceschopnost, centralizaci a zjednodušit proces rozhodování. Výkonné orgány zejména na národní úrovni rozhodují o věcech, které by případně mohl rozhodovat sněm strany. Je to nejvyšší orgán mezi konáním jednotlivých sněmů.

2.4 Lídr strany

Autoři indexu přistupují k předsedům politických stran jako ke zvláštní kategorii, protože výběr kandidátů se stává také více personalizovaný. Dokonce i v zemích s parlamentní demokracií a proporčním systémem voleb, se zaměření na jednotlivce stává častějším. Objevují se tak faktory, které ovlivňují nominační a jiné procesy na úkor kolektivu. Thomas Poguntke například hovoří o fenoménu tzv. prezidencializace (Poguntke, Webb 2005). Autoři se zaměřují ve své baterii otázek zejména na oblasti kompetencí, kterými by předseda strany neměl disponovat. Mezi tyto kompetence, které by negativně ovlivnily hodnoty výsledného indexu, patří zejména blokování rozhodnutí ostatních orgánů strany, jednání proti obecným ustanovením stanov, vylučování členů strany nebo rušení organizačních jednotek strany.

2.5 Vztah mezi vedením a nižší organizací strany

Poslední podkategorií v skupině organizační struktury představuje důležitou část interakcí v politické straně. Za nižší organizace strany považuje index jednotky krajské, okresní, oblastní nebo místní. Politické strany tak opět využívají geografické rozdělení státu, které kopírují svojí hierarchickou strukturou fungování. Z pohledu IPD je důležité, jakou autonomii získávají tyto jednotky vůči centrálnímu vedení strany, kterou jim zaručují stanovy. Do indexu se v tomto případě započítávají přenesené působnosti na jakoukoliv nižší jednotku, než je jednotka národní. Mezi kritéria se začleňuje i možnosti, jakým způsobem mohou nižší jednotky strany ovlivnit centrální vedení. Například delegování členů do vedení nebo volbou vedení na sněmu.

3. Rozhodovací procesy

Kategorie rozhodovací procesy je podle autorů třetí nejdůležitější položka indexu. Čím více jsou rozhodovací procesy inkluzivní a decentralizované, tím více můžeme politickou stranu považovat za demokratickou. Zvláštní důraz je však zaměřen na inkluzivitu uvnitř strany. Stejně jako ve všech kategoriích indexu, tak hlavně v této části je patrná preference autorů této dimenze. V neprospěch decentralizace promlouvá jejich tvrzení, že může pouze představovat přenesení kontroly nad rozhodnutím národních oligarchů na lokální oligarchy (von dem Berge at all. 2013: 5). Tato úroveň se rozděluje do dvou podkategorií): programové otázky a stranické nominace, přičemž druhá zmíněná podúroveň je nejrozsáhlejší z celého indexu.

3. 1. Rekrutace členů

Samotná kategorie je členěna na další tři části: rekrutace členů do veřejných funkcí, rekrutace členů do vnitrostranických funkcí a procedur, které proces rekrutace řídí. Baterie otázek hledá ve stanovách body, které odkazují na pravomoci nominační a tělesa, která rozhodují o konečné podobě procesu.

3.1.1 Rekrutace do veřejných funkcí

První část otázek hledá uvnitř nominačních procesů míru inkluzivity stran. Určují se tělesa, která mohou členy strany nominovat do politických funkcí. Nejvyšší úroveň inkluzivity představuje situace, kdy se může každý člen nominovat sám, naopak pokud má nominační pravomoci pouze úzký okruh funkcionářů strany, představují nominace vysokou míru exkluzivity. Další část se věnuje výběru kandidátů do národních (parlamentních) voleb. Důležité je v tomto případě zaměření se na aktéry, kteří mají v procesu výběru konečné slovo, nebo mohou tento proces ovlivnit například vetem. Autoři indexu pracují s pojmem selekce, který referuje k významu konečného slova. Stanovy by tedy měly odkazovat na orgány, které rozhodují o konečné podobě kandidátních listin. Z hlediska rozhodování nad výběrem kandidátů je zvláště důležitá otázka konání stranických primárek. Politické strany upravují proces volby kandidátů nepřímou. Stanovují kompetence orgánů a způsob jejich volby. V rámci poměrného volebního systému je optimalizace složení zákonodárního sboru, který by v co nejúnosnější míře odrážel vůli voličů, velmi žádoucí. Voliči však mají ve svojí volbě diskutabilní váhu, protože je jim umožněna pouze malá role vyjádřit se ke složení kandidátních listin nebo jejich pořadí. To mohou ve většině případů ovlivnit pouze členové stran. V rámci České republiky probíhá zákonem stanovená soutěž mezi kandidáty jedné strany až během voleb veřejných. A to pouze v rámci kandidátních listin pomocí preferenčního hlasování. Existují však také jiné možnosti. Německý volební zákon stanovuje svolání všech členů nebo delegátů. Participovat při volbě mohou všichni, kteří mají trvalé bydliště v konkrétním volebním okrese. Důležité je uvedení principu tajného hlasování a závaznosti výsledku. (Outlý 2003: 16-20). V českém politickém prostředí se může ochota transparentnosti stran velmi lišit. Samotný rozsah otevřenosti stran je značně rozdílný a tak lze očekávat, že i tento proces každá strana rozvede ve svých stanovách jiným způsobem. Strany mohou řešit pravidla výběru kandidátů odkazem na vnitrostranické předpisy. V tom případě je důležité sledovat, který orgán má pravomoc rozhodovat o volebním řádu.

Z pohledu demokratičnosti se toto opatření nebude příznivě projevovat v hodnotách indexu, a proto mohou strany získat nižší hodnocení.

Jelikož se autoři indexu snažili o jeho všeobecnou využitelnost, zařadili do této kategorie také pravidla pro výběr prezidentských kandidátů, a tím hlavně vycházejí vstříc politickým systémům, ve kterých prezident hraje důležitou roli. Prezidentská část je tedy obdobná jako při hledání kandidátů do voleb parlamentních. Vzhledem k tomu, že v českém politickém systému nehraje prezident úhlavní roli, nemusí se v práci vyskytovat. Poslední část se věnuje vztahu mezi národní a nižší úrovní strany s ohledem na rekrutaci členů strany do voleb. Ústřední otázkou je úroveň schopnosti nižších územních jednotek zasáhnout do procesu. Stupeň inkluzivity se bude lišit od možností, které poskytuje vedení strany nižším organizacím. Zajímavou položkou se může podle autorů indexu jevit výskyt suspenzivního veta, nebo schopnost nižší úrovně strany odložit rozhodnutí.

3.1.2. Nominace do vnitrostranických funkcí

V oblasti obsazování vnitrostranických funkcí je nejdůležitějším bodem odpověď na otázku, kdo určuje složení vedení strany. Kromě základních otázek, zda jsou ve stanovách zmíněny informace o zjišťované kategorii, se zaměřují dále na konkrétní tělesa, která by měla nebo neměla zasahovat do utváření stranického vedení. Nakonec se obrací na nejdůležitější část vedení strany v osobě předsedy a stejným způsobem index zjišťuje, kdo je odpovědný za obsazení vedoucí pozice. Opět je možné setkat se s různou úrovní inkluzivity, kdy vybírat vedení je umožněno všem členům strany, nebo naopak pouze úzkému kruhu osob uvnitř strany.

3.1.3. Procedury

Z pohledu vnitrostranické demokracie představuje kategorie procedur důležitou položku. Cílem je zjistit, zda politické strany ve svých stanovách uvádějí způsob, jakým probíhají hlasovací procedury. Kromě standardního dotazu vztahujícího se na přítomnost hlasovacích procedur ve stanovách je obrácena pozornost na užívání tajného hlasování při obsazování stranických či volebních pozic. Autoři považují tajné hlasování za demokratičtější než ostatní způsoby, protože omezuje možnost ovlivnění voličů, proto je několik otázek zaměřeno na užívání tajného hlasování ve straně a jeho zmínka ve stanovách. Neméně důležité je pro autory také kritérium transparentnosti, kterou by mělo zajistit zveřejnění výsledků voleb všem voličům. Cílem dalších otázek je odhalit úroveň decentralizace ve straně zhodnocením autonomie nižších územních jednotek. Zejména při volbě jejich kandidátů do veřejných

funkcí, respektive voleb do zastupitelstev obcí a měst. Decentralizace by se také měla projevit ve větší autonomii při volbě lokálního vedení stran. Obě oblasti decentralizace se projevují podle toho, jak centrální vedení strany zasahuje do těchto procesů.

3. 2. Programové otázky

Program strany patří mezi možnosti, jak se může politický subjekt zviditelnit a vymezit vůči ostatním stranám. Proto je důležité vědět, kdo je za program strany zodpovědný (Scarrow 2005: 11). Otázky se zde naposled zaměřují na úroveň inkuzivity, ve který se zaměřují na rozsah těles, která mohou program ovlivnit.

Nominační procesy

Výzkum vychází z vědecké práce *Democracy within Parties: Candidate Selection Methods and Their Political Consequences*, ve které se autoři Reuven Y. Hazan a Gideon Rahat zabývají stranickým nominačním procesem. Zkoumaný fenomén selekce kandidátů je široké téma, které bylo rozebráno v mnoha vědeckých politologických či sociologických článcích a knihách. Reuven Y. Hazan a Gideon Rahat ve své knize přinesli do debaty o stranické nominaci zcela rozdílný pohled na danou problematiku. Snaží se téma pojmout z pohledu demokratičnosti daného systému, zaměřují se totiž na jeho otevřenost, přístupnost a centralizaci. Zdůrazňují, že nominační proces výběru kandidáta ovlivňuje i chování kandidátů. Ve své knize popsali základní postup pro analýzu procesu výběru kandidátů v politických stranách. Výběr kandidátů vnímají jako základní mechanismy, které reflektují povahu stran a současně ovlivňují její politiku. Tvorbou své práce reagovali na proces demokratizace vnitřních předpisů v Izraeli.

Výběr kandidátů je vnitrostranickou záležitostí, která se odehrává v oblastech, kam nelze běžně nahlédnout a nevztahuje se na ni povětšinou žádná regulace. Existují však i státy, kde právní systém kritéria pro výběr kandidátů uvádí. Za příklad těchto skromných výjimek lze uvést Německo, Finsko nebo Nový Zéland. Obecně se dá říci, že proces výběru kandidátů však není standardizovaný a představuje spíše zvláštní stranické mechanismy, které jsou ve většině případů neveřejné. Výstupem procesu je vytvoření kandidátní listiny nebo jmenování kandidáta. Strana se tím zavazuje podporovat určitou osobu či skupinu, která bude stranu reprezentovat ve volbách. Výzkum těchto procesů omezuje různorodost přístupů stran v konkrétních zemích a konkrétních obdobích. Proto nelze ze získaných poznatků vyvodit zobecnění, ale spíše trend určité strany nebo stranického systému (Rahat, Hazan 2010: 4-5). Výběr kandidátů představuje užší součást procesů, které definují vnitřní organizaci strany. Nejenom že výběr kandidátů představuje hlavní krok směřující k volbám, ale nabídkou kandidátů veřejnosti definuje politický subjekt jednu z hlavních funkcí politických stran v demokratickém systému, který jej odlišuje od ostatních organizací. Proto je vhodné doplnit výsledné hodnoty a srovnání indexu IPD bližším pohledem na tento proces. Jak uvádí Sartori – „strana je libovolná politická skupina, která se prezentuje ve volbách a je schopna volit kandidáty do veřejné funkce (Sartori 1976: 64).“ O důležitosti výběru kandidátů uvažuje podobně i Gallagher, který uvádí, že „soutěž o výběr kandidátů je obecně intenzivnější, než boj o podobu programu strany“ (Gallagher 1988: 3). Kandidáti vzeší z těchto procesů tedy pomáhají vytvořit obraz o straně a jejich vliv přetrvává dlouho i po tom, co byli nominováni či

zvolení. Například tam, kde jsou nominace a výběr kandidátů centrální, lze očekávat, že poslanci jednají více v linii strany v parlamentu, protože jejich neloajlnost může znamenat odejmutí z kandidátních listin pro další volby. (Rahat, Hazan 2010: 5, Gallagher 1988: 15).

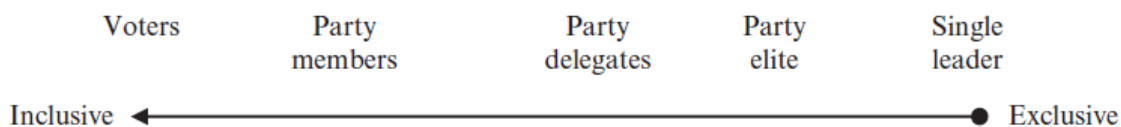
Již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, že politické strany postupem času reagují na vnější i vnitřní podmínky a nejsou tedy statické. Pokud se politická strana rozhodne reformovat způsob výběru kandidátů, a tedy změnit tím i úroveň vnitřní demokracie, může to být výsledkem změn na třech různých úrovních: na úrovni politického systému, na úrovni stranického systému nebo na úrovni vnitrostranické. Na úrovni politického systému se může projevit demokratizace posílením například jednotlivých členů stran tím, že jim umožní rozhodovat plně o jejich zástupcích. Strany takovou strategii adoptují, aby se vypořádaly s úpadkem ideologického vlivu strany a nástupem zvýšeného individualizmu i personalizace. Na úrovni mezistranické mohou vést ke změnám špatné výsledky ve volbách. Snaha stran inovovat svůj obraz tímto způsobem se jeví jako adekvátní reakce. Otevřenější výběr kandidátů může přitáhnout pozitivní pozornost a zlepšit image strany. Pokud navíc taková strana navíc dosáhne úspěchu v následujících volbách, mohou jí ostatní strany následovat. Na úrovni vnitrostranické se mohou snahy o změnu rovnováhy sil uvnitř strany projevit rovněž reformou. O větší demokratizaci se zasazují jednotliví členové i celé frakce v rámci stran (Barnea, Rahat 2007).

Základem metody autorů je analýza procesu výběru kandidátů ve čtyřech dimenzích. První z nich je dimenze kandidatury. Pro výběr kandidátů je velmi podstatné kategorizovat, kdo vlastně může kandidovat. Tuto problematiku zkoumají autoři dle nastavení kritérií stran. Mohlo by se to také nazvat tak, že autoři nakódovali kritéria kandidatury stran. Tímto způsobem mohly být lépe pochopeny, strukturalizovány a následně zařazeny na ose otevřenost – výlučnost. Při zpracování si pokládají otázky: Existuje nějaká restrikce pro kandidaturu? Jestli ano, tak jak je to přísný požadavek? Omezují ztelně povahu a velikost souboru kandidátů? Otevřenost již podle názvu umožňuje kandidaturu širokému spektru voličů, tudíž kandidatura je velmi svobodná a otevřená. Druhá strana osy, kterou je výlučnost, vykazuje velmi rigidní a přísný nebo i přímo uzavřený systém stranické kandidatury. Příklad exkluzivního pólu byla Belgická socialistická strana uplatňující na kandidáty značně restriktivní požadavky. Například kandidát musí být členem strany déle jak pět let, nakupovat zboží v Socialistickém družstvu a mnoho dalších kritérií. Příklad inkluzivity mohou být primárky v USA.

Druhou dimenzí pro Rahata a Hazana je oblast označována jako selektorát. Ve shodě s autory lze tvrdit, že se jedná o nejdůležitější dimenzi. Zaměřuje se na rozhodovací práva o výběru kandidátů a konečné podobě kandidátní listiny. Obecně lze uvést, že selektorát, tak jej chápou autoři, je těleso zodpovědné za výběr kandidátů do veřejných funkcí. Podle izreaelských politologů existuje několik možností, jak strany vybírají své kandidáty a můžeme je považovat za určitý prototyp. Tyto možnosti nastávají, když homogenní skupina selektorátu vybírá všechny kandidáty. Vzniklé situace poskytují přehledné a jednoduché možnosti klasifikace. Autoři takových situací rozlišují celkem pět:

1. Nejvíce inkluzivní selektorát voličů. Obsahuje všechny osoby s právem volit ve všeobecných volbách.
2. Vysoce inkluzivní selektorát. Obsahuje všechny členy konkrétní politické strany.
3. Zprostředkovatelé neboli delegáti. Soubor reprezentantů zvolených členy strany.
4. Vysoce exkluzivní selektorát. Menší stranické těleso, které se skládá z elit strany nebo skupiny členů volených nepřímo.
5. Nejvíce exkluzivní selektorát. V tomto případě selektuje pouze lídr strany.

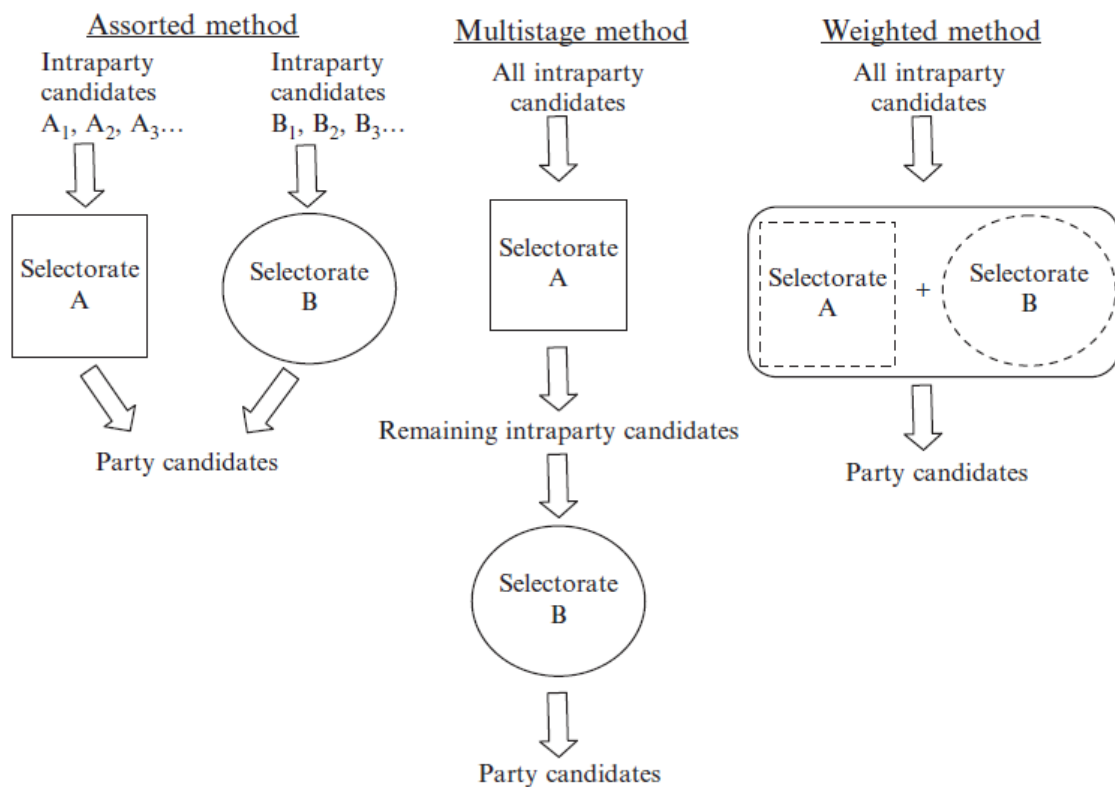
(Rahat, Hazan 2010: 35).

(obr. 5) **Zdroj:** Rahat, Hazan (2010: 35).

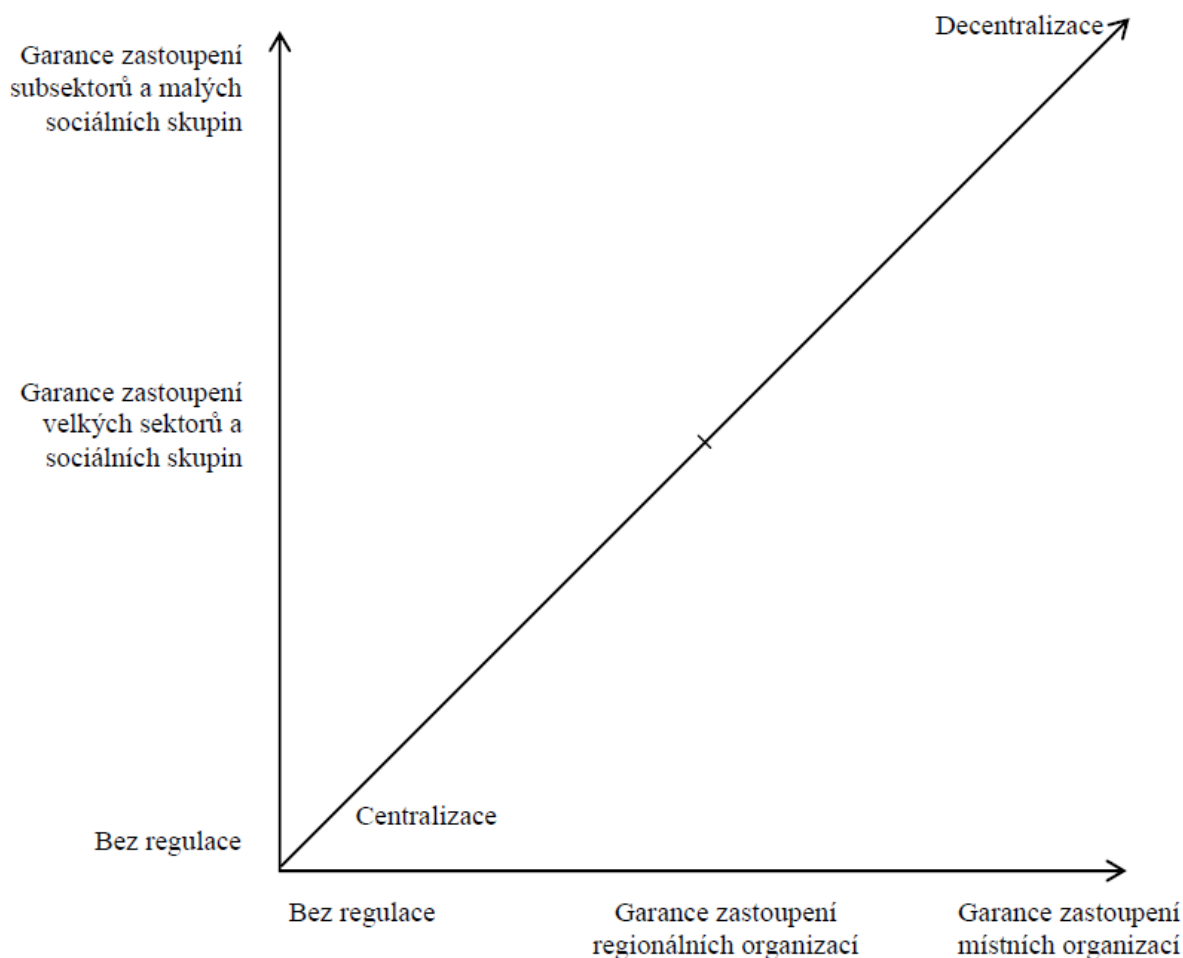
Často se však stává, že tento čistý způsob vztahů ve stranách nefunguje a do procesu výběru kandidátů je zapojeno více aktérů. Ve výsledku vycházejí různí kandidáti ze selektorátů s rozdílnou úrovní inkluzivity. Autoři tak odlišují tři druhy možných vztahů – smíšené, vícestupňové a vážené. V situaci, kdy je elektorát smíšený, čelí různí kandidáti selektorátům s různou úrovní inkluzivity. Ve vícestupňovém systému čelí jeden kandidát více selektorátům během procesu. Vážený výběr nastává ve stranách, ve kterých se váží hlasy dvou a více selektorátů navzájem (Rahat, Hazan 2010 35-38).

(obr. 6) **Zdroj:** Rahat, Hazan (2010: 37).

V případech komplexnějšího procesu při výběru kandidátů se mohou objevit problémy s klasifikací. Při smíšeném výběru kandidátů autoři navrhují realistické vážení výstupů jednotlivých selektorátů a jejich vlivu. V případě víceúrovňového procesu je strategie podobná. Navíc se přičítají také okolnosti procesů různých úrovní; zdali určitá fáze má větší váhu než ta předchozí, nebo se jedná pouze o formality. U váženého výběru kandidátů se určuje důležitost selektorátu podle přiřazené váhy jednotlivých hlasů (Hazan, Rahat 2010: 38).

Ve třetí dimenzi se autoři zaměřili na decentralizaci. Decentralizace představuje míru, do jaké národní úroveň ovlivňuje výběr kandidátů na úkor nižších úrovní strany. Výběr kandidátů lze považovat za decentralizovaný ve dvou smyslech. Základní pohled představuje teritoriální rozdělení selektorů. Lokální a regionální selektorát může mít různou úroveň pravomocí při výběru kandidátů na úkor národní úrovně. Decentralizace založená na územním rozdělení je v evropských státech hojně využívaná, a jak uvádí autoři, poměrně přímočará (Rahat, Hazan 2010: 55-58). Ještě více je decentralizace posílena v systémech s většinovým volebním systémem nebo ve federálních státech. V případě většinových volebních systémů plní volební obvody nezaměnitelnou roli při výběru kandidátů a centrální vedení často proces pouze kontroluje (Ranney 1981: 82). Decentralizace výběru kandidátů může být však také na úrovni sociální. Například tím, že zajišťuje zastoupení skupin, které nejsou teritoriálně vymezeny. Mezi tyto skupiny patří například odbory, ženy nebo jiné menšiny. Vymáhání zmíněné decentralizace záleží spíše na síle konkrétní skupiny, ale často se také projeví formou kvót. Spojením těchto dvou pohledů vytváří autoři dimenze funkční a teritoriální. Dimenze funkční reprezentuje osu, do které se prolíná výběr kandidátů podle příslušnosti k určité sociální struktuře. Politická strana při výběru kandidátů tak zohledňuje například pohlaví, věk, příslušnost k určitému povolání nebo etnicitu pomocí kvót. Teritoriální dimenze prezentuje osu, do které se prolínají územní úrovně strany podle jejich vlivu na výběr kandidátů.

Zdroj: Outlý 2013: 20; dle Hazan, Rahat 2001: 305

Čtvrtá a finální dimenze se zaměřuje na to, jak jsou kandidáti nominováni, tzn. volba vs. jmenování. Čistě jmenování nastává tehdy, když je kandidát určen jmenovacím výborem. Jedná se o nástroj stranického vedení, který si chce udržet kontrolu nad stranou. Tímto jednáním může být strana vystavena tlakům zvenčí i zevnitř orgánu. Klasická čistá volba spočívá v tom, že všichni vybraní kandidáti zvítězili ve stranických volbách a žádný orgán už nemá pravomoc pozměnit složení zvolené stranické kandidátky. Čistá volba neumožňuje stranickému vedení a dalším orgánům mít kontrolu nad podobou seznamu. Mezi volbou a jmenováním se nachází nominačně volební systém. Jedná se o kombinaci, při které stranický orgán vytvoří jmenováním modelový seznam kandidátů, o němž pak hlasuje širší členstvo, které může model přijmout, nebo zamítnout a volbou sestavit vlastní seznam. Systém může obsahovat odlišnou volební formuli a různý počet kol. Počet kol může být různý, od jednokolové volby po více kolové volby.

Pro potřeby práce budou využity pouze dvě ze čtyř zmíněných dimenzí. A to dimenzi druhou (zaměřenou na selektorát) a třetí (zaměřenou na úroveň decentralizace). Všechny

dimenze jsou v zásadě propojené a závislé na poskytnutí relevantních informací od politických stran z veřejně dostupných zdrojů. Jelikož práce čerpá pouze ze zákona povinně veřejných stanov, nelze využít plný potenciál všech dimenzí. První dimenzi omezuje částečné vymezení požadavků na kandidaturu členů strany. Každý člen musí splnit kromě zákonem stanovených požadavků i požadavky stranické. Většinou jsou tyto požadavky spojeny se členstvím ve straně a dalšími podmínkami (například v minulosti hojně využívaným lustračním osvědčením) nebo jinými požadavky. Za příklad lze uvést tzv. bodový systém⁴ ČSSD, který měl být vodítkem při nominacích kandidátů. Ten nebyl součástí stanov, ale bylo snahou jej dosadit jako podmínky pro nejvhodnější kandidáty (Ondračka 2006: 41). Plné znění požadavků však nelze u stran ze stanov vyčíst nebo dohledat. Nejčastěji jsou popsány ve vnitřních předpisech nebo jiných vnitrostranických normách, které upravují přípravu na volby. Zmíněný dokument je již neveřejný, a tudíž jeho obsah těžko analyzovatelný. Stejným způsobem je omezena i čtvrtá dimenze, která zcela spoléhá na podrobný popis průběhu rozhodování. Zpracování výše zmíněné dimenze omezuje nedostatek podkladů, které strany sdílejí s veřejností. Lze sledovat pouze orgány, které volební předpisy schvalují nebo orgány, které mají rozhodující pravomoci při potvrzování výsledků. Tímto způsobem může být vypracována dimenze druhá a třetí. Podle slov politologa Jana Outlého, který vytvářel práci inspirovanou izraelskými autory, je získání vnitrostranických dokumentů velmi složité. Samotnou žádost o zpřístupnění projednávají pověřené orgány nebo samotné vedení a nelze předem zajistit kladné rozhodnutí (Outlý 2013: 36-37).

---

⁴ Podle návrhu musel uchazeč pro zařazení do primárek dosáhnout 30 až 40 bodů. Krajský lídr minimálně 60 bodů. Body se získávaly například za věrnost straně, přičemž za čtyři roky členství byly body 2 a za deset let 10 bodů. Za zkušenost ve státní správě mohl dostat kandidát až 20 bodů. Dále se bodovalo například vzdělání, oblíbenost, znalost jazyků nebo mimořádné úspěchy (Ondračka 2006: 41).

Operacionalizace

Proces vytvoření indexu z údajů ve stanovách politických stran vyžaduje převedení stranických předpisů na měřitelné hodnoty. Tyto hodnoty jsou vytvářeny vyhodnocením výskytu nebo naopak absence vyhledávaných položek uvnitř stanov. Vyhodnocení obsahuje odpovědi *Ano*, *Ne* nebo *Neuvedeno*, které jsou svojí hodnotou přiřazené k určité otázce. Odpovědi *Ano*, *Ne* a *Neuvedeno* jsou převedeny do číselných údajů 1, 0, -1. Výsledný index se tedy pohybuje na škále od 1 do -1 hodnot, přičemž čím blíže a výše je hodnota ke kladné pozici, tím více lze politický subjekt považovat podle autorů indexu za demokratický. Naopak strany, které se budou blížit k opačnému konci, lze považovat za méně demokratické ve smyslu výsledků. Není účelem indexu označit některé strany za nedemokratické, ale spíše poukázat na rozdíly mezi stranami a interpretovat výsledné rozdíly. Hodnota -1 je zaznamenána v případech, kdy konkrétní položka ve stanovách chybí, nebo naopak je ve stanovách obsažena, ale neměla by být z pohledu indexu. Druhou variantu pokládají autoři v případech, ve kterých se prvek demokratičnost stanov snižuje, a proto je potřeba jej ohodnotit negativně. Hodnota 1 je zaznamenána v případech, ve kterých je konkrétní položka obsažena ve stanovách, nebo naopak chybí a její absence je nahlížena jako pozitivní. Hodnota 0 je v indexu neutrální a zaznamenává se v případě, že se položka ve stanovách nevyskytuje, ale není pro vyhodnocení zásadní.

Samotný výpočet indexu vychází z postupného sečtení přiřazených hodnot přiřazených ke každé otázce. Následný dělitel se rovná počtu těchto otázek nebo kategorií. Nejprve se takto vypočítají hodnoty nejnižších subkategorií. V rámci každé sekce se sečtou jednotlivé hodnoty otázek a dělí se jejich počtem. Jednotlivé výsledky subkategorií se následně v rámci své sekce a úrovně sčítají, přičemž jsou opět děleny. Tentokrát však již počtem sčítaných subkategorií. Takto se získávají první hodnoty nejnižších subkategorií a kategorií. Postupným procesem sčítání a dělení v rámci každé sekce se postupně dostanou hodnoty až na vrchol indexu. Závěr procesu by měl představovat součet hodnot tří hlavních kategorií. Tento výsledek je naposledy dělen počtem kategorií a tedy třemi. Tím získáme výsledek indexu pro konkrétní politickou stranu a můžeme jej srovnat s ostatními. V této části je také nutné zmínit některé změny provedené v samotném indexu autorů. Ačkoliv je index velmi obecný, v některých částech bylo potřeba doznat upřesnění, které je vhodnější k využití a zpracování konečných hodnot. V části, která se zaměřuje na odpovědnost výkonných orgánů, chtějí autoři vědět, zdali je odpovědnost ve stanovách zmíněna. Pro tento účel se do kladných odpovědí započítává i zmínka o povinnosti výkonných orgánů předložit zprávu o svém fungování

inkluzivnímu orgánu, resp. sněmu strany. Druhý sporný bod se vztahuje k dozorčím orgánům. V českém prostředí se postavení dozorčí a smírčí komise příliš pozornosti nepřikládá, a proto jsou také formulace ve stanovách velmi zjednodušené. Rozhodnutí orgánů by podle autorů indexu mělo být explicitně zmíněno jako závazné pro všechny. Závaznost nebo také povinnost respektovat rozhodnutí bez omezení a výjimek, se ve stanovách českých politických stran objevuje spíše sporadicky. Místo toho se nahrazuje povinností respektovat rozhodnutí ve formulaci odkazující na konečnost rozhodnutí a nemožností dalšího zpochybnění. V tomto smyslu jsou brána na vědomí postavení dozorčích a smírčích komisí.

Měření otevřenosti stran podle výzkumu Rahata a Hazana je v práci řešeno následujícím způsobem. Základní hodnocení inkluzivity – exkluzivity má pět pozic na škále od 0 po hodnotu 24. Každý šestý bod je odkazem na jednu z pěti čistých forem selektorátu. Za účelem vyřešení komplexnějších problémů je mezi kategoriemi šest hodnot, na kterých lze vážit kombinace procesů výběru kandidátů. Těchto šest hodnot značí případy, při kterých do procesu zasahuje více než jeden selektorát, a tím pomáhá ilustrovat více scénářů výběru.

(obr. 7) **Zdroj:** Rahat, Hazan (2010: 49)

1. Jeden selektorát je odpovědný za výběr kandidátů. V tomto případě klasifikace zapadá do hodnot (0, 6, 12, 18, 24).
2. Dva selektoráty, které mají stejnou váhu při výběru. Každý selektorát může vybrat pouze polovinu kandidátů nebo jejich váha je stejná při víceúrovňovém výběru. Tento případ odpovídá hodnotám (3, 9, 15, 21).
3. Dva selektoráty blízko sebe jsou zapojeny do výběru. Přitom oba mají důležitou roli, ale jeden je důležitější než druhý nebo je dominantnější.
  - a) Pokud je výběr rozdělen mezi dva selektoráty, ale k jednomu inklinuje více. Například 2/3 vybírá jeden selektorát a zbývající 1/3 druhý, ve víceúrovňovém výběru je vliv jednoho selektorátu větší než jiného, nebo pokud je váha jednoho selektorátu vážena více (2/3) než jiným selektorátem (1/3). Těmto případům odpovídají hodnoty (2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 20, 22).

b) Větší blízkost určité kategorii, ale stále neúplně čistá kategorie. Pokud ve smíšeném systému výběru jeden selektorát vybírá 80 procent a druhý pouze 20 procent, ve vícestupňové se odhaduje vliv jednoho selektorátu mnohem vyšší než druhého, nebo je váha jednoho selektorátu 80 procent a druhého 20 procent (Rahat, Hazan 2010: 48).

Vytvoření třetí dimenze je ještě jednodušší koncept, který doplňuje dimenzi druhou. Pokud má lokální jednotka plnou moc při rozhodování nad kandidátními listinami, bude odpovídat přiřazení strany na jeden konec spektra. Pokud národní úroveň strany má plnou moc nad konečným rozhodováním, bude strana přiřazena na opačném konci spektra. Uprostřed se nacházejí strany, ve kterých rozhoduje úroveň vyšší než lokální, ale nižší než národní. Nebo se mohou dělit o rozhodovací roli mezi sebou. Druhé spektrum dimenze decentralizace představuje funkční úroveň. Autoři se nesnaží vytvořit rámec pro kandidáty, jako celkový soubor, ale spíše vytvářejí rámec pro jednoho kandidáta jako jednotlivce. Díky tomu se lze ptát, zda čelí různým selektorátům. Pokud ano, jaká je jejich váha. Dělení je opět snadné. Jestli má každý kandidát svůj selektorát, je přiřazen decentralizovaný konec spektra. V druhém případě sdílí všichni kandidáti jeden homogenní selektorát, čímž jsou přiřazeni na centralizovaný konec spektra. V případech, kdy určitý počet, ale ne všichni z kandidátů, jsou voleni stejným selektorátem, se zvolí pozice uprostřed.

Analýza

Hnutí ANO 2011

Hnutí ANO 2011 vzniklo v roce 2012 a navázalo tak svým vznikem na iniciativu občanského sdružení Akce nespokojených občanů z roku 2011. Od té doby se stalo jedním z nejsilnějších politických subjektů v českém prostředí. V roce 2017 vyhrálo Hnutí volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Od svého založení Hnutí ANO 2011 registrovalo již pět svých stanov. Z toho se třikrát změnila podoba stanov v takovém rozsahu, že se změnila hodnota indexu IPD.

Práva členů

Práva členů mají ve stanovách svůj vlastní odstavec. Kategorie práv členů Hnutí obsahuje několik bodů. Z hlediska indexu je důležité, že členové mají právo být informováni o činnosti Hnutí a právo podílet se na jeho činnosti. S čím si formulace stanov již více nepřichází, je právo vyjádřit rozdílný názor nebo kritiku (2013 čl. 6, 2017 čl. 5). Možnost vytvářet názorové a jiné frakce v rámci Hnutí zmíněna není. Oblast práv menšin je Hnutím ANO 2011 zcela vynechána. Stanovy neobsahují žádnou zmínku o přítomnosti kvót nebo jiných opatření, která by měla zajistit vyšší účast žen a jiných menšin na kandidátních listinách nebo ve strukturách strany.

Organizační struktura

Kategorie, která se zabývá organizační strukturou, se zaměřuje na jednotlivé orgány politického subjektu. Stranický sněm jako hlavní nejdůležitější orgán dosahuje nejvyššího hodnocení a splňuje všechny body stanovené pro index IPD. Stanovy obsahují, že sněm je nejvyšším autoritou a musí se scházet alespoň jednou za dva roky. Rovněž má důležitou pozici při schvalování stanov, nikoliv však jedinečnou (2013 čl. 11, 2017 čl. 10). Stanovy rovněž zmiňují dozorčí a rozhodčí orgán, který kontroluje rovnost dodržování stanovených předpisů a jejichž rozhodnutí jsou konečná (2013 čl. 16, 2017 čl. 15). Horší hodnocení hnutí doznává u vrcholných orgánů. Předsednictvo ani Výbor strany podle stanov nepodléhají dostatečné kontrole (2013 čl. 12, 2017 čl. 14). Pouze předsednictvo musí pravidelně předkládat celostátnímu sněmu zprávu o svém fungování a činnosti (2013 čl. 11, 2017 čl. 10). Stanovy nepověřují žádný orgán, který by přímo kontroloval vedení hnutí, nebo nezmiňují jiné možnosti dohledu. Jediný orgán, kterému se vedení hnutí zodpovídá, představuje celostátní sněm. Postavení předsedy hnutí index IPD hodnotí zejména z pozice pravomocí,

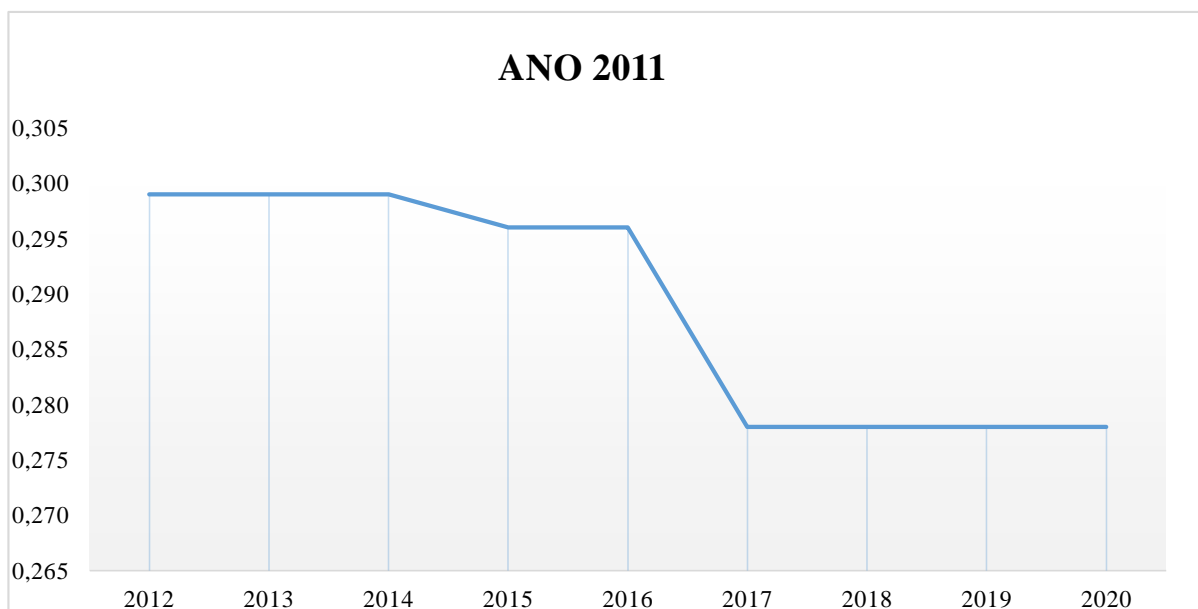
kteří nejsou podle autorů slučitelné s demokratickými normami. Úkolem předsedy je především jednat jménem hnutí a reprezentovat ho navenek. Do roku 2017 lze konstatovat, že pozice předsedy hnutí neměla podle stanov významné parametry, které by ovlivňovaly hodnoty indexu (2015 čl. 13). V roce 2017 se na celostátním sněmu Hnutí ANO 2011 schválila nová podoba stanov, která významným způsobem posílila pravomoci předsedy. Nové pravomoci situovaly předsedu do pozice poslední instance, která může zasahovat do již schválených kandidátních listin a tímto způsobem měnit rozhodnutí ostatních vedoucích orgánů strany (2017 čl. 12 č. 6). Schválení pravomocí zmíněného rozsahu mělo na index negativní dopad a proto se hodnota IPD v roce 2017 mírně snížila. Poslední položkou v části organizační struktury hnutí je vztah mezi národní a nižší územní jednotkou. Stanovy obsahují část, která definuje nižší územní jednotky hnutí. Jednotky operují na úrovni krajské, oblastní a místní. V určité míře také nižší jednotky ovlivňují celonárodní úroveň hnutí. Například zvolením delegátů do celostátního sněmu nebo zastoupením krajských předsedů ve výboru hnutí. Jejich autonomie z hlediska fungování ve stanovách uvedena není (2013 čl. 17, 18, 19; 2018 čl. 16, 17, 18).

Rozhodovací procesy

V první části se index IPD zaměřuje na rekrutaci členů hnutí do veřejných funkcí. Stanovy dostatečně označují subjekty disponující nominačními pravomocemi. Pozitivně index hodnotí pouze možnost nižších územních jednotek nominovat kandidáty (2018 čl. 16, 18). Naopak negativně hodnotí absenci nominačních pravomocí pro jednotlivce. Od roku 2013 navíc nominační pravomoci získalo také předsednictvo, a tím se posílila centralizace uvnitř hnutí (2013 čl. 13). Části, která se věnuje výběru kandidátů, se stanovy zaobírají velmi omezeně. Není zmíněno, zda se koná výběr kandidátů formou primárek, nebo jsou kandidáti vybíráni jiným způsobem. Konečné slovo má ve výběru kandidátů celostátní výbor hnutí, který také schvaluje i vnitřní předpis pravidel, kterými se výběr má řídit (2018 čl. 11). To také ovlivňuje hodnoty indexu v případě vztahů republikové a nižší úrovně hnutí. Místní a krajské jednotky mají podle stanov pouze pravomoc nominační. Další prostor, jak ovlivnit konečný výsledek, nemají. Nedisponují ani možnostmi o rozhodnutí jednat, nebo ho vetovat.

V rámci vnitrostranických funkcí se index zaměřuje na volbu exekutivy hnutí a předsedy hnutí. Určitý výčet pravidel zmíněných vnitrostranických voleb stanovy sdílejí, kde a kdo vedení volí. Do volby nejsou zapojeni všichni členové strany, ale pouze delegáti (2018 čl. 10). Delegáti jsou vybíráni a nominováni z regionálních úrovní strany. Způsob nominace a výběru však také není ve stanovách k dispozici. Volba vedení i předsedy probíhá

na celostátním sněmu hnutí. Zvolené vedoucí složky hnutí zároveň nemají možnost navzájem ovlivňovat výsledek těchto voleb. Veškerá volba je pouze na delegátech. Ve třetí části se index zabývá samotnými procesy uvnitř organizace. Nízké hodnocení je způsobeno nedostačujícími informacemi o průběhu hlasování a voleb. Stanovy nezmiňují možnost tajného hlasování nebo odkaz na jeho eventuální využití. Není také zmíněno prezentování výsledků voleb členské základně a tím zajištění větší legitimacy zvolených. Procesy na úrovni nižších jednotek hnutí dosahují také nízké hodnocení. Ve stanovách není specifikováno jak, případně zdali si nižší územní celky volí své kandidáty do veřejných funkcí na své úrovni. Plná autonomie jim v těchto případech není přiznána. Veškerá zásadní rozhodnutí vždy koordinují s vyšší instancí hnutí. Autonomie se podle stanov nižším územním celkům doznává pouze při volbě svého vedení. I zde však není uvedeno, jakým způsobem volba vedení probíhá (2018 čl. 16, 18). Programové záležitosti upravují stanovy specifikováním, kdo má možnost podílet se na jejich schvalování. Index IPD hodnotí kladně, že se program definuje na celostátním sněmu hnutí (2018 čl. 10). Naopak negativně se staví k pravomocem vedení hnutí, respektive celostátního výboru hnutí, který může zasahovat do programu. Možnost podílet se na programu individuálním členům nebo nižším úrovním hnutí není podle stanov připuštěna. Jediným způsobem opět zůstává volba delegátů z regionálních jednotek hnutí, kteří mohou projevit názory za členskou základnu na celostátním sněmu.

(obr. 8) **Zdroj:** autor.

Hodnota indexu IPD Hnutí ANO 2011 se proměnila od roku 2012 celkem dvakrát. Nejprve v roce 2015, kde se hodnota mírně snížila při změně formulací členský práv. Výraznější změna se objevila v roce 2017. V tomto roce schválilo hnutí větší pravomoc zasahovat do kandidátních listin předsedovi strany a tím byla také snížena hodnota demokratičnosti stanov. Ve zkoumaném vzorku politických subjektů se jedná zatím o jediný případ, ve kterém hodnoty indexu pouze klesají. Hnutí ve svých prvních letech jednalo neformálním způsobem, který se odchyloval od obsahu stanov, zejména při sestavování kandidátních listin nebo při obsazování orgánů strany (Měchura 2018: 45). Nejdůležitější je však změna z roku 2017. Pravomoc zasahovat do kandidátních listin, jak je popsána ve stanovách, se podle ústavního právníka Jana Kysely neslučuje s demokratičností stran, přičemž Ministerstvo vnitra nemělo registraci stanov povolit (Měchura 2018: 47).

TOP 09

Strana TOP 09 uvádí stejně jako ve svém názvu rok založení 2009. Strana vznikla odštěpením části politiků a členů původní strany KDU-ČSL, ale také dalších výrazných osobností jako byl Karel Schwarzenberg. Z tohoto pohledu se tedy nejednalo o zcela nové politické aktéry. Ve svých prvních volbách do PS Parlamentu ČR v roce 2010 se straně podařilo zaznamenat výrazný úspěch. Strana se dostala do sněmovny a byla součástí vládní koalice. Od té doby se stanovy strany změnilly podle výpisu sbírek Ministerstva vnitra celkem jedenáctkrát. I když je toto číslo za 11 let působení strany v české politice na první pohled vysoké, výrazně se stanovy proměnily pouze třikrát a z pohledu indexu IPD jen jednou v roce 2011.

Práva členů

Stanovy TOP 09 vymezují členům strany tato práva. Mezi základní práva patří možnost informovat se o aktivitách strany nebo právo vyjádřit rozdílný názor, čímž je ve stanovách člen explicitně vyzván. Také má právo podílet se na chodu strany, i přes to, že není uvedeno jak. Za důležité lze považovat rovněž právo nominovat kandidáty do příslušných voleb, které je ve stanovách přiznáno každému členovi strany (2019 čl. 4). Práva menšin se ve stanovách nevyskytují. Lze ovšem zmínit, že se v roce 2019 předsedkyní strany stala Markéta Pekářová Adamová a přední osobností strany je také mladý poslanec Dominik Feri (24). Strana sice ve stanovách nezjednodušuje přístup do politiky určitým společenským skupinám, ale i tak přichází s určitým příkladem.

Organizační struktura

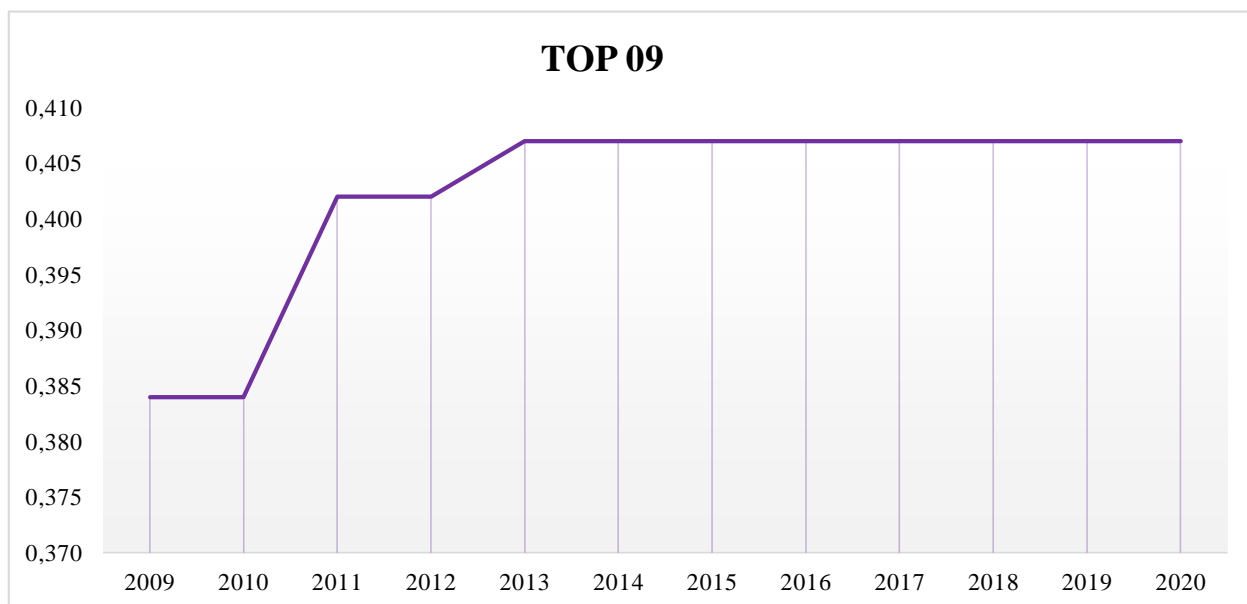
Za nejvyšší orgán strany je označen stranický sněm, který splňuje všechny body podle indexu IPD. Sněm se schází nejméně jednou za dva roky, podle stanov se řadí do pozice důležitého orgánu při definování podoby stanov (2019 čl. 9). Nikoliv však jedinečné. Stanovy rovněž definují existenci dozorčího orgánu a smírčí komise, jejichž výstupy jsou závazné a konečné (2019 čl. 16). Vedoucí orgány strany nepodléhají podle stanov kontrole. Předsednictvo ani Výbor strany nemají žádný kontrolní orgán, ani nemají povinnost uvádět zprávu o své činnosti na stranickém sněmu. Tím je způsobeno velmi nízké hodnocení v této části. Pravomoci předsedy strany nepřesahují očekávané postavení, a proto se neprojevovalo do nižšího hodnocení indexu IPD. Stanovy zmiňují existenci nižších jednotek strany na bázi územního členění (2019 čl. 10, 11). Strana TOP 09 je definuje jako krajské, regionální a místní. Také jim stanovuje určité práva, která jsou spojena zejména s vytvářením kandidátních listin do lokálních voleb a delegování členů na celonárodní sněm strany, čímž je zajištěna účast nižších jednotek strany na národní úrovni (2019 čl. 13, 14, 15).

Rozhodovací procesy

V části, která se věnuje nominaci a volbě kandidátů do veřejných funkcí na republikové úrovni dosáhla TOP 09 z pohledu indexu IPD řadu pozitiv i negativ. Předně stanovuje, kdo má právo nominační. Pozitivně se zde promítla možnost nominací i ze strany individuálních členů stran. Naopak negativně možnost nominovat kandidáty prostřednictvím výboru strany, které představuje větší centralizaci (2019 čl. 4, 10 č. 2, 13 č. 6, 14 č. 5). V případě volby kandidátů stanovuje orgán odpovědný za konečnou podobu kandidátních listin, kterým je předsednictvo strany. Nezmiňuje ale konání stranických

primárek nebo jiného způsobu výběru. V poslední části zaměřené na rekrutaci do veřejných funkcí stanovy definují vztah mezi národní a nižší úrovní strany. Do procesu regionální organizace sice zasahují nominacemi, a tím ovlivňují její podobu, ale konečné slovo má národní vedení strany. Možnost ovlivnit jiným způsobem, nebo pozdržet rozhodnutí nižší jednotkou strany stanovy nezahrnují. V oblasti obsazování vnitrostranických funkcí obdržely všechny orgány stejné hodnocení. Stanovy zmiňují, že sjezd je odpovědný za zvolení předsednictva, výboru strany a předsedy strany a tím je určen odpovědný orgán. Horší hodnocení je z důvodu absence zapojení všech členů strany. Výše zmíněné orgány jsou zvoleny na celonárodním stranickém sjezdu za účasti pověřených delegátů. Žádný z vedoucích orgánů na druhou stranu neovlivňuje volbu jiných orgánů.

Jediná výraznější proměna v hodnotě indexu IPD se objevila v kategorii procedur a procesů uvnitř strany. Do roku 2011 nebyla ve stanovách zmínka o užívání tajného hlasování během vnitrostranických voleb nebo voleb kandidátů do veřejných funkcí. Tato změna měla pozitivní vliv na hodnoty indexu IPD (2019 čl. 8 č. 9). Vysoké hodnoty zaznamenala strana i v části vztahů mezi nižší územní jednotkou a národní úrovní při lokálních volbách. Nižší územní jednotky mají v této oblasti autonomii rozhodování a národní úroveň neovlivňuje výstupy regionálních orgánů ve fázi nominační ani rozhodovací. Regionální jednotky si také autonomně vybírají své vedení bez zásahů vyšších orgánů. Podrobnější popis, jak volba probíhá, však ve stanovách absentuje a tím snižuje transparentnost. V programových záležitostech stanovy vymezují celonárodní sněm strany jediným odpovědným orgánem k vytváření programových prohlášení. Individuální členové ani jiný orgán nemají podobná práva. Výjimkou je ve výjimečných případech Výbor strany (2019 čl. 20). Jeho návrh však musí na nejbližším sjezdu schválit sněm, jinak je návrh neplatný.

(obr. 9) **Zdroj:** autor.

Hodnoty indexu IPD u strany TOP 09 se změnilly dvakrát. Každá z těchto změn přinesla mírné zvýšení hodnot IPD, ale nikoliv výrazně. Nejprve od roku 2011 byly stanov rozšířeny o informaci, že volby ve straně probíhají formou tajného hlasování. Druhé zvýšení hodnot bylo v roce 2013. Strana doplnila ve stanovách způsob volby vnitrostranických orgánů, které bylo spojeno s upřesněním využití tajné volby.

Svoboda a přímá demokracie

Strana Svoboda a přímá demokracie registrovala na Ministerstvu vnitra od svého založení v roce 2015 celkem sedm podob stanov. Přitom za první měsíc své existence měla strana již třetí verzi stanov. Změny ve stanovách jsou však minimální nebo zavádějí upravené formulace vnitrostranické organizace. I přes tento vyšší počet stanov se hodnota indexu IPD nezměnila. Strana zvolila jednoduchou formu a velmi obecné fráze při definování své vnitřní struktury.

Práva členů

Stanovy strany uvádějí adekvátní členská práva, které považuje index IPD za dostačující. Člen strany má právo být informován o aktivitách strany, podílet se na rozhodování strany a rovněž může vyjádřit svůj názor. Stejně jako u většiny stran chybí zmínka o respektování zásad vnitrostranické demokracie. Práva menšin strana ve svých stanovách nezohledňuje žádnou zmínkou ani odkazem (2016 čl. 4 č. 1)

Organizační struktura

Nejvyšším orgánem je celostátní konference strany, která má jedinečnou roli při utváření stanov. Absence protiváhy s možností ovlivnit stanovy hodnotí index IPD negativně. Naopak pozitivně hodnotí zajištění pravidelného setkávání orgánu alespoň jednou za dva roky. (2016 čl. 6 č. 1) Do stranických orgánů stanovy zařazují smírčí a dozorčí orgány, které zajišťují řešení sporů v rámci strany. Není však zmíněno, že rozhodnutí orgánů je konečné nebo závazné pro všechny členy (2016 čl. 6 č. 5, 6). Strana ve své organizační struktuře nezvolila možnost kolektivního statutárního orgánu respektive vedení, které by zahrnovalo zastoupení organizací z nižších územních celků. Statutárním orgánem je tak prohlášen pouze předseda strany a výkonnou složkou zůstává pětičlenné předsednictvo včetně předsedy. Žádný ze zmíněných orgánů z vedení strany není podle stanov podroben jakékoliv kontrole ze strany volených orgánů, dokonce ani nemusí předkládat zprávu o své činnosti (2016 čl. 6 č. 2, 4). Samotný předseda strany má široké pravomoci při potvrzování rozhodnutí v rámci strany, ale nedisponuje výrazně silnými kompetencemi, které hodnotí index IPD negativně.

Stanovy definují také existenci nižších územních celků strany. Konkrétně oblastní a regionální kluby. Fungování nižších jednotek strany je v určitých částech spíše sporné. Jednotky nemají žádné nominační ani jiné pozitivně vnímané pravomoci. Zůstává možnost zvolit si své vedení, které však musí schválit předsednictvo strany. Schválené vedení nižších jednotek má dále možnost delegovat členy na stranickou konferenci. Klíč a způsob procesu delegování ale musí opět rozhodnout a schválit předsednictvo strany.

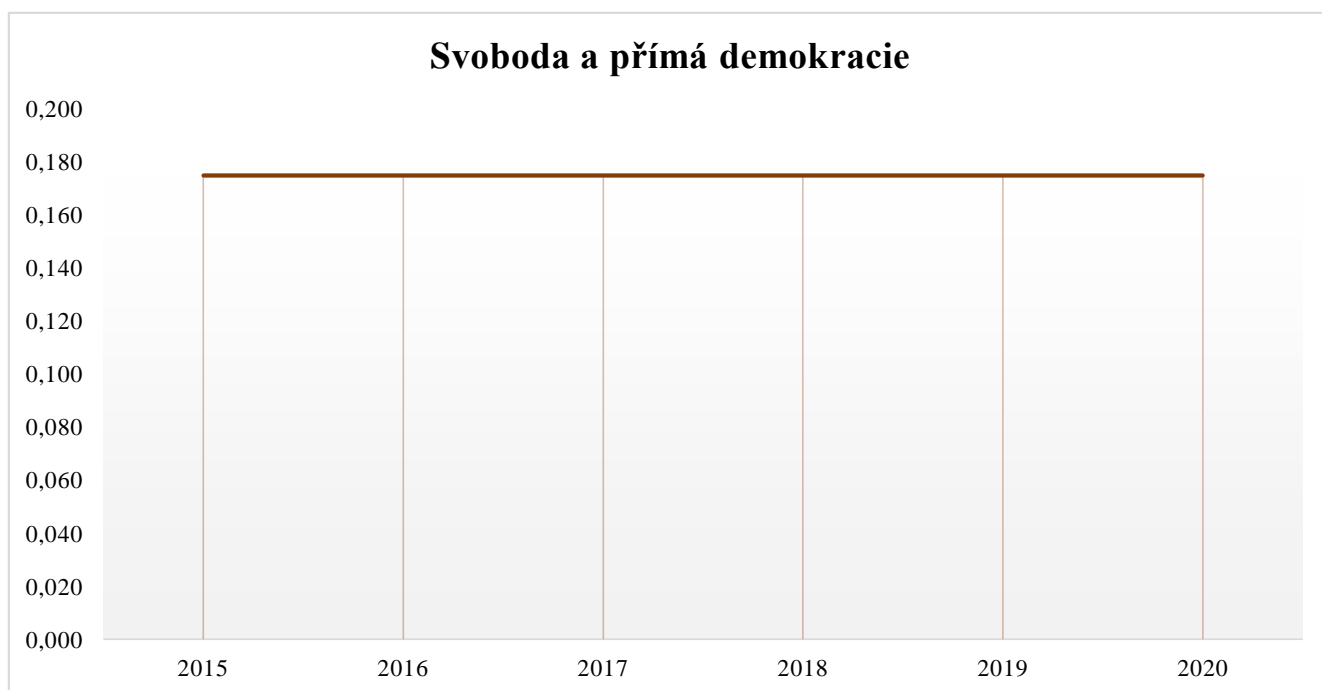
Rozhodovací procesy

V nominační fázi strana rozhodla udělit ve stanovách možnost nominovat kandidáty do příslušných voleb všem členům strany a předsednictvu strany. Zcela je zde opomíjena struktura nižších územních celků nebo jiných nominačních orgánů. Výběr kandidátů má plně v pravomoci podle stanov pouze předsednictvo s konečným slovem předsedy. Strana podle stanov neorganizuje žádné primární volby, ani nezapojuje do procesu další jednotky.

Projevuje se také, že nižší územní jednotky nemají nominační pravomoc, ani možnost ovlivnit konečnou podobu kandidátních listin. Tento problém nízké inkluzivity se tak projevil negativně na hodnotách indexu IPD. V části utváření vnitrostranických orgánů stanovy definují, kdo je odpovědný za volbu předsednictva a předsedy strany. Pravidla uvádějí možnost zapojení všech členů do volby v případě, že členská základna má méně než 200 členů. V současnosti (2021) strana registruje přes šest tisíc členů, a proto je volba organizována pomocí zvolených delegátů. Klíč k jejich nominaci, jak již bylo zmíněno výše, schvaluje samotné předsednictvo, a tím může vzniknout určitý střet zájmů. Navzájem se volené složky vedení při volbě neovlivňují.

Ve třetí části, která sleduje procedury uvnitř strany, se znění stanov příliš nelišilo od ostatních oddílů. Stanovy neobsahují žádné informace o způsobu volby kandidátů do veřejných nebo vnitrostranických funkcí, kromě určení samotných odpovědných orgánů za rozhodnutí. Není zmíněno ani využití tajného způsobu hlasování nebo transparentní zveřejnění výsledků rozhodnutí a voleb. Hodnocení indexu IPD je v části nižší úrovně rovněž nízký. Již bylo zmíněno, že jednotky mají omezené pravomoci a to se také odráží v jejich autonomii. Předsednictvo navrhuje a vybírá kandidáty do komunálních voleb, a tím staví nižší jednotky do pozice téměř nepotřebných orgánů. Částečnou autonomii mají nižší jednotky při volbě svého vedení. I přes to, že zvolený zástupce nižší organizace musí být potvrzen předsednictvem strany. Pokud se tak nestane, musí se volit nový zástupce (2016 čl. 5 č. 2). Poslední zkoumanou částí stanov byla možnost ovlivnit programové záležitosti strany. Text stanov určuje předsednictvo jediným orgánem odpovědným za podobu programu strany. Nejvyšší orgán strany v podobě kongresu nebo individuální členové strany takovou možnost nemají, stejně jako nižší územní celky.

(obr. 10) **Zdroj:** autor.

Díky vágnosti mnoha částí jsou výsledné hodnoty indexu IPD u strany SPD velmi nízké. V článku 5. písmene h) může například konference strany rozhodovat o věcech „o nichž si vyhradí.“ Absence bližšího popisu procesů společně s výraznou centralizací vyplývající ze stanov není ovšem v českém prostředí ojedinělá. SPD je oproti ostatním politickým stranám stále relativně nová a případné změny ve struktuře jsou pravděpodobnější spíše vlivem delšího setrvání strany v politickém prostředí. SPD nevstupovala v roce 2016 do neetablovaného prostoru jako politické subjekty na začátku devadesátých let minulého století. Také díky tomu mohla již zvolit pro ni vhodnější formát, který bude vyhovovat při vstupu do volebního souboje.

Ohlasy některých dnes již bývalých členů upozorňují, že SPD nefunguje jako demokratické hnutí. Podle místopředsedy pražské buňky Roberta Vašíčka patří mezi hlavní nedemokratické prvky vylučování členů bez jejich přítomnosti na jednání nebo schvalování kandidátních listin na všech úrovních pouze pětičlenným předsednictvem, přičemž rozhodnutí je platné pouze se souhlasem předsedy. Vedení strany navíc podle jeho tvrzení ani stanovy nerespektuje, protože podle Vašíčka argumentuje ustanoveními, která ve stanovách neexistují a předsednictvo tak překračuje své kompetence. SPD má v současnosti podle výkazů stranických sekretariátů nejvyšší nárůst členské základny. Přibývá ovšem i případů, ve kterých jsou členové hnutí často vylučováni za velmi zvláštních okolností. Jedním z cílů práce

je upozornit na nedostatečně narovnané poměry v politických stranách a slabé ochrany členů politických stran. Hnutí SPD představuje svým fungování v českém politickém systému příklad subjektu, který je velmi specifický (neovlivní.cz 2021).

Česká pirátská strana

Česká pirátská strana vznikla v roce 2009, když napodobila trend, který se šířil celou Evropou a dával vzniknout sympatizujícím politickým subjektům. Prvotním impulzem vzniku podobně smýšlejících stran byla švédská kauza webové platformy The Pirate Bay, která řešila problémy občanských práv ve virtuálním prostředí na internetu (Burkart 2014: 2-3). Název strany tak určitým způsobem evokuje jeden z politických cílů, čímž je vyvolání debaty o autorských právech. Česká pirátská strana registrovala od svého založení v roce 2009 celkem devět verzí stanov. Po schválení základních forem organizace v prvních verzích stanov se v dalších letech jednalo spíše o formální úpravy nebo pasáže, které index nezohledňuje a nemění také své hodnoty.

Práva členů

Strana ve svých stanovách sice neuvádí respektování základních demokratických principů v rámci vnitrostranického fungování, ale přiznává svým členům všechna práva, které pokládá index IPD za důležité. Člen strany má právo být informován o aktivitách strany, vyjádřit rozdílný názor v rámci strany a podílet se na rozhodování. Frakce v rámci strany nejsou zmíněny stejně jako jejich zákaz. Pozitivní diskriminace nebo jiná práva menšin stanovy v žádné podobě neobsahují. Pirátská strana tak v této části nezaznamenala vyšší hodnocení (2020 čl. 3. č. 7).

Organizační struktura

Nejvyšším orgánem strany je stanovami definováno celostátní fórum. Orgán má roli při formulování stanov, ale tato role není vyvážena jiným orgánem nebo členy strany. Stanovy určují i pravidelnost s jakou by se setkávání orgánu mělo konat (2020 čl. 8). Organizační řád rovněž zakládá orgány dozorčí a smírčí povahy, které fungují jako komise za určitým účelem. Není však připojeno, že rozhodnutí orgánů je závazné pro všechny nebo konečné (2020 čl. 13). Vedení strany mezi sjezdy zajišťuje republikový výbor a předsednictvo (2020 čl. 9, 10). Odpovědnost obou orgánů je kontrolována formou zveřejnění zpráv o vlastní činnosti na sjezdu strany. Předseda strany má svoji pozici ve stanovách jasně vymezenou. Kromě

možnosti svolání sjezdu strany a jednání jménem strany nemá svěřeny žádné pravomoci, které by snižovaly hodnoty indexu IPD (2020 čl. 10 č. 5) Nižší územní jednotky mají ve stanovách také své místo. Pirátská strana zajišťuje svoji činnost na nižších úrovních pomocí oblastních sdružení, která se dělí na krajské a místní. Ovlivňují vyšší úroveň strany delegováním zástupců z krajských úrovní do vedení strany a mezi jejich územní působnosti patří zajišťování primárních voleb a podpora při volbách (2020 čl. 7). Podle čl. 6 č. 2 Obecných zásad z roku 2020 se organizační jednotky v mezích vnitřních předpisů spravují samy. Čímž stanovy potvrzují autonomii v hranicích fungování strany.

Rozhodovací procesy

Ve stanovách jsou uvedeny orgány odpovědné za nominace členů na kandidátní listiny do příslušných voleb. V případě Pirátské strany hrají důležitou roli oblastní předsednictva, která shromažďují návrhy na kandidáty. Možnost nominovat kandidáty není ve stanovách exekutivním orgánům strany přiznána. Důležitá je ve stanovách i zmínka, respektive právo člena navrhnout sám sebe za kandidáta při splnění všech náležitých požadavků (2020 čl. 3 č. 7 pís. g). Výše zmíněný příspěvek je ve stanovách českých politických stran zatím spíše výjimkou. I přesto se jedná o důležitý posun v právech členů. Kandidáti do voleb jsou vybíráni pomocí primární volby. Za konečnou podobu kandidátních listin však odpovídá republikový výbor, který může do kandidátních listin v odůvodněných případech i zasáhnout (2020 čl. 9). Zapojení nižších územních jednotek je spíše ve fázi nominační a při průběhu primárních voleb. Na konečné rozhodnutí nižší jednotky jako celek vliv nemají a nemohou se proti rozhodnutí odvolat nebo jinak bránit. Informace o rekrutaci členů do vnitrostranických funkcí obsahují stanovy rovněž. Jsou označeny orgány odpovědné za volbu vedení strany. Velmi pozitivně je hodnoceno zapojení všech členů strany, protože stanovy přiznávají právo zúčastnit se stranického sjezdu, který volí nové vedení, všem členům (2020 čl. 8). Lze také podotknout, že strana nabízí i alternativu v případě, že počet členů strany bude již na takové míře, kdy se konání celostátního sjezdu účastní volení delegáti. Předseda strany je volen stejně jako předsednictvo, a proto je zapojení všech členů pozitivně hodnoceno.

Z hlediska procedurálních úkonů stanovy zajišťují informace, jakým způsobem se mohou volit osoby do veřejných funkcí a vnitrostranických funkcí. Je zmíněno využití tajné volby. Jednání orgánů je naopak ustanoveno povinně veřejné až na zmíněné výjimky. Výsledky hlasování a rozhodnutí musí být prezentovány členům (2020 čl. 6). Republikový výbor může v odůvodněných případech kandidátní listinu změnit (2020 čl. 9 č. 5. pís i). Za jakých okolností a s kým musí tuto proceduru konzultovat uvedeno není. Na úrovni nižších

jednotek strany probíhá elekcce kandidátů primární volbou. Stanovy jsou však příliš obecné v části, která řeší odpovědnost a konečné rozhodnutí. Podle stanov odpovídá republikový výbor za kandidátní listiny pro volby do veřejných funkcí. Jakou mírou tímto způsobem a pravomocí zasahuje do autonomie nižších jednotek nelze vyjádřit. V případě volby vedení na nižších úrovních neuvádí stanovy žádné zásahy z centrálního vedení strany. Společně s uvedenými kritérii při hlasování lze považovat jednotky za autonomní. Hlasování probíhá elektronicky nebo korespondenčně. Oblastní fóra hlasují při volbách tajně (2020 čl. 6). Programové záležitosti strany upravuje republikový sjezd stran. Vzhledem k tomu, že se sjezdu může účastnit každý člen, můžeme pokládat schvalování programu za široce inkluzivní. Z pohledu členů mimo stranický sjezd, však možnost podílení se na programu přípustná není. Žádnou měrou se nepodílí podle stanov na programu ani nižší úrovně strany. Naopak negativně je pohlíženo na pravomoc republikového výboru zasahovat do programu (2020 čl. 9 č. 5 pís. g).

(obr. 11) **Zdroj:** autor.

Česká pirátská strana od svého založení sice již devětkrát změnila na svém sjezdu stanovy, ale nikdy nebylo dosaženo výrazné proměny, která by měla vliv na index IPD. Již první registrované stanovy obsahovaly dostatečný počet informací o vnitřní organizaci. Hodnocení

strany v porovnání s ostatními politickými subjekty je na vysoké úrovni. Tím lze možná do určité míry vysvětlit, že od roku 2009 strana nepovažovala za nutné více do stanov zasahovat.

Komunistická strana Čech a Moravy

Stanovy KSČM prodělaly za tři dekády od roku 1989 řadu změn. Největší vývoj nastal právě v devadesátých letech minulého století, kdy se všechny strany adaptovaly na vznikající politický systém. Výraznou transformací musela tedy projít i KSČM, která po řadu let v období před rokem 1989 neměla potřebu prezentovat veřejnosti systém své vnitřní organizace. Do podoby stanov se podepsal také silný ideologický odkaz, který ovlivňoval srovnání se současným pohledem na podobu stanov. Celkem bylo registrováno od roku 1990 11 podob stanov. Nejnovější aktualizace stanov naopak proběhla v roce 2016 na doposud posledním sjezdu strany.

Práva členů

První podoby stanov KSČM prezentují formování vnitrostranických struktur a jejich otevřenost společnosti. Chybí zde mnoho bodů, které v současné době pokládáme za standardní nebo zákonem stanovené. Stanovy z let 1990 a 1992 tak ještě nepředkládají podobu práv členů, jak ji známe v dnešních stanovách politických stran i současné KSČM. Ve stanovách z roku 1990 jsou práva členů absentována úplně. Ve stanovách z roku 1992 jsou již některá práva členů zmíněna, ale nemají podobu uceleného a vymezeného odstavce, který by se věnoval postavení člena, ale spíše se práva členů skládají z odkazů napříč celým dokumentem. I přes to měl člen strany v roce 1992 již definováno právo vyjádřit rozdílný názor a možnost podílet se na rozhodování strany (1992 část 3. č. 9). Teprve ve stanovách v roce 1993 je postavení členů řádně ukotveno společně s jejich právy ve vlastním odstavci. K právu podílet se na chodu strany a vyjadřování vlastních názorů přibylo mimo jiné i právo být informován o fungování strany (1993 část 4. a)). Ještě v roce 1993 bylo ve stanovách (část 1993 část 5. čl. 40) umožněno podílet se na vytváření a činnosti názorových proudů a platforem, které však respektují program strany. Tento článek na přelomu století již ve stanovách nenajdeme. Lze se také domnívat, že toto prohlášení směřovalo ke zvýšení povědomí o demokratické reformě strany. V každém případě se v českém politickém prostředí jedná o ojedinělý příklad, kdy je zmíněno právo vytváření frakcí uvnitř politických stran. Poslední bod, který zbývá uvést, je absence prohlášení strany, které by uvádělo respektování zásad vnitrostranické demokracie. Přesto, že KSČM představovala a stále představuje politický subjekt s nejvíce početnou členskou základnou, nepředkládají stanovy strany žádné

kroky k využití kvót nebo jiných forem, které by zajistily větší účast menšin a zejména žen v politice. V části věnující se práv menšin je proto hodnocení strany negativní.

Organizační struktura

Nejvyšším stranickým orgánem je určen sjezd strany. Změnou oproti stanovám z devadesátých let je pozice při změně a zasahování do stanov (2016 část 4. č. 68). Od přelomu tisíciletí se tak dělí sjezd strany s ústředním výborem strany o pozici při formulování stanov (2016 část 4. č. 70). Další z bodů, který se od devadesátých let změnil, je frekvence konání sjezdu strany. Zatímco v poslední dekádě minulého století se nejvyšší orgán strany měl scházet alespoň jedenkrát za dva respektive tři roky, v současné době je stanoveno období konání sjezdu každé čtyři roky (2016 část 4. č. 68). Autoři indexu uvádí, že sjezd strany by se měl konat s určitou pravidelností a frekvence by měla být alespoň jedenkrát za tři roky. Proto podle stanovených kritérií je delší období u strany KSČM hodnoceno negativně. Oproti ostatním politickým stranám, které mají definováno konání svých celonárodních sjezdů nejčastěji v rozmezí dvou let, připadá řešení KSČM scházet se každé čtyři roky dvojnásobně delším obdobím, kdy je možno zhodnotit výsledky vedení. Ve stanovách jsou uvedeny orgány rozhodčí a smírcí povahy (2016 část 4. č. 73). V průběhu vývoje prvotních stanov se jejich postavení stalo kvalifikovanou součástí s pevně uvedeným rámcem kompetencí a závazností. Vedení strany zajišťuje Ústřední výbor KSČM (ÚV KSČM) a Výkonný výbor KSČM (VV KSČM). Do ÚV KSČM jsou delegováni zástupci z jednotlivých krajských vedení, tím je zajištěna reprezentace nižších jednotek strany na národní úrovni (2016 část 4. č. 70, 71). ÚV KSČM také předkládá na sjezdu KSČM zprávu o své činnosti, čímž je do určité míry zajištěna kontrola orgánu. Výkonný výbor strany je orgán vzniklý z volby členů ÚV KSČM, čímž je do jisté míry zajištěna i kontrola orgánu. Zprávu o své činnosti nebo jiné kontrolní mechanismy však nepředkládá. Předseda strany nedisponuje žádnou významnou pravomocí, která by snižovala hodnoty vnitřní demokracie. Naopak jeho pozice je zakomponovaná bez zvláštního odstavce a jedná se spíše o funkci delegační, jelikož KSČM má silnou kolektivní strukturu orgánů. Předseda strany jedná za stranu navenek, svolává vedoucí orgány strany a předsedá jim. KSČM jako jediná politická strana v českém prostředí ve svých stanovách zmiňuje možnost předčasného odvolání předsedy prostřednictvím ÚV KSČM (2016 část 4. č. 70 d)). Tento akt může být vyvolán nižšími jednotkami strany na úrovni okresů i krajů. Za zmínku jistě stojí, že funkce předsedů v KSČM je velmi stabilní. Od roku 1993 do podzimu 2005 vedl stranu Miroslav Grebeníček, který předal funkci současnému předsedovi Vojtěchu Filipovi. Od roku 2005 do současnosti (2021) vede Filip KSČM jako nejdéle sloužící

předseda strany v České republice. Absence minimálních personálních změn na pozici předsedy může indikovat řadu faktorů. Na druhou stranu přítomnost více možností, jak odvolat předsedu strany prezentuje právě pouze KSČM. Stanovy rovněž popisují fungování nižších územních jednotek a potvrzují jejich fungování v rámci strany. Nižší jednotky mají v KSČM velmi silné postavení, které je umocněno pozicí jejich orgánů, jež jsou uvedeny jako samosprávné. Ve stanovách českých politických stran není příliš běžné definovat autonomii svých nižších jednotek explicitně. I přes zjevné pravomoci nebo jiné důležité úlohy svěřené podle stanov nižším jednotkám se může zdát, že jejich postavení je nezpochybnitelné. Otevřené prohlášení jejich autonomie však představuje nejsilnější vůli stran prezentovat decentralizaci svých struktur. Nižší územní jednotky mají též roli při vytváření kandidátních listin, delegují své zástupce do ÚV KSČM a mohou vyvolat hlasování o odvolání předsedy strany (2016 část 4. č. 43-66).

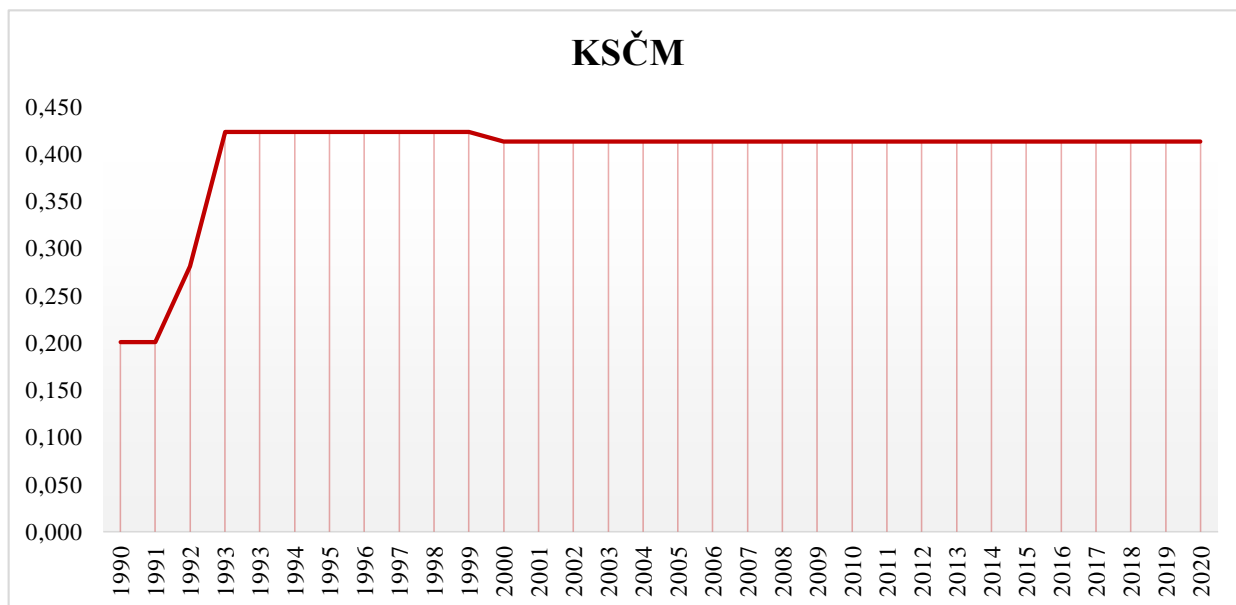
Rozhodovací procesy

Nominační proces kandidátů do parlamentních voleb a označení odpovědných orgánů za výběr nebyl do roku 1992 ve stanovách zmíněn. Teprve od roku 1993 stanovy označily okresní výbory jako orgány odpovědné za nominaci kandidátů do příslušných voleb (1993 část 6. č. 58 d)). Do konce devadesátých let tak podle stanov spravovali nominace kandidátů zejména nižší jednotky strany. Nominace vznesené od individuálních členů nebo vyšších orgánů stanovy nedoplňují. Od roku 2000 se do práv navrhopvat kandidáty začleňuje i ÚV KSČM. Tento status trvá až do současnosti. Kdo disponuje konečnou pravomocí rozhodnout nad kandidátními listinami, se jevílo do roku 1992 také nejasně. Určitou epizodou byly stanovy od roku 1993, kde volby podle dokumentů zajišťovaly včetně schvalování Okresní Výbory. Od roku 1996 se pak konečné slovo nad kandidátními listinami do parlamentních voleb přeneslo do pravomocí ÚV KSČM (1996 část 5 č. 62 e)). Od roku 2000 se podle stanov uplatňují rovněž primární volby (2000 část 5. č. 38). Určitou evolucí se proměnily i pravomoci schvalovat kandidátní listiny do voleb krajských. Od roku 1996 bylo rozděleno schvalování kandidátních listin na regionální úrovni okresním výborům a na národní úrovni ústřednímu výboru (1996 část 5 č. 48 d) a 62 e)). Založením krajů v roce 2000 a s tím spojené konání dalších voleb do zastupitelských sborů si KSČM nejprve rozhodla kontrolovat schvalování kandidátních listin centrálně přes ÚV (2000 část 7. č. 61 e)). Od roku 2004 však schvalování připadlo krajským výborům a ÚV si ponechalo pouze pravomoc rozhodovat na úrovni národní (2004 část B č. 54 c)). Nejisté období nástupu nových územních celků a krajských zastupitelských sborů nevyužilo vedení strany k zajištění větší moci nad

rozhodováním, ale spíše pragmaticky udržovalo rozhodnutí do období větší stability. Oddělení rozhodování může svědčit o omezeném zájmu vedení strany nad centralizací moci.

Do výběru kandidátů pro parlamentní volby zasahují nižší celky zejména ve fázi nominační. Konečnou podobu kandidátních listin však ovlivnit nemohou a není jim umožněno podle stanov rozhodnutí ÚV rozporovat nebo vetovat. Způsob rekrutace do vnitrostranických funkcí se od počátku devadesátých let příliš nezměnil. Vedení strany volí celostátní sjezd, respektive zplnomocnění delegáti. Z rozhodování jsou tedy vyňati všichni členové strany jako individuální hlasující a také všechny další orgány. Schválení členové z krajských úrovní, kteří jsou potvrzeni na sjezdu, tvoří společně s předsedou a místopředsedy orgán ÚV KSČM. Ze svého středu si ÚV volí výkonný výbor. Jeho složení ovlivňuje sjezd strany pouze nepřímo. Jak práce uvedla výše, předseda strany je volen na sjezdu strany. Do volby předsedy nemají taktéž možnost zasáhnout žádné jiné orgány ani individuální členové. V procedurální části KSČM chybí podrobnější popis hlasovacích postupů. Využití tajné volby není zmíněno u voleb do veřejných ani do vnitrostranických funkcí. Transparentní zveřejnění výsledků stanovy nepožadují. Již bylo zmíněno, že vztah národní a nižší úrovně strany se postupně proměňoval. Za dobu sledovaného období nemělo centrální vedení strany podle stanov výraznou kontrolu nebo silnou pozici nad nižšími jednotkami. Směr odpovědnosti a rozdělení moci bylo spíše opačné. Nižší jednotky strany delegují své zástupce do ÚV, kde tvoří podstatnou část orgánu a navíc mohou vyvolat hlasování o odvolání předsedy strany. Silnou pozici mají i v případě sestavování kandidátních listin na úrovni obecní a krajské, kde podle stanov užívají plné autonomie. Vedení strany do těchto rozhodnutí nezasahuje. Autonomii mají nižší územní jednotky i v případě volby svého vedení. I přesto, že není ve stanovách přesně určeno, jakým způsobem volba probíhá, není zde žádná zmínka o zásahu vedení strany. V programové části je nejdůležitější činitel celostátní sjezd strany. Žádný jiný orgán nebo individuální členové strany nemají možnost se do tvorby programu zapojit nebo jej ovlivnit.

(obr. 12) **Zdroj:** autor.

Hodnoty indexu IPD u KSČM se nejvíce proměňovaly v první polovině devadesátých let. Stanovy od roku 1993 rozšířily práva členů, zvýšily váhu kontrolních orgánů a více popsaly procedurální oblast fungování. V roce 2000 přišlo k určitému snížení z důvodu většího zapojení vedení strany do vybírání kandidátů do příslušných voleb. Byl však zařazen i institut primární volby, který korigoval pozitivní změnou k lepšímu větší zhoršení hodnot v tomto roce. Od roku 2000 jsou stanovy z pohledu indexu IPD stabilní a jejich hodnota se nemění.

Česká strana sociálně demokratická

Česká strana sociálně demokratická je nejstarší (od roku 1878) českou politickou stranou a hrdě se ve svých stanovách hlásí k odkazu strany z předválečného období. K obnovení strany došlo na 24. sjezdu v roce 1990. Od té doby ČSSD postupně posilovala své postavení na jednu z nejsilnějších stran v České republice. Za období od znovuobnovení registrovala ČSSD celkem čtrnáct různých podob stanov. V českém politickém prostředí prodělaly tyto vnitrostranické dokumenty nejdynamičtější změny, které práce analyzovala a porovnávala mezi ostatními politickými subjekty.

Práva členů

Již od registrování prvních stanov se ČSSD kvalitativně lišila od ostatních politických stran, které působily od stejného období. Ve stanovách od roku 1990 jsou přiznána určitá práva členům. Zejména pak právo podílet se na rozhodování v rámci strany (1990 čl. 2). Následné stanovy od roku 1992 rozšiřují práva členů být informován o činnosti strany a možnosti

vyjádřit rozdílný názor (1992 čl. 4). Právo na vytváření frakcí v rámci strany ČSSD nikdy nezařadila mezi členské možnosti. Na druhou stranu je zajímavostí, že se vstupem České republiky do Evropské unie v roce 2004 ČSSD rozšířila práva členů kandidovat v rámci Evropské unie do orgánů Socialistické internacionály nebo do Strany evropských socialistů (2007 čl. 10 e)). Tento vstřícný krok strany může představovat jistou otevřenost vůči Evropské unii i přesto, že právo členů kandidovat za stranu do veřejných funkcí chybí. Zatím nejnovější podoba stanov z roku 2019 doprovázela značné zestručnění mnoha oblastí. Poslední změna tak nechala zmizet právo člena na získávání informací a obecné informovanosti o činnosti ČSSD na všech úrovních.

Články o právech menšin se v ČSSD odlišuje od ostatních politických stran v českém prostředí. Ve svých stanovách sice ČSSD nikdy neodkazovala na odstavec, který by definoval nebo více rozváděl status menšin, ale při obsazování statutárních orgánů strana přijímala opatření pozitivní diskriminace, která měla zajistit větší reprezentativitu. Ve stanovách se ČSSD již od roku 1990 zaměřila na vyšší zastoupení žen a mladých občanů (do 35 let) v politice, pomocí pravidel, která jim měla procentuálně zajistit místo v orgánech na všech úrovních (1990 čl. 5, 6, 7, 11) a například v roce 1992 bylo stanovisko 30 % žen a 20 % mladších členů do 35 let (1992 čl. 9 č. 2) Mezi důležitá pravidla patřilo zastoupení minimálně jedné ženy na pozici místopředsedkyně strany a obsazení Ústředního výkonného výboru (ÚVV) strany nejméně 20 % žen a také 10 % členů mladších 35 let. Snaha o rovnoměrné zastoupení se vztahovala také na geografické rozdělení země (1990 čl. 10). Ve stanovách z roku 1990 ČSSD na participaci členů z okresů moravských a slezských. V rámci sestavování kandidátních listin do voleb však stanovy žádnou povinnost vytvářet rovnoměrnější podmínky zastoupení nedefinují. Od roku 1992 vznikají uvnitř ČSSD hnutí Sociálně demokratických žen (SDŽ) a Mladí sociální demokraté (MSD) (1992 čl. 13, 14). Obě skupiny získávají zvláštní místo ve stanovách. Účelem těchto hnutí je mimo jiné prosazovat optimální zastoupení ve volených orgánech a zastupitelských úřadech. Stanovy doplnil rovněž klub seniorů zaměřený na starší členy strany, ale vynechávají již méně nutné geografické zastoupení podle zemského členění. To mělo nově zajistit zastoupení každé okresní organizace v ÚVV ČSSD (1992 čl. 9). Stanovy od roku 1999 daly vzniknout v rámci ČSSD samostatnému orgánu Předsednictva strany. Místo v tomto orgánu měly zajištěny předsedkyně SDŽ společně s vedoucím představitelem nebo představitelkou MSD. Jejich postavení v Předsednictvu jim určuje pouze hlas poradní (1999 čl. 26). Na celostátním sjezdu v roce 2019 se ČSSD rozhodla schválit stanovy ve výrazně kratším rozsahu. Tento krok se projevil rovněž na hodnocení IPD v této oblasti. Ze stanov byly odstraněny zmínky

o respektování více proporčního zastoupení žen a mladších členů strany v orgánech ČSSD. Není uvedeno žádné procentuální zastoupení nebo jiné podoby kvót. Ze stanov bylo odstraněno rovněž postavení SDŽ a MSD i přes jejich formální pokračování v rámci strany. Jediným zachovalým odkazem zůstalo povinné místo pro předsedkyně a předsedy SDŽ a MSD v Předsednictvu strany, i když stále jen s hlasem poradním.

Organizační struktura

Nejvyšším orgánem ČSSD je stranický sjezd, který se podle stanov koná nejméně jednou za dva roky. U schvalování stanov má sjezd jedinečnou roli při jejich tvorbě i doplňování (2019 čl. 13). Orgány smírčí a dozorčí povahy mají ve stanovách svoji pozici, která je pro ČSSD specifická. Od roku 1990 do roku 1997 existoval podle stanov orgán, který rozhodoval nad spory v rámci strany. Od následujících let funguje systém rozhodování sporů ve formě ad hoc komise, která nemá stálé postavení, ale vzniká vždy pro účely konkrétního problému. Rozhodnutí komise je sice konečné a závazné pro všechny účastníky, ale absence stálého orgánu ve stanovách hodnocení indexu IPD snižuje (1990 čl. 15 srov. 1997 část 9. čl. 36). Orgány vedení ČSSD se za tři dekády od obnovení strany postupně proměňovaly. Nejvyšší autoritu představoval Ústřední výkonný výbor (ÚVV) od roku 1990 do roku 2019. Široký kolektivní orgán tvořilo zastoupení z okresních a krajských organizací, předsedové přidružených organizací, poslanci, senátoři, europoslanci a hejtmani. Od roku 2001 se z ÚVV vyčlenilo Předsednictvo ČSSD, které představovalo užší vedení strany. Navíc se objevilo i tzv. stranické Grémium nejužšího vedení strany. Zatím však bez pozice ve stanovách. Avšak poslední změna struktury vedení proběhla v roce 2019 při schválení nových stanov. Novinkou byla transformace ÚVV na Předsednictvo, které převzalo jeho pravomoci i novou zmenšenou formu členů (2018 čl. čl. 31 srov. 2019 čl. 15). Zachovalo se rovněž grémium, které převzalo postavení předsednictva a zachovalo malý počet nejvyšších představitelů ČSSD. Vedoucí orgány byly vždy podle stanov odpovědny sjezdu ČSSD. Grémium je za svoji činnost odpovědné Předsednictvu, které může jakéhokoliv člena Grémia odvolat. Status nižších územních jednotek je ve stanovách pevně zakotven. ČSSD tvoří místní, okresní a krajské úrovně strany. Národní úroveň ovlivňují delegováním svých zástupců na sjezd a zejména do Předsednictva, respektive předtím složeného ÚVV. Podílí se rovněž na sestavování kandidátních listin podle vnitrostranického řádu. Úplná autonomie ve stanovách nižším jednotkám není přiznána (2019 čl. 15, 18, 23)

Rozhodovací role

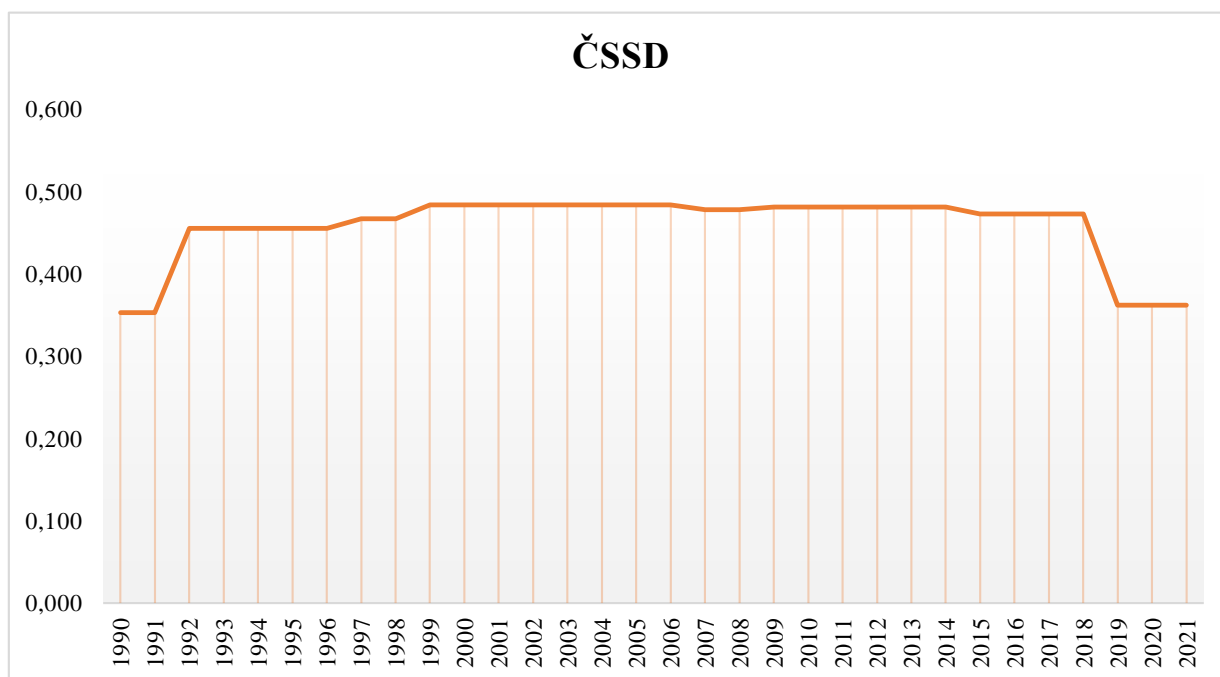
Nominační proces kandidátů do voleb na národní úrovni měl v ČSSD dvě etapy vývoje, které ve stanovách definovaly odpovědnost orgánů v tomto procesu. V první fázi od roku 1990 do roku 2007 byly orgány odpovědné za navrhování kandidátů nižší územní jednotky strany, kde se generovali potenciaální zájemci z řad členů. Od roku 2007 až do současnosti je celý proces řízen vnitřním předpisem (2001 čl. 12 č. 11, čl. 20 e) srov. 2007 čl. 15 č. 11, čl. 25 d)) Nelze tedy podle stanov zhodnotit váhu jednotlivých orgánů strany v tomto procesu. Od roku 2007 se na sestavování kandidátních listin podílí také ÚVV. Do změny v roce 2007 hodnotil index IPD proces navrhování i díky průhlednosti rozdělení pravomocí lépe než v následujících letech, kdy nízká transparentnost může vytvářet pochyby o demokratičnosti strany. Netransparentnost současných stanov se odráží i v další části věnované schvalování kandidátních listin. Stanovy neuvádějí podrobný průběh ani hierarchii. Není zmíněno užití primárních voleb nebo jiný způsob jejich výběru. Do roku 2007 schvalovala kandidátní listiny krajská úroveň strany podle svých volebních obvodů. Od roku 2007 stanovy přesunuly proces do schválených vnitřních předpisů. Ve stanovách se zachoval výčet orgánů, které se podílely na sestavování kandidátních listin včetně ÚVV. Proces schvalování se rozdělil mezi krajské úrovně a ÚVV. Nelze ovšem určit rozdělení pravomocí a do jakých voleb zmíněné orgány kandidátní listiny schvalují. To se změnilo v roce 2015, kdy jediný orgán s pravomocí schvalovat kandidátní listiny byl ÚVV. Se schválením stanov v roce 2019 však opět nastala změna a znovu nelze vysledovat původce konečného rozhodnutí. Novinkou ve stanovách byla možnost přijímat různá rozhodnutí včetně kandidátních listin per rollam⁵, která podle stanov probíhá zpravidla elektronicky (2019 čl. 10). Jaký orgán nebo okruh členů tímto způsobem hlasuje ve stanovách dohledat nelze. Podrobnosti stanovuje vnitřní předpis. Celkový přechod ČSSD při vytváření kandidátních listin formou netransparentních vnitrostranických předpisů snižuje hodnocení indexu IPD. Určitou část stanov nelze pro účely práce analyzovat, protože dokumenty jsou neveřejné. Volby do vnitrostranických funkcí zajišťuje sjezd strany. Vedení ČSSD volí na sjezdu delegování zástupci z nižších územních jednotek. Do výkonných orgánů volí po jednom své zástupce okresní a krajské sněmy. Ze zmíněného vyplývá, že do volby nejsou zapojeni všichni členové strany, ani žádný jiný orgán. Stejným způsobem byl na Sjezdu strany volen do roku 2007 i předseda ČSSD. Na setkání delegátů v roce 2007 si ČSSD odsouhlasila volbu předsedy prostřednictvím přímé volby, která zapojovala do rozhodnutí

---

⁵ Způsob rozhodování statutárního nebo jiného orgánu formou oběžníku nejčastěji za pomoci technických prostředků (poštou, elektronicky – e-mailem, videokonferencí). V případě ČSSD dotčený orgán rozešle všem zainteresovaným členům návrh usnesení, ke kterému se musí vyjádřit do stanovené lhůty.

všechny členy strany s přihlédnutím na stanovenou minimální délku členství (2007 čl. 42). Tento způsob byl však již v roce 2009 na dalším sjezdu opět doplněn o možnost zvolení předsedy přímo na sjezdu formou hlasování delegátů (2009 čl. 29 d)). V roce 2019 se sjezd ČSSD rozhodl vrátit pouze k možnosti volby předsedy na stranickém sjezdu. Alternativní využití přímé volby se ve stanovách již nevyskytuje.

Volební procedury obsahují od sjezdu z roku 1997 informace, že volby orgánů probíhají tajnou volbou, pokud se orgán nebo členové nerozhodnou jinak (1997 část 5. čl. 29). V roce 2015 se přidává i možnost hlasovat elektronicky (2015 čl. 36). Není jasně zmíněno, jakým způsobem se výsledky prezentují, případně obeznámení všech členů s výsledky. Na úrovni nižších jednotek strany do roku 2007 lze sledovat ve stanovách posloupnost rozhodnutí a tvrdit, že při volbě kandidátů do komunálních a krajských voleb nezasahuje národní vedení strany. Se změnou stanov v roce 2007 se rozdělily kompetence v rozhodování. Lze předpokládat, že krajská úroveň i nadále těžila ze svého postavení a měla váhu nad rozhodováním o kandidátních listinách (stanovy stále uváděly, že kandidátní listiny schvalují). Jednoznačné to podle stanov není. Hierarchie rozhodování určoval nově vnitřní předpis. Ze stanov tak nevyplývá, jaký vliv měl například ÚVV na kandidátní listiny na nižších úrovních, který nově získal také pravomoc kandidátní listiny schvalovat, ale nelze určit míru zásahů. O možném vlivu lze hovořit od roku 2015, kdy ÚVV jako jediný získal podle stanov pravomoc schvalovat kandidátní listiny. Bez znalosti obsahu vnitřního předpisu nelze tvrdit jistě míru vlivu na nižší jednotky. Více nepřehlednou situaci vrací opět schválení stanov v roce 2019. Role jednotlivých orgánů jsou v procesu tvorby kandidátních listin nejasné a těžko definovatelné. Sdružení místní, okresní, krajské a předsednictvo se podílí na sestavování kandidátních listin. Jednotlivé rozdělení úkolů nelze sledovat. O autonomii nižších územních jednotek lze hovořit v případě volby svého vedení. Podle stanov si vedení volí samostatně bez zásahů dalších orgánů a vyššího vedení ČSSD. Zvolené představitele není potřeba následně schvalovat na jiných úrovních strany. V poslední části, která se věnuje schvalování programu strany, se ČSSD neliší od ostatních stran. Jediným orgánem s možností rozhodovat nad podobou programu je sjezd strany. O programu rozhodují zvolení delegáti. Zapojení všech členů strany nebo jiných orgánů, zejména vedení, stanovy nepřipouští.

(obr. 13) **Zdroj:** autor.

Hodnoty indexu IPD se u ČSSD proměňovaly nejčastěji. Již počáteční stanovy měly vysokou úroveň kvality informovanosti a podle svého obsahu se řadily v porovnání se současnými politickými subjekty na vysokou úroveň. Rok 1992 znamenal první výraznou změnu. Celostátní sjezd strany schválil stanovy, které kodifikovaly práva členů a zvýšily jejich postavení ve straně. V roce 1997 se znovu zvýšily hodnoty IPD díky rozvedení stranických procedur a přiřazení tajného hlasování do stanov. V roce 1999 zapříčinil další růst ustavení zastoupení zástupců menšin ve stranických orgánech a vytvoření stabilního postavení v organizaci strany pro orgány kontrolní a smířčí povahy. Období 1999 až 2007 znamenalo pro ČSSD nejvyšší hodnoty demokratičnosti stanov vzhledem k porovnávaným stranám. Jak již bylo zmíněno výše, v roce 2007 strana začala s přenosem části důležitých prvků (tvorby kandidátních listin) mimo sféru stanov, a tím se hodnota indexu snížila. Další balancování indexu IPD v tomto období způsobuje vztah strany k volbě jejího předsedy, přičemž se ve stanovách objevila možnost přímé volby, formou delegátů nebo varianty obě. Toto období je spojeno s nástupem Jiřího Paroubka do pozice předsedy strany, který inicioval řadu změn ve stanovách ČSSD. Podle jeho vyjádření se osobně snažil více pozvednout vnitřní demokracii strany formou přímé volby vedení na všech úrovních strany. Výstupem ovšem nakonec byla pouze přímá volba předsedy strany, která nebyla využívána. Tento ideový směr přímých voleb měl krátkého trvání a nebyl v dalších letech více realizován. Strana se vrátila k volbě předsedy prostřednictvím sněmu. Přímá volba předsedy strany celou členskou základnou by

byla v českém politickém prostředí spíše ojedinělou. Důvody, proč strana tak rychle opustila tento pokus se odlišit, nejsou úplně zřejmé. Kromě silného odporu některých frakcí, jak uvádí Jiří Paroubek, je podle bývalého místopředsedy strany Zdeňka Škromacha jedním ze zástupných důvodů i možný spor o přímou volbu již v roce 2003 během prvního pokusu zapojit širší členskou základnu⁶. Snaha vydat se jinou cestou se však nezdařila a od té doby převládal v ČSSD odpor k hlasování všech členů. Postupný propad hodnot od roku 2015 byl zapříčiněn větší centralizací v procesu schvalování kandidátních listin. Nejvyšší propad hodnot indexu nastal se schválením stanov v roce 2019. ČSSD vyřadila odstavce stanov, které se věnovaly respektování více poměrného zastoupení žen a mladších členů strany v orgánech. K tomu se navíc přidalo ustoupení od rozsáhlejšího popisu rozdělení odpovědnosti při sestavování kandidátních listin, které ve stanovách nelze vůbec vysledovat. Nejvýraznější změny ve stanovách za poslední dvě dekády a výrazné zkrácení obsahu ČSSD odůvodnila potřebou rychleji reagovat na politickou situaci. Atribut širokého vedení, kterým se ČSSD profilovala, se tak přiblížil trendu posledních let - politické strany vytvářely centralizovanější a užší vedení. Předkladatelé nových stanov v čele s hejtmanem Pardubického kraje Martinem Netolickým se zaměřili v první řadě na akceschopnost. Dosavadní složení ÚVV, které čítalo téměř 200 členů, bylo zrušeno a nahrazeno flexibilnějším a menším orgánem Předsednictva ČSSD, které má kolem 60 členů. Za zmínku stojí také směr k vyšší centralizaci v rámci strany vůči nižším úrovním a organizačním jednotkám. Místní organizace nově fungují na základě udělených licencí, které jim uděluje Předsednictvo strany (2019 čl. 20 č. 1). Tento krok má v krajních případech urychlit zrušení místních organizací následným odejmutím licencí. Podobnou formou vydávání licencí nižším úrovním strany se vydalo rovněž SPD a v minulosti i ODS v devadesátých letech. Za více akceschopný prvek pokládá ČSSD i odstranění kvót ze stanov, které měly zajišťovat poměrné zastoupení žen a mladých členů ve straně. Podle zvolené místopředsedkyně Jany Maláčové potřebuje ČSSD jednoduché stanovy, které zvýší hlavně akceschopnost. Nutno podotknout, že nevyloučila alternativu využívání například jiných nástrojů, jako je tzv. zipový systém (v tomto případě se střídá žena a muž na kandidátní listině), který ČSSD využila ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2019.

---

⁶ V roce 2003 provedla strana referendum o kandidátovi na prezidenta republiky. V tom jasně zvítězil bývalý předseda strany Miloš Zeman, který však z taktických důvodů nenastoupil do prvního kola prezidentské volby a pokusil se zapojit do volby až ve druhém kole. V roce 2003 měl volbu prezidenta na starost ještě Parlament ČR. Podle Škromacha bylo jisté pohrdání důvěrou ČSSD ze strany Miloše Zemana zámkou pro jeho odpor ve straně ke zpochybnování referenda jako vhodného nástroje pro ČSSD. Ve druhém kole se díky tomu nepodařilo sjednotit podporu ČSSD a Miloš Zeman nezískal dostatečný počet hlasů.

ČSSD přesunula určité části stanov mimo dokument, aby usnadnila fungování strany a omezila případné komplikace při fungování strany (česká televize, ČT24 2019).

Občanská demokratická strana

Občanská demokratická strana se řadí mezi nejstarší strany v českém politickém prostředí po roce 1989. Od svého vzniku v roce 1991 registrovala celkem osmnáct podob svých politických stanov. Nejdynamičtější vývoj v rámci stanov zažila strana v první dekádě své existence, kdy si vytvářela své postavení ve společnosti. V následujících letech se trend změn výrazně zpomalil a k žádným výrazným přeměnám ve stanovách strana nepřistupovala. Poslední změna stanov proběhla v roce 2015.

Práva členů

V prvních podobách stanov (1991 - 1992) ODS nebyla práva členů vůbec ukotvena. Do stranických norem se tato část dostala až ve čtvrté verzi stanov od roku 1993. V témže roce se hrubá podoba práv členů ustálila až do současnosti a nedošlo již k žádným výrazným změnám. Základní práva členů ODS obsahují právo být informován o činnosti strany, vyjadřovat rozdílný názor a podílet se na rozhodování ve straně podle předepsaných pravidel (2015 čl. 3). Členové nemají právo tvořit frakce v rámci strany nebo jiná pozitivní práva, jako například navrhnout kandidáty do příslušných voleb. Práva menšin ODS ve svých stanovách nezohledňuje v žádné oblasti.

Organizační struktura

Jako nejvyšší orgán strany stanovy definují stranický kongres, který má jedinečnou roli při definování stanov. Tento způsob není hodnocen indexem IPD za optimální. Opačný problém představuje omezená role při tvorbě programu strany. Stanovy obsahují informace, jak často by se měl sjezd strany konat. V prvních letech ODS se měl kongres scházet minimálně jedenkrát ročně (1993 čl. 8). Postupem času již nebylo potřeba takové frekvence, a tak je v současnosti určeno, že kongres se schází alespoň jedenkrát za dva roky (2015 čl. 5) Stanovy obsahují kontrolní a smířčí orgány, které mají svoji pevnou pozici uvnitř vnitrostranického dokumentu od roku 1992. Rozhodnutí orgánů je konečné a závazné pro všechny ostatní členy a instituce strany (2015 čl. 13, 14). Mezi výkonné orgány patří Výkonná rada ODS, která je odpovědná kongresu strany, který radu rovněž volí. Od roku 1994 je součástí rady platforma s názvem Grémium, která představuje užší vedení strany (1994 čl. 12 č. 1). Není však ve

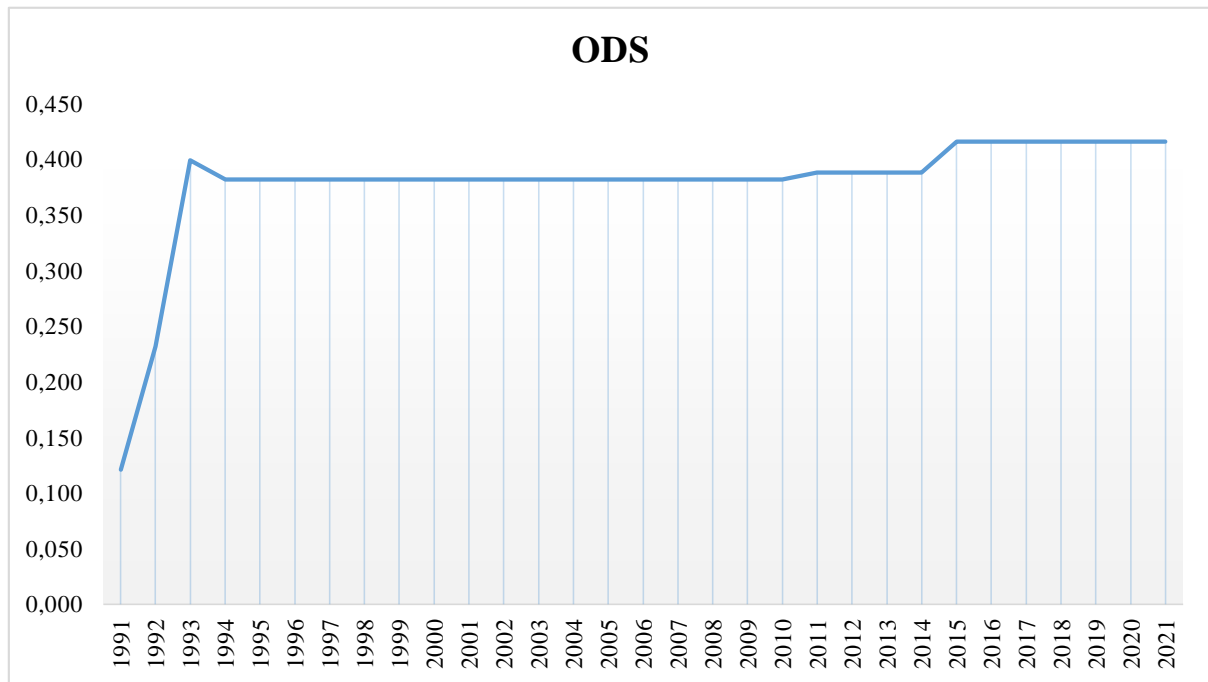

stanovách blíže definována, ani zařazena. Teprve od roku 2001 je z Grémia vytvořen stranický orgán, který představuje předsednictvo strany, respektive předsedu a místopředsedy bez dalších pravomocí (2001 čl. 13). Pozici předsedy strany stanovují zejména jako osobu odpovědnou za jednání jménem ODS. Předseda nemá žádnou výlučnou ani jinou důležitou pravomoc, kromě rozhodujícího hlasu v případě názorové rovnosti nebo hlasování (2015 čl. 7, 8, 9). Vztah mezi nižší úrovní strany a národní úrovní je ve stanovách hierarchicky definován od nejnižší po nejvyšší jednotku, přičemž vyšší jednotka je vždy nadřazena nižší. Nižší jednotky strany mají od založení ODS velmi důležitou pozici. Ovlivňují systém delegování zástupců do vyšších úrovní strany a do roku 1999 bylo výslovně uvedeno, že jejich existence je zcela autonomní (1999 čl. 5 č. 1). Nicméně od roku 1994 do roku 2001 fungovaly nižší jednotky strany na základě licencí, které udělovala Výkonná rada ODS (1994 čl. 12 č. 2b)) a zároveň měla právo licenci odejmout. Tento způsob měl zjednodušit zrušení případných problémových stranických buněk na nižších úrovních. Pro účely vytváření nižších jednotek strany vytvořila ODS struktury s místní, oblastní a regionální působností. Místní jednotky zajišťují komunální úroveň a regionální jednotky podporují komunikaci mezi národní a nižší úrovní. Podle stanov mohly mít nižší jednotky ODS vlastní stanovy a organizační řády, pokud nerozporovaly schváleným celostátním stanovám a politice strany (1999 čl. 5, 6, 7, resp. 2015 čl. 16, 17, 18). Svoji strukturou a organizací kopírovaly národní úroveň ODS a měly svého lokálního manažera. V průběhu devadesátých let a zejména jejich konce se strana více centralizuje a ze stanov mizí zmínka o autonomii a popis širokých struktur na lokální úrovni. Jejich role je i přesto stále důležitá.

Rozhodovací role

Nominaci kandidátů zajišťují v ODS v první řadě nižší územní jednotky místní a oblastní. Navrhují kandidáty, přičemž regionální jednotky obstarávají sestavení kandidátek. Právo nominace pak nemá žádný další orgán strany, ale ani jednotlivec v rámci strany. I přesto, že regionální jednotky představují důležitou práci v procesu vytváření kandidátních listin, rozhodující pravomoc má v současné době podle stanov Výkonná rada ODS. Pozice rozhodujícího orgánu se postupem času měnila. V prvních letech strany od roku 1991 kandidátní listiny zajišťovaly výhradně regionální struktury ve svých obvodech (1991 čl. 4 č. 2). Do roku 2000 je ještě ve stanovách zmíněno, že regionální sdružení rozhoduje o kandidátních listinách, pokud je tím pověřil Výkonná rada ODS (2000 čl. 7 č. 1). Existoval zde tedy systém kontroly a přenášení pravomocí. Od roku 2001 již není zmíněná část

o přenesení pravomocí obsažena ve stanovách a plnou kontrolu nad schválením má pouze Výkonná rada. Stanovy rovněž nezmiňují konání primárních voleb, nebo jiné formy výběru kandidátů. Nižším jednotkám v současnosti také není umožněno žádným způsobem rozhodnutí Výkonné rady rozporovat. Vnitrostranické funkce do výkonných orgánů ODS na národní úrovni se volí na kongresu strany prostřednictvím zvolených delegátů. Do volby tak nejsou zapojeni všichni členové strany, ani žádné jiné orgány. Stejným způsobem se volí také předseda a místopředsedové ODS. V procedurální části ODS nezaznamenala příznivé hodnocení u informací o volebních procesech. Ve stanovách nejsou informace o tom, jak se mají volit vnitrostranické ani veřejné funkce. Chybí také možnost uplatnění tajného hlasování nebo využívání tajného hlasování v procedurálních otázkách. U nižších územních jednotek strany není situace lepší. Stanovy zaručují volbu vlastního vedení, ale samotný průběh zmíněn není. Pozitivně vyznívá absence zásahů národní úrovně strany do voleb vedení na nižších úrovních. Při volbě zástupců do voleb veřejných mají nižší jednotky autonomii na úrovni komunálních zastupitelstev. O schválení zástupců do zastupitelstev krajských se dělí regionální úroveň s Výkonnou radou ODS. V obou případech nemá národní vedení ODS podle stanov žádnou možnost ovlivnění výběru kandidátů. Nicméně, opět chybí popis, jakým způsobem jsou zástupci vybíráni. V programových záležitostech nezmiňují stanovy ODS do roku 2015 orgán odpovědný za vypracování programového prohlášení, nebo možnost zapojit se do tvorby programu. Teprve po 24 letech (změna stanov na kongresu ODS v roce 2015) existence strany se občan dozvídá, že strana podle stanov pořádá programové konference (2015 čl. 8 č. 5). S tím je spojeno i ustanovení poradních skupin, které vytvářejí podobu programu. Konečné slovo nad obsahem programu a jeho schválení náleží Výkonné radě. Novinkou ve stanovách od roku 2015 je také zmínka o možnosti elektronického hlasování. Pokud se bude jednat o zásadních otázkách strany nebo programu, je možné hlasování využít (2015 čl. 4 č. 12). V takovém případě mají možnost zapojit se všichni členové ODS. Celostátní kongres ODS zajišťuje svým způsobem jistou platformu, kde se o programu může hovořit a slouží pro jeho propagaci. I když je Kongres ODS nejvyšším orgánem strany, podle politických stanov program neschvaluje.

(obr. 14) **Zdroj:** autor.

Stanovy ODS jsou v hodnotách indexu IPD v čase velmi stabilní. Nicméně v počáteční fázi a v rámci posledních let několik změn nastalo. Nejvyšší nárůst hodnot nastal v prvních letech po založení strany, kdy se struktura teprve utvářela. Vytvořením oblasti členských práv se index výrazně zvýšil. K určitému snížení došlo naposledy v letech 1994, kdy ze stanov bylo odebráno vyjádření nezávislosti a autonomie nižších jednotek strany. Následovalo dlouhé období stability stanov. Poslední úprava, která zvýšila hodnoty indexu IPD byla schválena na kongresu ODS v roce 2015. Stanovy od té doby nesly informace o tom, kdo je odpovědný za schvalování a vytváření programu strany.

KDU-ČSL

První registrované stanovy KDU-ČSL se vztahují k přelomu let 1991 a 1992, přičemž definují vztah mezi dosavadní KDU (Křesťanská a demokratická unie) a ČSL (Československá strana lidová). Do té doby fungovala KDU⁷ jako samostatná koalice stran včetně ČSL, jež představovala i přes svoji složitou minulost kontinuitu katolické strany založené v roce 1919.

⁷ (Koaliční značka KDU byla využita ve volbách v roce 1990 a zaštiťovala více politických subjektů. Křesťanskodemokratickou stranu, Československou stranu lidovou, Svobodnou rolnickou stranu, Sdružení československých podnikatelů, Moravské občanské hnutí a Klub seniorů).

Od svého sloučení registrovala strana celkem 17 podob politických stanov. Stejně jako všechny strany založené nebo obnovené v 90. letech, měl vývoj stanov i pro KDU-ČSL největší dynamiku v první polovině poslední dekády 20. století.

Práva členů

Již v prvních (1991) stanovách KDU-ČSL byl určen odstavec, který vymezoval práva členů strany. Člen strany má právo být informován o aktivitách strany a může vyjádřit rozdílný názor v rámci strany. V roce 1991 ještě chybělo poslední ze tří základních práv; podílet se na rozhodování v rámci strany, které přibýlo již v následujících stanovách v roce 1992. V rámci českých politických stran má KDU-ČSL ve svých stanovách jako jediná strana možnost vytváření frakcí v rámci své organizace. Podle úpravy stanov (2019 §9 čl. 10) respektive (1992 §34 čl. 3), které se věnují organizační struktuře, může v rámci strany vzniknout profesní, zájmová nebo regionální sdružení s vlastními stanovami, pokud neporušují stanovy strany. Po určité období (ve stanovách od roku 1992 do roku 1994) lze ve stanovách sledovat písemné ustanovení, kterým strana přijímá a respektuje princip vnitrostranické demokracie. V části (1992 §1 čl. 3) se píše, že organizační struktura a politická práce se řídí demokratickými principy a ve vnitrostranické práci má přednost většina před dílčími zájmy. Od roku 1995 jsou úvodní části stanov nahrazeny obecnějšími usneseními bez zmínky o organizační struktuře nebo vnitrostranické demokracii. Práva menšin KDU-ČSL ve svých stanovách přímo nezmiňuje. Lze tedy říci, že solidní hodnocení získané v části práv členů, se snižuje v další části absencí zohlednění dalších charakteristik členů například práv menšin.

Organizační struktura

Stanovy KDU-ČSL pokládají za nejvyšší orgán Celostátní sjezd strany, který se má scházet nejméně jednou za dva roky. Původně se měl scházet na konci funkčního období volených orgánů, ale dynamika 90. let donutila stranu k flexibilnějšímu způsobu setkávání s častějším termínem. Sjezd má jedinečnou roli při utváření stanov, a tím snižuje mírně hodnocení v této části (2019 §13). Organizační struktura je doplněna orgány kontrolní povahy; dozorčí a smířčí komisí. Jejich postavení je ve stanovách uvedeno od roku 1991. Následných úprav a zajištění větší autority zejména zásadu konečnosti a závaznosti rozhodnutí přidaly stanovy v roce 1995 (2019 §32, 33). Vedení strany představuje Předsednictvo a Celostátní výbor KDU-ČSL. Počet a složení zástupců v Celostátním výboru se postupem času měnil. Od stanoveného počtu delegátů volených na sjezdu, nebo podle počtu členů jednotlivých krajských organizací,

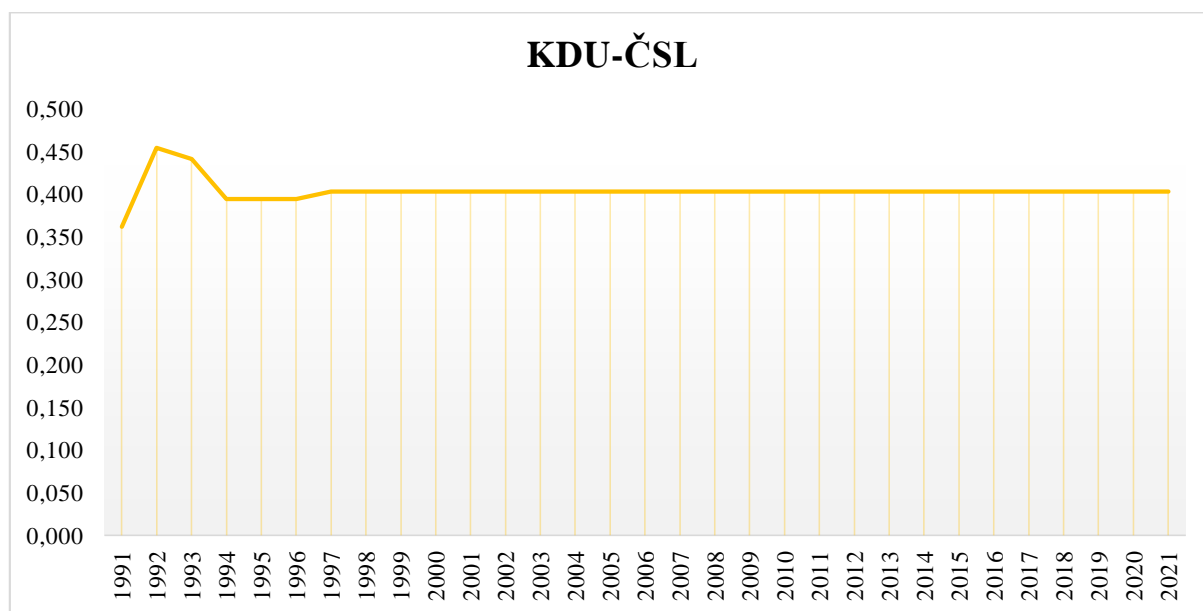
přičemž každý kraj má alespoň jednoho zástupce. Dále výbor tvoří poslanci, senátoři, hejtmani zvoleni za stranu. Předseda reprezentuje stranu navenek, stojí v jejím čele a jedná jménem strany. Podle stanov nemá žádné pravomoci, které by ho výrazně posilovaly a snižovaly tím demokratičnost strany (2019 §17, 18, 24). Stanovy KDU-ČSL zmiňují rovněž nižší úrovně strany rozdělené na úrovně krajské, okresní a místní. Do vzniku krajů se strana členila na nejvyšších úrovních do zemských částí. Nižší jednotky strany mají též určitá práva. Přijímají nové členy do strany, delegují své zástupce do vyšších orgánů strany, zajišťují sestavení kandidátních listin na své úrovni. I přes podrobný popis fungování nižších jednotek stanovy nezmiňují například jejich případnou autonomii v rámci strany (2019 §19, 20, 21).

Rozhodovací role

Stanovy obsahují informace o právech navrhnout kandidáty do veřejné funkce. Podle politických stanov, tak mohou činit členové a orgány strany. Není však blíže uvedeno, jaké orgány se konkrétně myslí (2019 §27). Lze se nicméně domnívat, že se jedná o orgány na místních a okresních úrovních, které zajišťují rekrutaci členů a primární volby. Konečné slovo nad podobou kandidátních listin do voleb na národní úrovni má celostátní výbor. Tento způsob centrálního rozhodování je v KDU-ČSL využíván od roku 1992. V prvním roce fungování strany schvaloval kandidáty republikový sjezd (1991 čl. 13 č. 3c)). Žádný jiný orgán se v současnosti nepodílí na rozhodování. Výběr kandidátů primární volbou zmiňují stanovy od roku 1997 (1997 §27 č. 3). V celém procesu působí nižší úrovně strany jako zprostředkující orgán. Nemají žádnou možnost, jak zasáhnout do konečného rozhodnutí celostátního výboru. Na druhou stranu celostátní výbor může v mimořádných případech s odůvodněním a konzultací s dotčenou organizací změnit pořadí na kandidátních listinách (2019 §17 č. 5h)). Volbu do vedení strany zajišťuje zejména sjezd, na kterém se volí předseda a místopředsedové strany. Na sjezdu volí vedení delegovaní zástupci nikoliv všichni členové strany KDU-ČSL. Žádný jiný orgán není do volby zapojen. Do celostátního výboru dále delegují své zástupce z kraje volené na svých konferencích, a tím je zajištěna účast nižších organizací na republikové úrovni strany.

Vnitrostranické procedury jsou ve stanovách obsahově velmi dobře pokryty. Ještě do roku 1992 nebyly informace o fungování ve stanovách tak dobře rozvedeny, respektive nebylo uvedeno, jakým způsobem se vybírají a volí členové do veřejných a vnitrostranických funkcí. Od roku 1993 je ve stanovách uvedeno, že volba předsedů a místopředsedů do vnitrostranických orgánů má na všech úrovních probíhat tajnou volbou. Volba ostatních členů způsobem dohodnutým na volební schůzi (1993 §32). Společně s primární volbou kandidátů

do veřejných funkcí obsaženou ve stanovách od roku 1997 je dostatečně zajištěn transparentní popis procesů uvnitř strany. Jediným nedostatkem je situace prezentování výsledků. Není uvedeno, jakým způsobem se výsledky vyhláší, nebo kde a komu jsou výsledky poskytnuty k nahlédnutí. Na nižších úrovních strany mají organizace autonomii při rekrutaci kandidátů a sestavování kandidátních listin do zastupitelstev měst a obcí a zastupitelstev krajů. Volba probíhá podle stanov od roku 1997 primární volbou. Volba vedení na lokálních úrovních, jak již bylo zmíněno, probíhá stejným způsobem jako na všech úrovních strany tajnou volbou. Zvolení představitelů a rozhodnutí členů nepodléhá zásahu ani schválení národní úrovně strany. V této oblasti mají organizace autonomii. Hodnocení procedurálních částí dosahuje u KDU-ČSL nejvyšší počet bodů. V programových otázkách se KDU-ČSL neliší od ostatních politických subjektů. Podle stanov je jediný orgán odpovědný za vypracování programového prohlášení celostátní sjezd. Individuální člen strany nebo jiný orgán strany na jakékoliv úrovni nemá možnost podle stanov do schválení a tvorby programu zasáhnout.

(obr. 15) **Zdroj:** autor.

Stanovy KDU-ČSL se velmi rychle po dynamickém období první poloviny devadesátých let stabilizovaly ve stabilních hodnotách, která se až do současnosti nezměnily. Růst hodnot v prvních letech 1991-1992 byl zapříčiněn větším upřesněním vytváření kandidátních listin na nižších úrovních strany, protože do roku 1992 tato oblast ve stanovách chyběla. Rovněž byla přidána možnost tvořit frakce v rámci strany do členských práv. Nejvyšší hodnoty dosahoval index v roce 1993 zejména díky širokému zapojení členů do vytváření a schvalování

kandidátních listin na celostátním sjezdu strany. Jediný propad hodnot následoval v nesledujícím roku 1994, kdy nové znění stanov již přeneslo schvalování kandidátních listin do centralizovanější podoby do pravomocí výboru strany. Od roku 1997 se již hodnoty indexu IPD neproměnily a výraznější proměna stanov nenastala.

STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ

Hnutí Starostové a Nezávislí (STAN) vzniklo v roce 2004 pod názvem Hnutí Starostové pro kraj a v roce 2009 si změnilo název do současné podoby. Od roku 2009 působilo Hnutí ve spolupráci se stranou TOP 09 až do roku 2016. Ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017 již kandidovalo jako samostatný subjekt, když se Hnutí nepodařilo vyjednat spolupráci s jiným politickým subjektem. Hnutí STAN se prezentuje otevřenou snahou spolupracovat na politické úrovni ve formě koalic s ostatními politickými stranami. Z pohledu zkoumaných politických stran jde o zajímavý příklad politického hnutí, které se na národní úrovni nesnaží působit pouze pod vlastní politickou značkou, ale z pragmatických důvodů podporuje tvorbu většího seskupení sil. Do voleb v roce 2021 se Hnutí STAN pokouší vytvořit koalici s Pirátskou stranou. Zdali se ukáže určitá flexibilita a otevřený přístup strany i uvnitř stanov představí jejich analýza. Od svého založení Hnutí registrovalo ve sbírkách Ministerstva vnitra celkem 10 podob svých stranických stanov.

Práva členů

Stanovy Hnutí STAN předkládají svým členům na poměry mezi ostatními stranami výčet standardních práv. Člen hnutí má právo být informován o činnosti hnutí. Může vyjádřit rozdílný názor a vznášet připomínky a má také právo podílet se na aktivitách hnutí. Mimo obvyklá práva má každý člen podle stanov možnost kandidovat a navrhopvat kandidáty do voleb podle příslušných předpisů. Struktura členských práv se od založení hnutí v roce 2004 nezměnila (2019 čl. 13). Práva menšin stanovy nezmiňují v žádném článku, proto je hodnocení IPD v této oblasti nižší.

Organizační struktura

Stanovy zahrnují existenci stranického sjezdu, který je nejvyšším orgánem hnutí. Sjezd je důležitým článkem při tvorbě stanov a o tuto pozici se s žádným dalším orgánem nedělí. Rovněž je stanoveno, jak často by se měl sjezd konat - a to alespoň jednou za dva roky (2019 čl. 20). Smírčí a dozorčí komise je zavedena ve stanovách s pozicí kontrolního orgánů, která

rozhoduje disciplinární řízení. Stanovy však neobsahují závaznost nebo konečnost rozhodnutí orgánu (2019 čl. 22, 23). V otázce řízení o vyloučení navíc přebírá předsednictvo roli poslední rozhodující instance (2019 čl. 21 č. 6 (p)). Tím se snižuje význam dozorčí instituce. Orgány vedení hnutí představuje Celostátní výbor a Předsednictvo. Výbor se skládá zejména ze zástupců krajských úrovní, čímž je zajištěna reprezentace nižších územních celků hnutí. Postavení výboru nekontroluje podle stanov žádný orgán a výbor není ani povinen předkládat zprávu o své činnosti, čímž je omezena transparentnost (2019 čl. 19, 21). Pozice předsedy strany je zaměřena na jednání jménem strany. Stanovy nezmocňují předsedu k žádným jiným důležitým úkonům zásadních pro index IPD. Nižší jednotky strany jsou ve stanovách označeny na úrovni oblastní a krajské. Mezi základní práva patří sestavování kandidátních listin na komunální úrovni, nominace kandidátů do krajského zastupitelstva a Parlamentu České republiky, případně navrhování kandidátů do jiných zastupitelských sborů nebo vyslovení podpory jiným kandidátům a politickým subjektům. Nakonec také delegování zástupců na celostátní sjezd hnutí. V rámci stanov nemají nižší jednotky hnutí zaručenou autonomii a plní tak spíše organizační záležitosti pro chod hnutí na jejich úrovni (2019 čl. 17, 18).

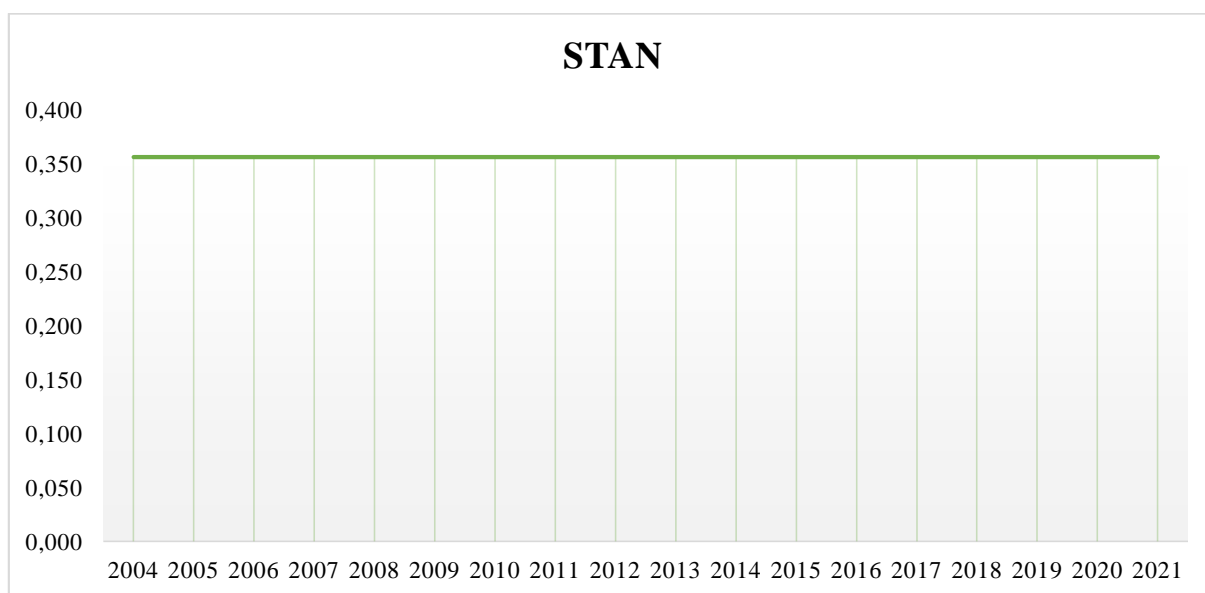
Rozhodovací role

Nominace kandidátů je v Hnutí STAN rozdělena mezi široké spektrum aktérů. Nominovat může jednotlivý člen strany, který má rovněž právo sám kandidovat, nižší územní jednotka, ale také i vedení strany, respektive Předsednictvo. Pravomoc zajišťovat nominační činnost i pro vedení strany je indexem hodnocena negativně. Výběr kandidátů se v Hnutí STAN provádí primární volbou (2019 čl. 12 č. 4). Konečné rozhodnutí nad kandidátními listinami má Předsednictvo strany a Celostátní výbor. Ten má navíc jedinečnou pravomoc vybírat celostátního lídra voleb a lídry kandidátek v obvodech pro volby do Poslanecké sněmovny a také lídry kandidátek do krajských zastupitelstev. Vyšší centralizace hnutí je v indexu IPD hodnocena nižší známkou. Volby do vnitrostranických funkcí na národní úrovni do orgánů Celostátního výboru a Předsednictva probíhají na republikovém sněmu hnutí. Stejným způsobem se volí i předseda STAN. Do voleb nejsou zapojeni všichni členové hnutí, ale pouze delegáti na sněmu. Žádný jiný orgán nemá právo volbu ovlivnit. Stanovy obsahují do určité míry informace o tom, jak se volí kandidáti do veřejných funkcí (primární volba), ale chybí zde způsob volby do funkcí vnitrostranických. Není zmíněna možnost tajných voleb nebo jejich využití. Zaručení transparentního zveřejnění výsledků rovněž chybí.

Na nižších úrovních strany mají lokální jednotky zajištěnou autonomii při volbě

kandidátů do komunálních voleb, které probíhají primární volbou. Stejnou autonomii mají i v případě volby svého vedení. Stanovy neurčují žádnou možnost zásahu vedení do procesu. Absentuje pouze informace o tom, jak volba vedení probíhá. Programové záležitosti jsou podle stanov svěřeny zejména celostátnímu sjezdu hnutí. Individuální člen nebo nižší jednotky hnutí nemají právo zasáhnout ze své pozice do tvorby programu. Do programových záležitostí naopak může zasáhnout vedení strany, přesněji Celostátní výbor, který je sice volen na sjezdu hnutí, ale rozhodnutí se omezuje na užší počet pověřených osob, které rozhodují o zásadních záležitostech.

(obr. 16) **Zdroj:** autor.

Hodnoty indexu IPD u Hnutí STAN se od registrace prvních stanov nezměnily. Mezi úseky, které zaznamenaly nižší hodnocení stanov, patří zejména nízká transparentnost v procedurální části, ve které má strana oproti lépe hodnoceným subjektům nedostatky. Ve stanovách chybí zmínka o využití tajného hlasování, nebo například forma výběru kandidátů do příslušných voleb.

Shrnutí indexu demokratičnosti stran

V souhrnném grafu indexu IPD je možné interpretovat časovou proměnu hodnot mezi politickými stranami. Všechny čtyři politické strany (ČSSD, ODS, KDU-ČSL, KSČM), které jsou v současném Parlamentu a jejich zrod, vycházejí z počátku devadesátých let minulého století, kopírují stejný průběh konsolidace stanov. Po úvodní fázi vytvoření stran se politické subjekty soustředily zejména na volební boj, čemuž také odpovídala struktura stanov. Výrazná většina obsahu stanov zahrnovala spíše program strany a její ideologické směřování, než definování poměrů a struktury strany. Určitým způsobem to prezentuje dynamickou dobu po roce 1989, která nedala na začátku prostor k větší inspiraci například ze zahraničí nebo hlubší úvaze o organizaci stran. Tím lze také vysvětlit velmi slabé hodnocení v počátcích těchto stran. Zlom nastává hned v následujících letech, kdy strany své další stanovky postupně doplňují a rozšiřují s tím, jak se etablojí v politickém systému. Roky 1992 a 1993 byly pro tuto fázi klíčové. Hodnoty indexu IPD stoupaly u všech politických subjektů a hned u tří se dostaly na svůj pomyslný vrchol (ODS, KDU-ČSL, KSČM); ČSSD odstartovala svůj postupný růst ještě do vyšších hodnot. Výrazná dynamika a proměna stanov, která byla tak zřejmá na počátku, ovšem v dalších letech nepokračovala. Poté, co se politické strany dostaly do určité úrovně hodnot indexu IPD, své stanovky stabilizovaly (výjimkou je mírný pokles hodnot KDU-ČSL, která centralizovala rozhodovací procesy). Podle počtu registrovaných stanov přitom strany své organizační dokumenty obměňovaly. ODS změnila své stanovky do roku 2000 celkem desetkrát, KDU-ČSL devětkrát, KSČM šestkrát a ČSSD také šestkrát. V následujících dvou dekadách se tento trend výrazně snížil, a s ním také pravděpodobnost výraznější změny IPD.

Určitou výzvu představovala pro politické strany reforma veřejné správy a s ní spojený vznik krajů v roce 2000. Se vznikem krajů se objevila i potřeba organizovat stranu na krajské úrovni z důvodu zajišťování voleb do krajských zastupitelstev a generovat dostatečné množství kandidátů. Struktura stran tak byla rozšířena o krajské organizace, které se staly skutečným mezičlánkem mezi nižší úrovní strany. Krajské organizace se staly nejvyšší instancí pro nižší úrovně strany a zároveň se stalo žádoucím vytvářet pozice pro krajské předsedy na národní úrovni strany. V současnosti je tento trend patrný ve vytváření orgánů s celonárodní působností, které s výjimkou SPD zajišťují místo předsedům krajských organizací. Vznik krajů představoval pro politické strany decentralizační prvek, který je přinutil zvážit rozložení rozhodovacích procesů a určitých pravomocí mezi více aktérů. Vliv krajů může ilustrovat právě již zmíněné období v KSČM, ve kterém byla nejdůležitější

pravomoc schvalování kandidátních listin na krajské úrovni podle stanov v prvních krajských volbách centrálně řízena z vedení strany. Od dalších voleb se již kandidátní listiny schvalovaly na úrovni krajské. Období přelomu tisíciletí bylo pro většinu stran, které jsou zahrnuty v indexu IPD, spíše ve znamení větší stability ve stanovách. Postupný růst hodnot u ČSSD od roku 1997 představuje rozšíření popisu volebních procedur a v roce 1999 zlepšení postavení menšin ve straně a jejich zastoupení ve vrcholných orgánech strany. U KSČM je přelom dekády ve znamení mírného poklesu hodnot indexu IPD. Strana sice zavedla do svých stanov institut primární volby, ale také v roce 2000 centralizovala volební část, když stanovy udělily ÚV možnost nominovat kandidáty do příslušných voleb.

V roce 2004 vstupuje do politiky, ale i do indexu IPD, Hnutí STAN (ještě pod starým názvem Nezávislí starostové pro kraj). Svoji úrovní stanov se přiblížilo ostatním politickým subjektům v indexu, ale z celkového srovnání má třetí nejhorší hodnocení. Hlavním nedostatkem je zejména nedostatečný popis procedur uvnitř hnutí. I přesto, že to v indexu IPD nelze příliš vyčíst, určitá dynamika ohledně stanov proběhla v ČSSD v roce 2007. Nové vedení strany zvolilo novou podobu stanov, přičemž část transparentnosti přesunulo do vnitřních předpisů strany. Zejména procedury schvalování kandidátních listin. V tom samém období se projeví i snahy větší demokratizace strany zavedením přímých voleb vedení na okresní, krajské a národní úrovni strany. Tento krok by zajistil větší aktivizaci členské základny a podle předkladatelů i větší konkurenci a kvalitu v rámci ČSSD. Nicméně zájmem většiny však zůstala snaha neměnit stávající praktiky uvnitř organizace a volbu předsedy vrátila opět do pravomocí sjezdu strany. Z hlediska zapojení členské základny lze považovat tento krok za nevyužitý potenciál, který by kvalitativně posunul vnitrostranickou demokracii. První dekáda nového století byla rovněž obdobím, ve kterém vznikaly další politické subjekty, jež zaznamenaly volební úspěch. Kromě již zmíněného Hnutí STAN to byla také Česká pirátská strana a TOP 09. V roce 2011 se navíc přidalo Hnutí ANO 2011. Období let 2000 až 2010 se vyznačuje rovněž poměrnou stabilitou stanov podle indexu IPD. Kromě proměny stanov ČSSD se žádná strana nepokusila své vnitřní stanovy výrazně měnit. Nové politické subjekty (STAN a Piráti) vykazují stabilitu již od samého vzniku a do současnosti (2021) k žádné změně nepřikročily. Strana TOP 09, která vznikla ve stejném období jako Pirátská strana, sice určitým vývoje prošla, ale s porovnáním vůči stranám vzniklým v devadesátých letech spíše minimálním. Stanovy se upřesňovaly (v případě procedur) nebo doplňovaly o informace o využití tajné volby. I přesto je při porovnání Pirátská strana v hodnocení indexu IPD znatelně na vyšší úrovni než TOP 09. V posledních deseti letech do indexu vstoupily dva politické subjekty, Hnutí ANO 2011 a SPD. Z pohledu indexu je velmi

zajímavý propad hodnot IPD u Hnutí ANO 2011 v roce 2015 a v roce 2017 z již výše zmíněných důvodů, které omezily práva členů a zvýšily postavení předsedy strany. ANO 2011 tak představuje jediný politický subjekt, ve kterém úroveň demokratičnosti stanov pouze klesá. U strany SPD k žádným změnám od zatím krátké doby fungování strany nedošlo. Ovšem z grafu je zřejmé, že SPD se svým postojem ke stanovám výrazně odlišuje od ostatních politických stran. Úroveň hodnot SPD je velmi blízká politickým stranám na začátku devadesátých let, které vstupovaly do nového politického prostředí po tranzici od nedemokratického režimu. Úroveň hodnot těchto stran lze do určité míry vysvětlit nezkušeností s novým prostředím, nicméně u všech těchto stran nastal velmi záhy výrazný nárůst hodnot, který byl dosažen zvýšením kvality obsahu stanov. SPD se ke svým stanovám postavila zatím s neochotou do nich zasahovat a díky tomu jí patří nejnižší hodnocení demokratičnosti stanov. U ostatních politických stran došlo ke změnám pouze u ODS a ČSSD. V případě ODS k největší změně a zvýšení hodnot indexu IPD došlo v roce 2015, když do svých stanov vnesla větší přehled o tom, jak se vytváří program strany. U ČSSD byl trend opačný. V roce 2015 byl podle stanov jediný působící orgán, který schvaluje kandidátní listiny ÚVV strany. Index tedy má za to, že toto rozhodnutí vedlo k větší centralizaci, která mírně snížila hodnoty ČSSD. Vyšší propad přišel až s rokem 2019. Po schválení nových stanov ČSSD vyřadila odstavce, které se věnují respektování více poměrného zastoupení žen a mladších členů strany v orgánech. K tomu se navíc přidalo ustoupení od rozsáhlejšího popisu rozdělení odpovědnosti při sestavování kandidátních listin, které ve stanovách nelze vůbec vysledovat. Z výše zmíněných důvodů tak ČSSD představuje nejvyšší propad v indexu za sledovaných 30 let.

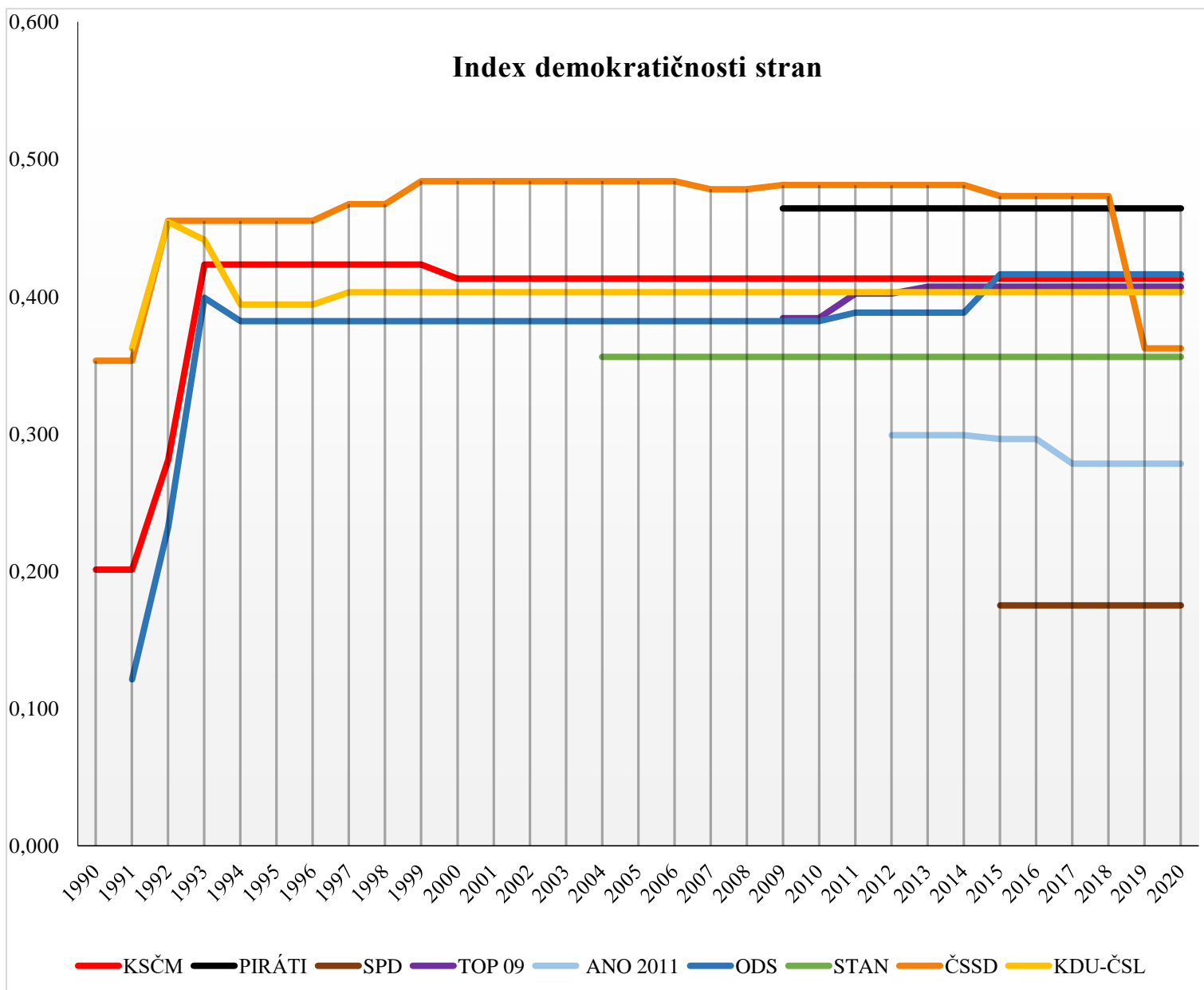
Medián hodnot indexu IPD je na úrovni 0,403. Nad jeho hodnotou jsou v současnosti Pirátská strana (0,464), ODS (0,416), KSČM (0,413) a TOP 09 (0,407). Na hranici je KDU-ČSL (0,403). Určitou vzdálenost od ostatních mají strany ČSSD (0,362) a STAN (0,356). Mezi politické subjekty, které se už výrazně vzdalují od ostatních je Hnutí ANO 2011 (0,278) a v grafu nejnižší postavená je SPD (0,175). Podrobně lze sledovat vývoj hodnot na grafu pod obrázkem č. 18. Nejhorších hodnot dosáhla v grafu ODS (0,121), přičemž toto hodnocení bylo před 30 lety a od té doby strana výrazně zvýšila úroveň svých stanov. Nejvyšších hodnot dosáhla ČSSD (0,484) v letech 2000 až 2006. Proměny hodnot indexu IPD u ČSSD měly také největší dynamiku (více tabulka níže). Změnily se celkem sedmkrát. ODS změnila své hodnoty indexu pětkrát, KDU-ČSL čtyřikrát, KSČM třikrát. TOP 09 a ANO 2011 dvakrát. Dohromady proběhlo 23 změn hodnot IPD. Pokud rozdělíme proměnu hodnot do tří dekád, tak nejvíce proměn proběhlo v letech 1990-1999 a to celkem 12 změn. Období 2000-2009

zaznamenalo tři změny a v období 2010-2020 osm změn. Z uvedeného rovněž vyplývá, že stanovy se nejčastěji ve stranách měnily v období krátce po jejich založení. Je to zjevné u politických stran v letech devadesátých, a stejně tak u politických stran (TOP 09 a ANO 2011) kolem roku 2010. Po určité stabilizaci se stanovy ustálily a změny v následujících letech již nebyly tak zásadní. Výjimku z tohoto pozorování představuje ČSSD, která se rozhodla k většímu zásahu do stanov.

	ČSSD	ODS	KSČM	KDU- ČSL	STAN	Piráti	TOP09	ANO 2011	SPD
1990 – 1999	3	3	2	4					
2000 – 2009	2	2	1						
2010 – 2020	2						2	2	

Počet změn ve stanovách (obr. 17) Zdroj: autor.

Zajímavostí může být zmínka o celkové délce a obsahu stanov. Nejdelší stanovy po obsahové stránce má v současnosti ODS (24 stran), následována KSČM (21 stran), ANO 2011 (21 stran) a KDU-ČSL (20 stran). Další strany mají stanovy již obsahově kratší: STAN (16 stran), Piráti (13 stran), ČSSD (12 stran). Nejkratší stanovy má TOP 09 (8 stran) a SPD (8 stran). I přes to, že je věcí zájmu každé politické strany, co vše chce zařadit do svých stanov, nelze tvrdit, že obsáhlé stanovy můžeme vždy považovat také za dostatečně demokratické a naopak. Důležitým předpokladem je, co chce strana ve stanovách sdělit. První stanovy politických stran v devadesátých letech obsahovaly například politický manifest nebo rovnou program strany. To se týká ČSSD, případně KSČM ve stanovách z roku 1990. Některé politické strany uváděly ve stanovách i fungování přidružených organizací, které politická strana zaštitila. Například KDU-ČSL a její mládežnické organizace ve stanovách 1993 nebo ČSSD a klub seniorů, mladí sociální demokraté ve stanovách z roku 1993. Dnešní situace podle analýzy stanov politických stran spíše nasvědčuje tomu, že strany již nekladou důraz na uvádění podobných informací o své organizaci a fungování. Naopak přibývá případů, ve kterých strany informace o svém fungování vyvádějí do jiných dokumentů, které již nejsou veřejné a v nejzastším případě, při jejich porušení ani soudně vymahatelné. Pro stranu je tento způsob nakládání s transparentností nejčastěji pragmatickou záležitostí. Lze uvést například morální kodex Hnutí ANO 2011 (2015 čl. 3 č. 7), který se člen zavazuje dodržovat. Při porušení kodexu členovi hrozí sankce, ale samotný kodex již součástí stanov není.

Postupné proměny hodnot indexu IPD v čase v grafickém vyjádření. (obr. 18) **Zdroj:** autor.

	ANO	ODS	Piráti	SPD	KSČM	ČSSD	TOP09	STAN	KDU-ČSL
1990					0,201	0,353			
1991		0,121			0,201	0,353			0,362
1992		0,232			0,281	0,455			0,454
1993		0,399			0,423	0,455			0,441
1994		0,388			0,423	0,455			0,394
1995		0,388			0,423	0,455			0,394
1996		0,388			0,423	0,455			0,394
1997		0,388			0,423	0,467			0,403
1998		0,388			0,423	0,467			0,403
1999		0,388			0,423	0,484			0,403
2000		0,388			0,413	0,484			0,403
2001		0,388			0,413	0,484			0,403
2002		0,388			0,413	0,484			0,403
2003		0,388			0,413	0,484			0,403
2004		0,388			0,413	0,484		0,356	0,403
2005		0,388			0,413	0,484		0,356	0,403
2006		0,388			0,413	0,484		0,356	0,403
2007		0,388			0,413	0,478		0,356	0,403
2008		0,388			0,413	0,478		0,356	0,403
2009		0,388	0,464		0,413	0,481	0,384	0,356	0,403
2010		0,388	0,464		0,413	0,481	0,384	0,356	0,403
2011		0,388	0,464		0,413	0,481	0,402	0,356	0,403
2012	0,299	0,388	0,464		0,413	0,481	0,402	0,356	0,403
2013	0,299	0,388	0,464		0,413	0,481	0,407	0,356	0,403
2014	0,299	0,388	0,464		0,413	0,481	0,407	0,356	0,403
2015	0,296	0,416	0,464	0,175	0,413	0,481	0,407	0,356	0,403
2016	0,296	0,416	0,464	0,175	0,413	0,473	0,407	0,356	0,403
2017	0,278	0,416	0,464	0,175	0,413	0,473	0,407	0,356	0,403
2018	0,278	0,416	0,464	0,175	0,413	0,473	0,407	0,356	0,403
2019	0,278	0,416	0,464	0,175	0,413	0,362	0,407	0,356	0,403
2020	0,278	0,416	0,464	0,175	0,413	0,362	0,407	0,356	0,403
2021	0,278*	0,416*	0,464*	0,175*	0,413*	0,362*	0,407*	0,356*	0,403*

Postupné proměny hodnot indexu IPD v čase v číselném vyjádření. (obr. 19) **Zdroj:** autor.

Pro další doplnění kontextu autor práce oslovil řadu politiků a členů politických stran a požádal je o jejich reakce a postoje vůči stanovám svých politických stran (více z jejich odpovědí v příloze na konci práce). Pokud lze pojednávat o stanovách politických stran jako o jejich hlavním organizačním dokumentu, je velice důležité sledovat, kdo je odpovědný nejenom za schválení, ale také za jejich přípravu a iniciaci. Z dostupných odpovědí lze usuzovat, že stanovy v českém prostředí vznikají organicky z členské základny. Návrhy se shromažďují na jednotlivých úrovních strany a posléze se postupují jednomu tělesu, které má

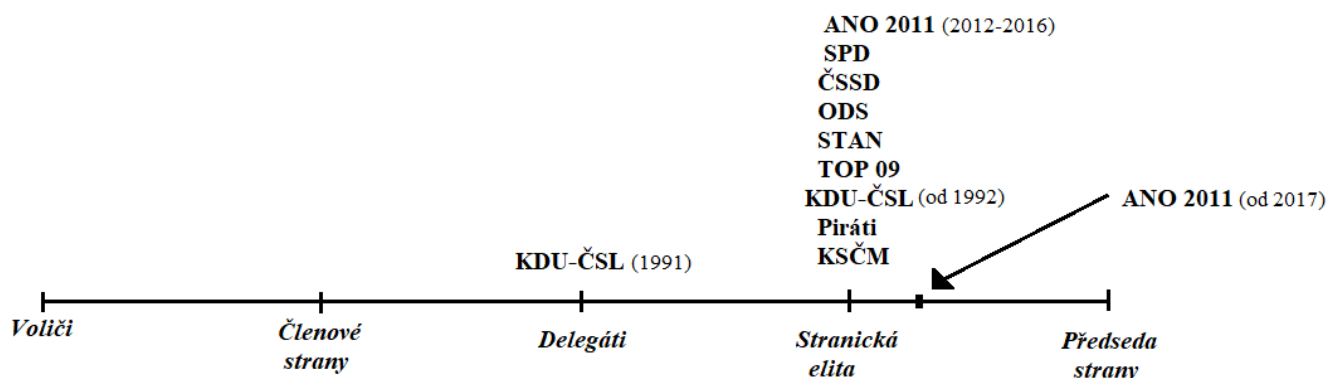
přípravu nových stanov ve své gesci. V tomto směru daný způsob potvrdil zástupci ANO 2011 (Tomáš Macura), ODS (Miroslava Němcová), ČSSD (Zdeněk Škromach), KSČM (Kateřina Konečná) a SPD (Radek Rozvoral). U žádné z analyzovaných politických stran tento postup stanovy nezmiňují a celou problematiku řeší jiné podnormy stran. Otázkou zůstává, zda by neměl být právě způsob tvorby samotných dokumentů stejně transparentní a zapsaný ve stanovách stran. Z dostupných odpovědí lze rovněž vysledovat také potvrzení předpokladu, že strany přistupují k různým oblastem politik jinak, pokud jde o jejich zanesení do stanov. Příkladem lze uvést postoj ke kvótám v rámci strany. ČSSD ve svých stanovách toto opatření zmiňovala do roku 2019. Podle Kateřiny Konečné za KSČM strana rovněž využívá dokumentů, které mají za cíl zajistit zastoupení různých skupin členské základny v rámci jejího fungování, ale nejsou zaznamenány ve stanovách. Tento příklad dvojího přístupu nejen v této oblasti snižuje do určité míry schopnost plně analyzovat vnitřní organizaci stran. Kvótní opatření také nejvíce odpovědí rozdělovalo. Odlišný se zdá být pohled například představitelů ODS (Petr Fiala, Miroslava Němcová), kteří pokládají kvóty za nástroj, který brzdí vnitřní demokratickou kulturu a brání výběru těch nejlepších kandidátů. Levicové strany a jejich představitelé, jako naopak ČSSD nebo KSČM, pokládají kvóty za jejich organickou součást. Odlišné pohledy stran na kvóty nesnižují vypovídající výstupy indexu IPD, jelikož v současnosti žádná politická strana kvóty nebo podobné nástroje podle stanov nevyužívá a hodnocení se výrazně nezkreslilo. Největší shoda mezi dotazovanými panovala v tom, že stanovy jsou v současnosti již na dostatečné úrovni, kterou není třeba měnit.

Nominační procesy v modelech autorů Rahata a Hazana

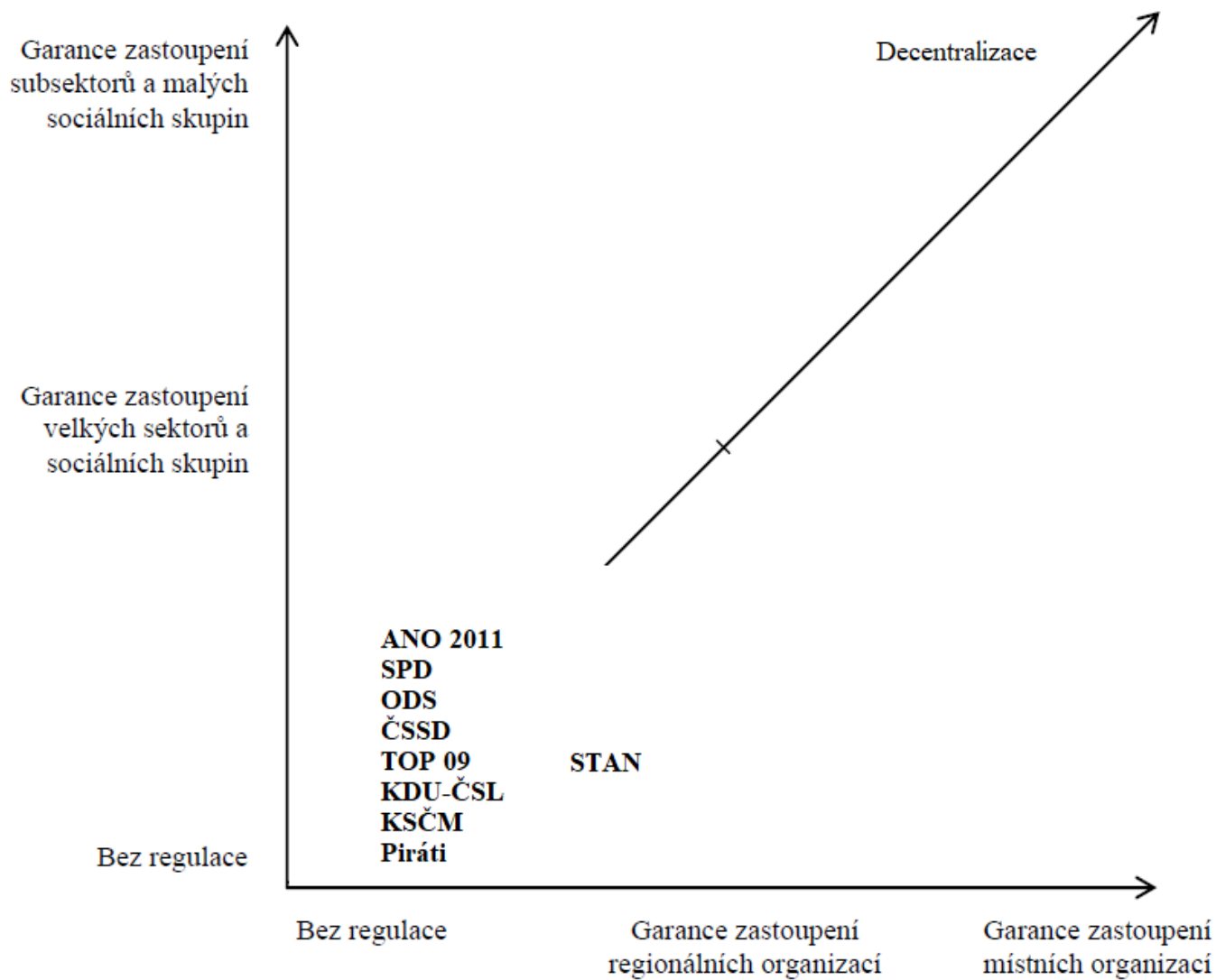
V následující části přiblíží práce rozdělení odpovědnosti v jedné z nejdůležitějších článků stanov. Výběr kandidátů respektive orgánů odpovědných za konečné rozhodnutí. K prezentaci poslouží model autorů Rahata a Hazana, který znázorňuje centralizaci strany. Z obrázku (viz, níže) je patrné, že rozhodování v českých politických stranách podléhá silné centralizaci. Ve všech stranách podléhá schvalování kandidátních listin úzkému okruhu představitelů strany, ačkoliv volených. Jedná se o tzv. stranickou elitu na národní nebo v případě nižších jednotek na lokální úrovni, které odpovídají orgánům strany ve formě výkonných výborů nebo předsednictva. Členové stran mohou do určité míry ovlivnit jejich složení, nikoliv však rozhodování. I přesto lze politické strany rozdělit do určitých skupin. Na jedné straně jsou Hnutí ANO 2011 a SPD, ve kterých rozhodnutí o kandidátních listinách do všech veřejných voleb podléhá schválení národní úrovni strany. Další skupinu tvoří strany KDU-ČSL, ODS, TOP 09, KSČM, STAN, ČSSD. Ve zmíněné skupině je schvalování kandidátních listin rozděleno mezi jednotlivé vedoucí orgány na svých úrovních. Místní výkonné výbory schvalují kandidátní listiny do voleb komunálních, krajské výkonné výbory do krajských zastupitelstev až po úroveň národní, jež schvaluje volby do Poslanecké sněmovny. Jistou odchylkou je v tomto případě Hnutí STAN, které podle stanov rozděluje schválení kandidátních listin do Poslanecké sněmovny zároveň mezi krajskou úroveň a celostátní vedení (více v další dimenzi). Důležitější roli má i přesto celostátní vedení, protože výlučně schvaluje krajské lídry společně s celostátním lídrem. Opačným způsobem se jeví výklad stanov ODS v případě schválení kandidátních listin do krajských zastupitelstev. O souhlas se dělí regionální rada s republikovou výkonnou radou. U Pirátské strany není podle stanov zřejmé rozdělení odpovědnosti nad schvalováním kandidátních listin, proto není uvedeno postavení strany blíže. ČSSD se také od roku 2007 odchýlila směrem menší přehlednosti rozdělení pravomocí a podle současných stanov nelze nic vypovědět. V případě schvalování kandidátních listin naráží práce na hranice svých možností, protože politické strany se ve zmíněné části, omezují na obecná konstatování, které jsou více rozvedena v částech neveřejných. Je však nasnadě zmínit, že některé strany mají například větší motivaci uvést více transparentně ze svých procesů než jiné. Například při srovnání stanov KDU-ČSL, Pirátů nebo současných stav ČSSD. U stran Piráti a ČSSD lze vyčíst jen základní informaci, že se orgány podílejí nebo kontrolují proces sestavování kandidátních listin. Důležité jsou však nejrůznější body, které problematiku doplňují. Strana KDU-ČSL například ve stanovách

nejen jasně uvádí, který orgán je odpovědný a má rozhodující slovo. Stanovy rozvádějí i situace, za kterých lze do kandidátních listin zasahovat. Rovněž doplňují bod, že se schvalují kandidátní listiny vzniklé z primárních voleb a nikoliv jiné. Jedinou odchylkou od zjevné pozice stran na ose představuje období kolem roku 1991 KDU-ČSL, ve kterém měl kandidáty do voleb vybírat celostátní sjezd delegátů. V následujících letech se již standardně schvaloval výbor strany. Druhou anomálií je odklon Hnutí ANO 2011 od rozhodujícího postavení vedoucího kolektivního orgánu v roce 2017. Se změnou stanov v roce 2017 získal předseda ANO 2011 pravomoc zasahovat, do již schválených kandidátních listin a měnit nebo rušit postavení na listině. Tím se pozice Hnutí vychýlila více směrem doprava.

(obr. 20) **Zdroj:** autor; dle Outlý (2013: 19).

Dimenze decentralizace úzce doplňuje předchozí shrnutí. Politické strany a hnutí podle stanov centralizují svá rozhodnutí o kandidátních listinách do Poslanecké sněmovny především na národní úrovni vedení. Výjimkou je v tomto ohledu Hnutí STAN, ve kterém se národní vedení dělí o tuto pravomoc s krajskou úrovní. I přesto například o republikovém lídrovi a lídrech v krajích rozhoduje předsednictvo. Čímž se blíží STAN spíše centralizaci. Ve spektru úrovně funkční se nepohybuje žádná z politických stran směrem k větší decentralizaci. V případě vytváření kandidátních listin čelí kandidáti podle stanov homogennímu selektorátu ve formě členů strany. Hranice poznání jsou však do určité míry omezeny veřejně dostupnými dokumenty a je možné připustit, že některé strany mohou zohledňovat více preferencí podle vnitrostranických předpisů.

(obr. 21) **Zdroj:** autor, podle Outlý (2013:20).

Shrnutí

Následující část zhodnotí odpovědi na hypotézy stanovené na začátku práce.

- H1 - *Politické strany jsou postupem času demokratičtější.*

Jak může být viděno na vytvořeném grafu na obr. 18 - demokratičnost tak, jak na ně pohlíží index IPD, se v politických stranách proměňovala. Změny však proběhly nejčastěji při zavádění strany v politickém systému s menšími proměnami během let. Mnohem častější je projev výrazné stability a neměnnosti stanov v čase. U některých politických subjektů (KDU-ČSL, KSČM) neproběhla změna již dvě desetky let, naopak u nových subjektů (STAN, Piráti, SPD) se hodnoty zastavily na úrovni, se kterými byly registrovány první stanovy. Ze zmíněného je patrné, že politické strany se skrze své stanovy nestávají časem demokratičtější. Hypotéza je pokládána za vyvrácenou.

- H2 - *Větší počet členů v politické straně má vliv na hodnoty vnitřní demokracie stanov.*

Počet členů u politických stran je v českém prostředí na sestupné tendenci. A žádnému politickému subjektu se nedaří příliš korigovat úbytek členské základny. Nejlépe se v indexu IPD umístila Pirátská strana, která založená v roce 2009 začínala se 280 členy. V současnosti její základna čítá přes 1000 členů. Postupný, avšak slabý, nárůst členské základny změny hodnot indexu IPD nepřivodil. Opačným příkladem je hnutí SPD, které ze všech porovnávaných politických subjektů nejvíce převyšuje ostatní strany nábohem nových členů. I přes šestinásobný počet členské základny jsou hodnoty demokratičnosti SPD výrazně nižší než u Pirátské strany. Původní čtyři politické strany (ČSSD, KDU-ČSL, KSČM a ODS) mají výrazně vyšší členskou základnu než politické strany vzniklé v pozdější fázi stranického systému (Piráti, STAN, ANO 2011, SPD, TOP 09), nicméně jejich hodnoty nejsou výrazně odlišné od ostatních (s výjimkou SPD). Strana TOP 09, která je částečně tvořena i bývalými politiky KDU-ČSL, má hodnoty nepochybně vyšší než KDU-ČSL. Přičemž v porovnání s KDU-ČSL nebo ODS má již po několik let členskou základnu čítající kolem tří tisíc členů. Z výše uvedeného se jeví, že příliš na početné členské základně u demokratičnosti stanov nezáleží. České politické strany jsou postihnuty spíše úbytkem než nárůstem členství. Nezdá se ovšem, že by širší členská základna měla větší vliv na demokratičnost stran. Hypotéza je pokládána za vyvrácenou.

- *H3 - Nové politické strany mají podobné stanovky jako starší politické subjekty a nesnaží se odlišit od ostatních politických subjektů. Hodnoty IPD se blíží průměru.*

Z analýzy stanov jednotlivých stran a následného vytvoření grafu hodnot indexu IPD je zřejmé, že dochází k určitým odlišnostem mezi novými politickými subjekty, které vstupují do politického prostředí po zavedení stranického systému a původními politickými stranami, které byly součástí etablování stranického systému. Starší politické strany ODS, KDU-ČSL a KSČM mají velmi podobné hodnoty indexu IPD. Výjimkou je ČSSD, která se z již zmíněných důvodů odlišovala strukturou stanov od ostatních, proto je přehlednější sledovat pouze první tři zmíněné strany. Mezi nové politické subjekty lze zařadit Piráty, STAN, TOP 09, ANO 2011 a SPD, které vstupovaly do již zavedeného politického prostředí. Z pohledu hodnot indexu IPD lze vidět výrazný rozdíl u Hnutí ANO 2011 a SPD, které se výrazně odlišují od ostatních politických stran. Důvodem jsou méně demokratické stanovky, které zvyšují centralizaci stran a slouží více vedení těchto stran než členům. Paralelou je v tomto případě silné postavení předsedů obou zmíněných subjektů. Andrej Babiš za Hnutí ANO 2011 a Tomio Okamura za Hnutí SPD. Na druhé straně je Česká pirátská strana, která má ze všech politických stran v současné době nejvyšší hodnocení demokratičnosti stanov. Pirátské stanovky se od ostatních liší svojí otevřeností a zapojením členské základny do rozhodovacích procesů. Strana TOP 09 je svojí úrovní stanov na podobném stupni jako původní starší politické strany. Jedním z důvodů může být, že zakládající členská základna a vedení strany bylo svým původem právě z těchto starších politických stran. Poslední novější politický subjekt, který se odlišuje od starších politických stran, je hnutí STAN. Hlavním znakem stanov STAN je zaměření se na nižší úroveň hnutí. Nicméně dle hodnot indexu IPD výrazně ztrácí zejména popisem těchto procedur. Ze zmíněného lze uvést, že nové politické subjekty se liší od starších politických subjektů a hypotéza je tímto zamítnuta.

- *H4 - Změna vedení v politické straně může vést ke změně stanov a hodnot IPD.*

Stabilita hodnot indexu IPD příliš nepřináší, jak potvrdit stanovenou hypotézu. U některých politických stran se mění vedení v čase, aniž by se změnily hodnoty indexu IPD. Lze uvést například Piráty, STAN, TOP 09, KDU-ČSL; nebo naopak se mění hodnoty, ale nemění se vedení strany. Nelze však předpokládat, že uvnitř stran neprobíhají žádné snahy o změny organizačních struktur. Tyto snahy jsou však skryté veřejnosti a projeví se jedině, pokud jsou úspěšné. Nelze tedy statickou a stabilní podobu hodnot pokládat za spokojenost se statutem quo v rámci stanov. Příkladem lze uvést nástup politologa Petra Fialy do čela ODS v roce

2014 a kvalitativní změna stanov ODS od roku 2015. Nicméně na vznesené dotazy k těmto změnám vedení nereagovalo. Proto lze uvést ještě zajímavější případ ČSSD v roce 2007. Po rozhovorech s bývalými představiteli vedení strany se skutečně projevilo, že jednou z jejich priorit po nástupu do funkce byla změna stanov. V roce 2006 bylo zvoleno vedení, které bylo nakloněno orientovat stanovy více k členské základně a zvýšit prvky demokracie uvnitř strany. Od roku 2007 se skutečně některé z těchto kroků procitly i do stanov. Nicméně tyto změny se dále neprohlubovaly a další vedení je nakonec úplně vyřadilo. Z tohoto pohledu nelze považovat hypotézu za zamítnutou, nýbrž za částečně potvrzenou. I přes to, že se ve většině případů při zvolení nového vedení strany stanovy nemění.

- H5 - *Politické strany se starší členskou základnou projevují vyšší hodnoty IPD*

Tuto hypotézu je velmi těžké ověřit, protože v českém prostředí není běžné shromažďovat v rámci politických stran více informací o svých členech nebo je naopak sdílet s veřejností. Proto je zjištěný věk členské základny u politických stran jen částečný a z aktuálního období. Nejstarší členskou základnu mají KSČM a KDU-ČSL. Hodnoty indexu IPD u těchto stran jsou rovněž nejstabilnější a lze říci nejzakonzervovanější. Všechny čtyři nejstarší politické strany (ČSSD, KDU-ČSL, KSČM, ODS) v tomto výzkumu mají podobné hodnoty indexu IPD, ale odlišné stáří členské základny. ODS má průměr věku členské základny 50 let a KSČM naopak nejvyšší ze všech - průměr 74 let. Jejich hodnoty IPD jsou však téměř totožné a vliv věku nelze pokládat za relevantní. Průměrný věk členské základny uvedly i dvě relativně mladší politické strany TOP 09 a ANO 2011. Obě strany mají mladší členskou základnu, než výše zmíněné politické subjekty. TOP 09 má ovšem podobné hodnoty IPD jako KDU-ČSL, KSČM nebo ODS. Za poznámku stojí absence průměrného věku nejvýše hodnocené strany z pohledu indexu IPD, a tedy Pirátské strany. Piráti se jeví jako politický subjekt, který cílí na mladší voličskou základnu a prezentuje se spíše mladšími představiteli strany. Nicméně projevují nejvyšší hodnoty indexu IPD. Z uvedeného lze usoudit, že věk členské základny neprojevuje známky vlivu na demokratičnost strany a hodnoty indexu IPD.

Závěr

Diplomová práce si dala za cíl analyzovat stanovы politických stran a jejich proměnu. Ukázalo se, že politické strany skutečně své politické stanovы mění, ale jejich transformace jsou méně dynamické než samotné změny v politickém prostředí. Důležitým poznatkem je fakt, že politické strany se neorganizují pouze na základě svých stanov, ale také pomocí mnoha vnitrostranických předpisů, volebních řádů, etických kodexů a jiných dokumentů. Výsledkem je dvojí transparentnost a možnost kontroly. Stanovы, které se registrují ve sbírkách listin Ministerstva vnitra a ostatní dokumenty, které jsou podle stanov závazné, ale jejich obsah už je vyveden mimo stanovы. Důsledky a výhody tohoto způsobu mohou být různé. Pro politické strany to znamená schopnost rychleji reagovat v politickém prostředí a korigovat přehled o svém fungování na nutné minimum. Pro veřejnost to znamená omezení povědomí o straně, snížení kontrolovatelnosti a nedostatečné informace o výstupech stran. Ze stejných důvodů je velmi složité vytvořit i další část práce, která se pokoušela přiblížit nominační procesy v politických stranách. Stanovы mohou velmi explicitně popisovat, kdo má rozhodující slovo, ale samotný proces ve stanovách popsán není. Zůstává otázkou, jestli je relevantní pro větší poznání politických stran žádat větší transparentnost v tomto kontextu, nebo tuto oblast ponechat nepodrobenou doзору, protože by to mohlo strany omezovat, případně poškodit.

Mezi hlavní výhody zpracovaného indexu IPD patří velmi obecný rámec, který je možné aplikovat na všechny politické strany. Velmi jednoduše lze tímto způsobem promítnout do grafického náhledu proměny hodnot v čase, pokud hodnotíme stanovы stále stejným způsobem. Hledané aspekty v odstavcích stanov byly dohledatelné a téměř vždy ověřitelné. Nejproblematictější oblastí, jak již naznačila práce, byla část zaměřená na tvorbu a schvalování kandidátních listin. Politické strany nepopisují tento proces tak dostatečně, aby uspokojil potřeby indexu IPD. Jednou z největších nevýhod indexu IPD je jeho omezená schopnost znázornit pokles a nárůst hodnot v jednom období. Pokud strana ve svých stanovách změnila důležité články, které měly za následek snížení hodnot v určité části, ale zároveň stanovы rozšířila o jinou část, čímž zapříčinila růst hodnot, index IPD v konečném hodnocení změnu nemusí zaznamenat. V takových případech je důležitá interpretace a komentář ke kvalitativnímu výkladu stanov.

Možností, jak rozšířit práci lze hledat například ve větším zahrnutí dalších oblastí stanov. Politické strany dnes nebudují vztah jen se svými členy, ale také sympatizanty. Je tedy nasnadě hledat snahu politických stran, jakým způsobem zapojují i tyto segmenty. Další

oblastí může být hlubší analýza vztahu nižších jednotek strany a jejich pozice vůči vedení. V neposlední řadě využívání prvků přímé demokracie, které jsou zařazeny do stanov. Příkladem jsou referenda a jiné formy. Pro komplexnější pohled na český politický systém by bylo jistě prospěšné přidat do analýzy další potenciálně relevantní politické strany, které ovlivňují, nebo ovlivňovaly stranický systém. Lze zmínit Stranu Zelených nebo Stranu Svobodných nebo starší a již méně relevantní politické subjekty: Unie svobody, Demokratická unie, Občanská demokratická aliance nebo Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa. Důležitou součástí k většímu pochopení proměn stran a stanov je i kvalitativní analýza kontextu, která je v rámci politiky někdy nepříliš zřejmá. Vzniká potřeba následného dotazování politiků a doplňování souvislostí. Tímto způsobem je možné získat ucelenější obraz o fungování a proměně stanov v českém politickém prostředí. Obdobně se nabízí také srovnání v mezinárodním měřítku a navázat tak na autory indexu, kteří zpracovali srovnání politických stran ze Slovenska, Maďarska a Rumunska. Rozšířit práci pod jedním obecným rámcem na celý postkomunistický prostor. Případně porovnat výsledky se státy západní Evropy by jistě přineslo další posun v pohledu na postoje politických stran, ke svým organizačním strukturám. Nutno zmínit, že politické strany napříč státy fungují pod jinými legislativními pravidly. Kontinuální vývoj politických stran v západní Evropě může znamenat zcela odlišný přístup ke stanovám na rozdíl od zemí střední a východní Evropy, které dlouhou dobu fungovaly v rámci nedemokratických systémů.

Užitá literatura a zdroje

Becker, Bernd. 1999. Mitgliederbeteiligung und innerparteiliche Demokratie in britischen Parteien. Modelle für die deutschen Parteien?. Baden-Baden: Nomos.

Bille, Lars. 2001. „*Democratizing A Democratic Procedure: Myth or Reality? Candidate Selection in Western European Parties*“ 1960–1990. *Party Politics* 7 (3): 363–380.

Blondel, Jean. 1963. *Voter, Parties and Leaders*. Penguin book. London.

Burkart, Patrick. 2014. *Pirate Politics: The New Information Policy Contests*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Cabada, Ladislav. 2017. „*Členství a vnitřní organizace ve středoevropských politických stranách*“. *Politické vědy* (3): 8-27.

Cassel, A. Carrol, Lo C. Celia. 1997. Theories of Political Literacy. *Political Behavior*. 19: 317-335.

Cordero, Guillermo, Jaime-Castillo, A. M., & Coller, Xavier. (2016). Candidate Selection in a Multilevel State: The Case of Spain. *American Behavioral Scientist*, 60 (7), 853–868.

Cordero, Guillermo, Coller, Xavier (eds.). 2018. *Democratizing Candidate Selection New Methods, Old Receipts?*. London: Palgrave.

Cross P. William., Blais André., 2012. *Politics at the Centre: The Selection and Removal of Party Leaders in the Anglo Parliamentary Democracies*. Oxford, Oxford University Press.

Cross, P. William, Katz S. Richard. 2013. *The Challenges of Intra-Party Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

Cross, William, Pilet, Jean Beniot. 2015. 'Parties, Leadership Selection and Intra-Party Democracy'. In William Cross, Jean Beniot Pilet (eds.). *The Politics of Party Leadership*. Pp. 165–73. Oxford: Oxford University Press.

Cular, Goran. 2005, „Organizational Development of Parties and Internal Party Democracy in Croatia“ In Karasimeonov, Georgi (ed.). *Organizational structures and internal party democracy in South Eastern Europe*. Sofia: GorexPress.

Česká televize (ČT). 2019. *Změna stanov dělá ČSSD pružnější, říká Maláčová. Zrušení kvót jí nevadí*. Dostupné online: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2748485-zmena-stanov-dela-cssd-pruznejsi-rika-malacova-zruseni-kvot-ji-nevadi>

Dalton, J. Russel, David M. Farrel, Ian McAllister. 2011. *Political Parties and Democratic Linkage: How Parties Organize Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

Davkova - Siljanovska, Gordana. 2005. „Organizational Structures and Internal Democracy in the Republik of Macedonia“ In Karasimeonov, Georgi (ed.) *Organizational structures and internal party democracy in South Eastern Europe*. Sofia: GorexPress.

Duverger, Maurice (1954) *Political Parties Their Organization and Activity in the Modern State*. Methuen: Wiley.

Ehrke, Michael. 2010. *Social Democratic Parties in Central and Southeast Europe*.

Organisations Based on Political Convictions or Management Agencies for the Government? Dostupné online: <http://library.fes.de/pdffiles/id/ipa/07059.pdf>.

Emminghaus, Christoph. 2003. *Politische Parteien im Demokratisierungsprozess. Struktur und funktion afrikanischer parteiensysteme*. Opladen: Leske+Budrich.

Field, Bonnie N., Siavelis, Peter. M. 2008. *Candidate Selection Procedures in Transitional Polities: A Research Note*. *Party Politics*, 14(5) 620–639.

Gallagher, Michael. 1988. ‘Introduction’. In: Gallagher, Michael and Marsh Michael (eds.). *Candidate Selection in Comparative Perspective: The Secret Garden of Politics*. London: Sage.

Geser, Hans. 1994. *Innerparteiliche Einflussverhältnisse*. In Geser, Hans, Andreas Ladner, Rolland Schaller, and Thanh-Huyen Ballmer-Cao (Eds.), *Die Schweizer Lokalparteien* (pp. 189–224). Zürich: Seismo Verlag.

Gezgor, Barcu, Scarrow Susan. 2010. *Declining memberships, changing members? European political party members in a new era*. *Party Politics*, 16(6): 823-843.

Goati, Vladimir. 2005. „Internal Relations of Political Parties in Serbia“ In Karasimeonov, Georgi (ed.). *Organizational structures and internal party democracy in South Eastern Europe*. Sofia: GorexPress.

Chapman, Jenny: Politics, Feminism and the Reformation of Gender. Londýn: Routledge, 1993, s. 230-231

Irozhlas.cz. 2012. „Justice se může zabývat i poměry uvnitř politických stran, řekl Ústavní soud“. Dostupné online z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/justice-se-muze-zabyvat-i-pomery-uvnitr-politickyh-stran-rekl-ustavni-soud_201201091939_mhromadka.

Kajsiu, Blendi. 2005. „Organizational Structures and Internal Party Democracy in Albania“ In Karasimeonov, Georgi (ed.) Organizational structures and internal party democracy in South Eastern Europe. Sofia: GorexPress.

Karasimeonov, Georgi. 2005. Organizational structures and internal party democracy in South Eastern Europe. Sofia: GorexPress.

Katz, Richard, Peter Mair (eds.). 1992. Party Organizations: A Data Handbook on Party Organizations in Western Democracies, 1960-1990. London: Sage Publications.

Katz, Richard, Mair, Peter., (eds.). 1994. How parties organize: change and adaptation in party organizations in western democracies. London: Sage.

Katz, Richard, Mair, Peter. 1995. Changing models of party organization and party democracy: the emergence of cartel party. Party Politics, 1(1) 5–28.

Kittilson, Miki Caul, Scarrow Susan. 2003. ‘Political Parties and the Rhetoric and Realities of Democratization’. In Cain, Bruce, Dalton, Russell J. and Scarrow, Susan. E. (eds) Democracy Transformed? Explaining Political Opportunities in Advanced Industrial Democracies, Pp. 59–80. Oxford, Oxford University Press.

Kouba Karel, Ondřej Filipec, Marie Nálepová. „*Proč jsou ženy v české politice podprezentovány?*“. Politologický časopis (4) 372-391.

Kunštát, Daniel. 2014. „*Strana. Která neumírá: K příčinám stability volební podpory KSČM*“. Časopis Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR. Sociologický ústav 2 (12) 15-23.

Kysela, Jan, Marian, Kokeš. 2017. Zákon o sdružování v politických stranách a politických hnutích – komentář. Praha: Wolters Kluwer.

Linek, Lukáš. 2004. České politické strany a jejich členové. K postupné proměně charakteru členství. (pp. 174-192). In Kabele Jiří, Potůček Martin, Prázová Irena, Veselý Arnošt (eds.).

Rozvoj české společnosti v Evropské Unii I – Sociologie, prognostika a správa. Praha: Matfyzpress

Linek, Lukáš, Jan Outlý. 2006. "Selection of Candidates to the European Parliament in the Main Czech Political Parties". *Contemporary European Studies* 1: 5-31.

Měchura, Tomáš. 2018. Stanovy politických stran v České republice. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

Mimpen, Jeroem. 2007. Intra-party democracy and its discontents. Paper prepared for the NIMD Expert Meeting on Intra-Party Democracy, The Hague.

Niedermayer, Oskar. 1989. *Innerparteiliche Partizipation*. Opladen: Westdeutscher Verlag.

Neovlivni.cz. 2021. *Vyloučený člen SPD: Stranu fakticky řídí kmotr Hrdlička*. Dostupné online z: <https://neovlivni.cz/odpadlik-od-okamury-spd-fakticky-ridi-kmotr-hrdlicka/>

Norris, Pippa. 1997. *Passages to Power: Legislative recruitment in advanced democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Norris, Pippa. 2006. „*The Impact of Electoral Reform on Women’s Representation*“. *Acta Politica* (41) 197–213.

Ondračka, David et al. 2006. *Transparentní procesy v politickém rozhodování*. Praha: Transparency International – Česká republika.

Otto, Pavel. 2020. „V počtu nových členů vyniká SPD, základna Babišova hnutí se propadá.“ Dostupné online z: <https://www.e15.cz/domaci/v-poctu-novych-clenu-vynika-spd-zakladna-babisova-hnuti-se-propada-1371553>.

Outlý, Jan. 2003. *Strany a Stát, volby a finance: vybrané aspekty primárních voleb a financování politických stran*. Olomouc: Periplum.

Outlý, Jan. 2013. *Navrhování a výběr kandidátů: Politické strany v ČR a ve střední Evropě*. Olomouc: Civipolis.

Poguntke, Thomas. 1998. Party Organisations (pp. 156-179). In: Jan W. van Deth (Ed.). *Comparative Politics. The Problem of Equivalence*. London: Routledge.

Poguntke Thomas, Webb, Paul. 2005. *The Presidentialization of Politics: A Comparative Study of Modern Democracies*. Oxford: Oxford University Press.

- Rahat, Gideon, Reuven Y. Hazan. 2001. „*Candidate Selection Methods: An Analytical Framework*“, *Party Politics* (7): 297-322
- Rahat, Gideon. (2009) „*Which Candidate Selection Method is the Most Democratic?*“, *Government and Opposition*, 68–90.
- Rahata, Gideon, Reuven Y. Hazan. 2010. *Democracy within Parties. Candidate Selection methods and their Political Consequences*. Oxford: Oxford University Press
- Rahat, Gideon. (2013) „*What is Democratic Candidate Selection?*“. In Cross, W. and Katz, R. S. (eds.) *The Challenges of Intra-Party Democracy*, Pp. 136–149. Oxford, Oxford University Press,
- Rahat, Gideon, Shapira Assaf. 2016. „*An Intra-Party Democracy Index: Theory, Design and A Demonstration*“, *Parliamentary Affairs* (70): 85–110.
- Ranney, Austin. 1981. „*Candidate Selection*“ In: *Democracy At The Polls*. David Butler, Howard Penniman, Austin Ranney. Washington, DC: American Enterprise Institute.
- Rieger, Lukáš. 2014. „*Počet členů stran včera a dnes*.“ *Čtrnáctideník - CEVRO* (15).
- Rudzio, Wolfgang. 2006. *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland*. Wiesbaden: VS Springer.
- Sartori, Giovanni. 1976. *Parties and Party Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Scarrow, Susan. 2005. *Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives: Implementing Intra-Party Democracy*.
- Šimíček, Vojtěch, Reingard Reiner-Hofer. 1996. *Volební kampaň – komparace právní úpravy v České republice a Rakousku*. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 4 (3).
- Šídlo, Jindřich. 2020. *Interview Plus: Český rozhlas*. Dostupné online z: plus.rozhlas.cz/sidlo-uz-jsem-otrly-rasismus-me-neprekvapuje-a-vzpominku-na-den-romskeho-8277015.
- Van Biezen, Ingrid, Piccio Daniela Romée. 2013. „*Shaping Intra-Party Democracy: On the Legal Regulation of Internal Party Organizations*“ In Cross, P. William, Katz S. Richard (ed.). *The Challenges of Intra-Party Democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Verge, Trevis, Claveria, S. 2018. *Gendered political resources: The case of party office*. *Party Politics*, 24(5), 536–548.

Von dem Berge, B., Poguntke, Thomas., Obert, Peter. and Tipei, Diana. 2013. *Measuring Intra-Party Democracy*, Heidelberg, Springer.

Vuletic, Davor. 2005. „Organizational Structures and Internal Democracy in Bosnia and Herzegovina“ In Karasimeonov, Georgi (ed.) *Organizational structures and internal party democracy in South Eastern Europe*. Sofia: GorexPress.

Whiteley, Paul. 2010. *Is the Party Over? The Decline of Party Activism and Membership across the Democratic World*. *Party Politics* 17 (1), 21–44.

Young, Lisa. 2013. „Party members and Intra-Party Democracy“ In Cross, P. William, Katz S. Richard (ed.). *The Challenges of Intra-Party Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

Prameny

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy Hnutí ANO 2011 z roku 2013*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy Hnutí ANO 2011 z roku 2015*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy Hnutí ANO 2011 z roku 2017*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy Hnutí ANO 2011 z roku 2018*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy Hnutí Svoboda a přímá demokracie z roku 2015a*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy Hnutí Svoboda a přímá demokracie z roku 2015b*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy Hnutí Svoboda a přímá demokracie z roku 2015c*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy Hnutí Svoboda a přímá demokracie z roku 2015d*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy Hnutí Svoboda a přímá demokracie z roku 2016*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy Hnutí Svoboda a přímá demokracie z roku 2016b*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy Hnutí Svoboda a přímá demokracie z roku 2019*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany TOP 09 z roku 2009a*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany TOP 09 z roku 2009b*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany TOP 09 z roku 2009c*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany TOP 09 z roku 2011a*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany TOP 09 z roku 2011b*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany TOP 09 z roku 2013a*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany TOP 09 z roku 2013b*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany TOP 09 z roku 2015*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany TOP 09 z roku 2017*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany TOP 09 z roku 2019*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká pirátská strana z roku 2009*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká pirátská strana z roku 2011*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká pirátská strana z roku 2012*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká pirátská strana z roku 2013*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká pirátská strana z roku 2014a*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká pirátská strana z roku 2014b*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká pirátská strana z roku 2015*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká pirátská strana z roku 2019*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká pirátská strana z roku 2020*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Komunistická strana Čech a Moravy z roku 1990*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Komunistická strana Čech a Moravy z roku 1992*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Komunistická strana Čech a Moravy z roku 1993a*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Komunistická strana Čech a Moravy z roku 1993b*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Komunistická strana Čech a Moravy z roku 1996*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Komunistická strana Čech a Moravy z roku 2000*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Komunistická strana Čech a Moravy z roku 2004*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Komunistická strana Čech a Moravy z roku 2008*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Komunistická strana Čech a Moravy z roku 2010*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Komunistická strana Čech a Moravy z roku 2012*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Komunistická strana Čech a Moravy z roku 2016*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ z roku 2005*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ z roku 2009*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ z roku 2009b*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ z roku 2010*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ z roku 2011*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ z roku 2012*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ z roku 2015*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ z roku 2017*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ z roku 2018*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ z roku 2019*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 1990*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 1993*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 1995*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 1997*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 1999*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 2001*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 2007*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 2009*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 2011*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 2012*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 2013*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 2015*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 2018*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Česká strana sociálně demokratická z roku 2019*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 1991*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 1992a*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 1992b*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 1993a*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 1993b*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 1994*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 1995*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 1997*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 1999*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 2001a*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 2001b*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 2003*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 2005*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 2010*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 2013*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 2017*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany KDU-ČSL z roku 2019*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 1991*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 1992*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 1993*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 1994*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 1995*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 1997*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 1998*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 1999*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 2000*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 2001*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 2003a*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 2003b*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 2009a*. Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 2011.*

Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 2014.*

Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Stanovy politické strany či hnutí. *Stanovy strany Občanská demokratická strana z roku 2015.*

Dostupné z: sbírky listin archivu Ministerstva vnitra České republiky.

Abstract

This diploma thesis deals with the relationship between political parties in the Czech Republic and their internal organization. This relationship is evaluated by analyzing their political statutes and their development over time. The result of the analysis is the elaboration of an index of intra-party democracy (IPD). The work is based on a book by Benjamin von dem Berge, Thomas Poguntke, Peter Obert and Diana Tipei, who tried to create a universally applicable index. By creating a general index, political parties can be compared according to defined attributes and their approach to internal organization can be compared. The most important feature of political parties will also be closer, which is the recruitment of candidates for the relevant elections. The IPD Index will complement the dimensions of candidate selection by Israeli authors Reuven Y. Hazan and Gideon Rahata. The basis of the model is divided into four dimensions, which the authors divide into four axes and place here according to the obtained results of individual political parties. The authors include these four dimensions: the nature of the candidacy, the extent of the openness of the nomination body, the degree of decentralization and the decision-making process of specific entities and their influence on the final form of the nomination process. The aim of this work is to compare the development of the statutes of Czech political parties represented in the Parliament of the Czech Republic (ANO 2011, ODS, Piráti, SPD, KSČM, ČSSD, KDU-ČSL, TOP 09, STAN), while the analysis includes all registered statutes used their establishment.

Appendix

Pokyny ke kódování a přidělení hodnot.

Numerical Code	Coding Instructions	Quantification		
		YES	NO	NS
10-00-0-0	-	-	-	-
11-00-0-0	-	-	-	-
11-10-0-0	Code YES if the statute <i>explicitly</i> mentions that the party follows the principles of intra party democracy. 'Explicitly' means a direct reference to following intra-party democracy. Code NO if the statement is only implicit (the statute does follow the principles but does not refer to them at any point) or not at all mentioned.	1	0	-
11-20-0-0	Code YES if there is a <i>special paragraph</i> listing member's rights. Code NO if the member's rights are implicitly but not explicitly mentioned or if rights are not mentioned at all.	1	0	-
11-21-0-0	Code YES if <i>explicitly</i> stated that members have a right to be informed about party activities. Such rights could be (but are not limited to) reading the meeting protocols or request information from the party. If no reference is made to the members' rights to be informed or if the members do not have this right, code NO.	1	-1 ^a	-
11-22-0-0	Code YES if the statute gives members the right to express divergent opinions at least within the party. If the party members are allowed to express a minority opinion in public or in the media also code YES, because both the public and the media are more inclusive than the party. If there is no mention of this right, or if members are prohibited from expressing divergent opinions code NO.	1	-1	-

(continued)

Numerical Code	Coding Instructions	Quantification		
11-23-0-0	Code YES if members' right to participate in the party decision-making is <i>explicitly</i> mentioned in the statute. Code YES for expressions such as: party members have the right to determine the policy/composition of the party, have the right to vote, etc. Code NO if there is no information about how individual members can contribute to the party decision-making or if the information is implicit.	1	0	-
11-24-0-0	Code YES if the right to form a faction is <i>explicitly</i> mentioned (the wording is not important—but it must be clearly and directly stated that members have a right to form factions). Code NO—if it is mentioned that forming faction is prohibited and NS if this right is not mentioned at all.	1	-1	0
12-00-0-0	-	-	-	-
12-10-0-0	Minorities are defined as women, youth, and ethnic minorities such as Roma (across all countries) or Hungarians (in RO and SK). Minorities in this category do not refer to regional representation and opinion minorities, their rights are covered by the general members' rights. Code YES if any <i>explicit reference</i> to minorities is made, be it a youth organization, women's organization or simply references to the rights of minorities. Code NO if no explicit reference is being made in the statute.	1	0	-
12-20-0-0	Any <i>explicit</i> mention of a quota, whether desired, legally required, binding or self-imposed is to be coded with YES. Code NO if the statute does not mention any quotas.	1	0	-
12-21-0-0	Code YES if it is <i>explicitly</i> mentioned that the existing quotas are binding. If not, code NO.	1	0	-
12-22-0-0	Code YES if the mention of quotas is <i>explicitly</i> regarding party organs (or lists for intra-party office). The statute might mention existing or strived for quotas to increase its representation in certain intra-party areas. Code NO if there is no mention of quotas explicitly regarding party organs.	1	0	-
12-23-0-0	Code YES if quotas regarding party lists for public office are explicitly mentioned. Code YES if there is any situation for which quotas are mentioned (even only on a subnational level). Code NO if there is no mention of quotas regarding party lists.	1	-1	-
12-30-0-0	Code YES if there is an <i>explicit</i> mention about certain members of minority organizations, such as the president or the executive committee automatically receiving a seat in the national board or executive committee because of his/her function in the minority organization of the party. Otherwise code NO.	1	0	-

Numerical Code	Coding Instructions	Quantification		
20-00-0-0	-	-	-	-
21-00-0-0	-	-	-	-
21-10-0-0	Code YES if a party congress or equivalent (i.e., any party agency that is representative for the entire party and is composed of delegates directly selected by the party members) is mentioned in the statute. Code NO if a congress or equivalent is not mentioned.	1	-1	-
21-11-0-0	Code YES if the party congress or equivalent is involved in the elaboration of the statute, has the right to make modifications or to vote on (or veto) the adoption or changes of the party statute. Code NO if the congress does not participate in the elaboration or change of the statute. Code NS if there is no information regarding the role of the congress in the definition of the party statute.	1	-1	0
21-12-0-0	Code YES if it is mentioned that only the congress can vote upon or change the existing party statute or if the party congress has to ratify a statute in order for it to be binding for the entire party. Code NO if other organs can vote upon or change the party statute. Code NS if there is no information about the role of the congress in the definition of the statute.	-1	1	0
21-13-0-0	Code YES if the party congress meets at least once every three years even if there are some restricting conditions/qualifiers to this. Code YES even for situations like the following 'The Party Congress usually reunites at least once a year' or 'under normal circumstances the Party Congress meets once every three years'. Otherwise code NO.	1	-1	-
21-14-0-0	Code YES if it is <i>explicitly</i> mentioned that the party congress has the highest authority within the party. Otherwise code NO.	1	0	-
(22-00-0-0)	-	-	-	-
22-10-0-0	Code YES for <i>any mention</i> of a problem-solving organ, agency or mechanism responsible for disciplinary issues, such as party exclusion. Code NO if there is no mention about organs or rules to enforce compliance with party rules.	1	-1	-
22-11-0-0	Code YES if there is mention of any independent party organ, whose sole role is to decide over conflicts inside party (e.g., disciplinary matters) and whose members are selected for this task for a fixed period of time. Otherwise code NO. Code NO also if there exists a conflict solving mechanism, but if the organ carrying out decision-making over the conflicts already has another function in the party or is an ad-hoc board formed by members of another organ.	1	0	-

Numerical Code	Coding Instructions	Quantification		
22-12-0-0	Code YES if it <i>explicitly</i> mentioned that the court's decisions are binding for everybody within the party. Code NO if the court's decisions can be overruled. Code NS if there is no information about the bindingness of the court's decisions.	1	0	0
22-13-0-0	Code YES if it is <i>explicitly</i> mentioned that the court is responsible for ensuring compliance with the statute for the executive or president. Code NO if there are special control organs (other than for the rest of the party) for the party president or party executive. Code NS if there is nothing mentioned regarding conflict-solving for the party president and party executive.	1	0	0
(23-00-0-0)	-	-	-	-
23-10-0-0	Code YES if there is <i>any mention</i> (explicit or implicit) of the responsibilities and accountabilities of the national executive. This question does not refer to the rights of the executive. Code NO if there is no information about the responsibilities of the national executive.	1	-1	-
23-11-0-0	Code YES if the accountability of the national executive towards the party members or party congress is at least mentioned in the statute. Formulations of the type 'the sole judge of the (...) are the party members/party congress' should be therefore coded YES. Also code YES if it mentioned that the members, the party congress or any other inclusive organ (elected by the members or congress) have the right to control the national executive (through votes of no confidence or other mechanisms). Code NO if there is no mention of instances to which the executive is accountable or if the controlling instances mentioned are exclusive (executive committee, president).	1	-1	-
23-12-0-0	Code YES only if there is an <i>explicit</i> mention of the rights of party members/the congress to impeach the national executive (vote of no confidence or other mechanisms) or of any other organ to control the decisions of the executive. This question goes one step further than the previous one and measures accountability that is backed up through control mechanisms (as opposed to simply stating a norm in the question above). Code NO if there is no mention about being able to change the national executive/influence its decisions except through the regular congress meetings.	1	0 ^b	-
(24-00-0-0)	-	-	-	-

Numerical Code	Coding Instructions	Quantification		
24-10-0-0	Code YES if there is any mention (explicit or implicit) of the responsibilities and accountabilities of the executive committee. This question does not refer to the rights of the executive committee. Code NO if there is no information about the responsibilities of the executive committee.	1	-1	-
24-11-0-0	Code YES if the accountability of the executive committee towards inclusive organs (the party members or the party congress) is at least mentioned in the statute. Code NO if it is not mentioned that the executive committee is accountable to inclusive organs.	1	-1	-
24-12-0-0	Code YES only if there is an <i>explicit</i> mention of the rights of party members/the congress to impeach or control the decisions of the executive committee. This question goes one step further than the previous one and measures accountability that is backed up through control mechanisms (as opposed to simply stating a norm in the question above). Code NO if there is no mention about being able to change the executive committee/influence its decisions except through the regular congress meetings.	1	0 ^b	-
(25-00-0-0)	-	-	-	-
25-10-0-0	Code YES if the party president can be challenged in his position. This can happen through a limit to his term, votes of no confidence or other means. Code NO if the statute does not mention how the party president can be challenged in his position (also code NO if the president can only be challenged in "extreme" situations).	1	0	-
(25-20-0-0)	-	-	-	-
25-21-0-0	Code YES if the party president has the right (or obligation) to block, override or delay the decision-making process (e.g. by having the right to co-sign the decisions of the party executive). Code NO if no such rights are mentioned or if <i>explicitly</i> mentioned that the president cannot delay/block the executive's decision-making process.	-1	1	-
25-22-0-0	Code YES if the president can decide to exclude party members (even if there are specific conditions which have to be met, for the president to be able to do this). Code NO if the statute does not mention the right of the president to exclude party members.	-1	0	-
25-23-0-0	Code YES if the party president has the right to expel a member of the party executive (either national executive or executive committee). This should be clearly deducible from the statute. Code NO if there is no information pertaining to the right of the president to expel members of the executive.	-1	0	-

Numerical Code	Coding Instructions	Quantification		
25-24-0-0	Code YES if the statute makes reference to the fact that the president may under certain circumstances take more rights than granted by the statute. If this is not mentioned in the statute code NO.	-1	0	-
25-25-0-0	Code YES if the party president is able to form OR shut down subnational (regional or local) party units. Also code YES if the subnational units need the support/approbation/confirmation of the president in order to form or disband. Code NO if no such right of the president is mentioned in the statute.	-1	0	-
(26-00-0-0)	-	-	-	-
26-10-0-0	Code YES if the statute mentions the existence of regional or local party units. Code NO if there is no mention of subnational party units or if it is <i>explicitly</i> mentioned that subnational units do not (or should not) exist.	1	-1	-
26-11-0-0	Code YES if the statute mentions any other positive right for subnational units (i.e. the right to do something as opposed to a negative right—the right not to do something; candidates for different positions needing the recommendation of a given number of subnational units are to be coded as YES in this category). Code NO if either subnational units or their rights are not at all mentioned.	1	0	-
26-12-0-0	Code YES if there is any mention of subnational units playing a role on the national level, for example a subnational party congress is electing representatives for a national party congress or the right of one or more subnational units to call a national congress or suggest candidates for positions at the national level exists. Code NO if there is no mention of any such situation.	1	-1	-
26-13-0-0	Code YES if autonomy is <i>explicitly</i> mentioned in respect to subnational party units (regardless of the fact that other provisions might indicate that subnational units are not in fact autonomous). Code NO if there is no explicit mention of the autonomy of subnational units. “Explicitly” refers to the content not the wording.	1	0	-
(30-00-0-0)	-	-	-	-
(31-00-0-0)	-	-	-	-
(31-10-0-0)	-	-	-	-
(31-11-0-0)	Note: all the questions in this category refer only to the nomination of candidates for public office. Please keep in mind that intra-party nominations are treated in a different category.	-	-	-

Numerical Code	Coding Instructions	Quantification		
31-11-1-0	Code YES if the rules on candidate nomination are mentioned in the statute. Candidate nomination refers to those organs/units/members having the right to first suggest a candidate for a position, be it for a list or for a direct election. The nominated candidates will be then selected for the final list (by another organ). Code NO if there is no mention of those responsible for candidate nomination (candidate lists) for public office.	1	-1	-
31-11-1-1	Code YES if the party president, executive committee or a committee chosen by them can suggest candidates for public office. Code YES especially if they have right to suggest party lists for any one public office. Otherwise code NO.	-1	0	-
31-11-1-2	Code YES if national executive or a committee chosen by it can suggest candidates for public office. Otherwise code NO.	-1	0	-
31-11-1-3	Code YES if organizations closer to the basis (congress, individual members) have rights drafting or amending the electoral list and suggesting candidates. Code NO if organs closer to the basis have very little (consultative) to no influence on the electoral list or if their rights are not mentioned.	1	-1	-
31-11-1-4	Code YES if subnational units have rights drafting or amending the electoral list and suggesting candidates. Code NO if subnational units have very little (consultative) to no influence on the electoral list or if their rights are not mentioned.	1	-1	-
31-11-1-5	Code YES if each candidate fulfilling the legal requirements may suggest him- or herself for a public position (even if they are then preselected by another organ). Code NO if this is not the case. Code NS if there is no information about whether each candidate can suggest himself for public office.	1	0	0
(31-12-0-0)	-	-	-	-
31-12-1-0	Code YES if the statute gives information about who is entitled to vote for candidates for parliamentary elections. "Selection" refers here to having the last word about (the list of) candidates for public office upon which the electorate will vote. Multiple answers are possible (e.g. the final list is made by aggregating the suggestions of different organs according to a pre-set rule). Code NO if there is no information about who can vote for candidates.	1	0	-
31-12-1-1	Code YES if a closed primary is mentioned, at which <i>all party members</i> vote and thus select the party candidates. Code YES even if this procedure applies to the selection of at least one single candidate on a list. Code NO if there is no election of party candidates or if the election result can be modified by another organ.	1	0	-

Numerical Code	Coding Instructions	Quantification		
31-12-1-2	Code YES if the candidate list for parliamentary elections is selected by inclusive party organs or agencies. Inclusive organs (or agencies) are those directly confirmed by the party members or congress. They can be the party congress or delegate bodies that were especially selected for the purpose of drafting the party list. Agencies selected by the party congress count as inclusive. Code NO if the candidates are not selected by an inclusive party organ. Code NS if there is no information.	1	0	0
31-12-1-3	Code YES if the national executive, or an agency that has been selected by it, selects the candidates for parliamentary elections. Code NO if the national executive (or an agency created by it for this purpose) does not select the candidates for parliamentary elections. For no information code NS.	-1	1	0
31-12-1-4	Code YES if the executive committee, the party president or an agency that has been selected by them, selects the candidates for parliament. Code NO if they do not select the candidates. For no information code NS.	-1	1	0
(31-13-0-0)	-	-	-	-
31-13-1-0	Code YES if the statute gives <i>explicit</i> information about who is entitled to select candidates for presidential elections. "Selection" refers here to having the last word about the presidential candidate upon which the electorate will vote (nominations out of which the selection committee is choosing are dealt with in the category 31-12-1-0). Code NO if no information is given.	1	0	-
31-13-1-1	Code YES if the party president is automatically the party's candidate for the presidential elections or if <i>explicitly</i> mentioned that the president can select him/herself without needing the validation of another organ. Otherwise code NO.	-1	1	-
31-13-1-2	Code YES if a closed primary is mentioned, at which <i>all party members</i> vote and thus select the party candidate. Code NO if not all party members have a say in selecting the presidential candidate. Code NS if there is no mention how the party president is voted for.	1	-1	0
31-13-1-3	Code YES if the president is selected by an inclusive organ or agency. Inclusive organs or agencies are those directly selected by party members or congress. Code NO if the candidate is not selected by such an organ. Code NS if there is no information available.	1	0	0

Numerical Code	Coding Instructions	Quantification		
31-13-1-4	Code YES if the national executive or an agency or committee created by the national executive selects the presidential candidate. Code NO if this is not the case. Code NS if there is no information.	-1	1	0
31-13-1-5	Code YES if the executive committee or an agency or committee created by the executive committee selects the presidential candidate. Code NO if this is not the case. Code NS if there is no information.	-1	1	0
(31-14-0-0)	-	-	-	-
31-14-1-0	Code YES if national units propose the candidates, select a list and vote upon that list of candidates for public office or otherwise select the candidates without any interference from subnational units. Code YES if this is true for at least one public office position. Otherwise code NO.	-1	0	-
31-14-2-0	Code YES if subnational units suggest or play a role in the suggestion of a list of candidates, out of which the national unit selects the final candidates. Code YES if this true for at least one public office position. Otherwise code NO.	1	0	-
31-14-3-0	Code YES if the national units preselect a list of candidates out of which the subnational units select the final candidates. Code YES if this is true for at least one public office position. If not, code NO.	1	0	-
31-14-4-0	Code YES if subnational units can delay the selection process through suspensive veto rights. If they do not have suspensive veto rights code NO.	1	0	-
31-15-5-0	Code YES if subnational units are completely in control of the selection of candidates for public office. Otherwise code NO.	1	0	-
(31-20-0-0)	-	-	-	-
(31-21-0-0)	-	-	-	-
31-21-1-0	Code YES if rules pertaining to either electing or dismissing the national executive are <i>explicitly</i> mentioned in the statute. Code NO if no such rules are mentioned.	1	0	-
31-21-1-1	Code YES if all party members are involved in the election of the national executive. Code NO if not all party members get to play a direct role in the selection of the national executive. Code NS if it is not mentioned how the national executive is elected.	1	-1	-1
31-21-1-2	Code YES if the national executive is elected in a party congress or by a central committee directly elected by the party congress. Code NO if the national executive is not elected by congress or by a committee elected by congress. For no information code NS.	1	0	0

Numerical Code	Coding Instructions	Quantification		
31-21-1-3	Code YES if the executive committee is involved in the election of the national executive. Code NO if the executive committee is not involved in the election of the national committee. Code NS if there is no information.	-1	0	0
31-21-1-4	Code YES if the party president elects the national executive or if the party president proposes a list of candidates, upon which the election organ gets to vote. Code NO if the party president is not involved in electing the national executive. For no information code NS.	-1	0	0
(31-22-0-0)	-	-	-	-
31-22-1-0	Code YES if rules pertaining to either electing or dismissing the executive committee are <i>explicitly</i> mentioned in the statute. Code NO if no such rules are mentioned.	1	0	-
31-22-1-1	Code YES if all party members are involved in the election of the executive committee. Code NO if not all party members get to play a direct role in the selection of the executive committee. Code NS if it is not mentioned how the executive committee is elected.	1	-1	-1
31-22-1-2	Code YES if the executive committee is elected in a party congress or by a central committee directly elected by the party congress. Code NO if the executive committee is not elected by congress or by a committee elected by congress. For no information code NS.	1	0	0
31-22-1-3	Code YES if the national executive elects the executive committee. Code NO if the national executive does not elect the executive committee. For no information code NS.	-1	0	0
31-22-1-4	Code YES if the party president elects the executive committee or if the party president proposes a list of candidates, upon which the election organ gets to vote. Code NO if the party president is not involved in electing the executive committee. For no information code NS.	-1	0	0
(31-23-0-0)	-	-	-	-
31-23-1-0	Code YES if at least one of the following is mentioned in the statute: options on how the party president is chosen, who chooses the president, rules of how to challenge the president of the party in his/her function. Code NO if none of this information is mentioned in the statute.	1	0	-
31-23-1-1	Code YES if all party members are involved in the election of the party president (closed primary). Code NO if not all party members get to play a direct role in the selection of the party president. Code NS if it is unclear who elects the party president.	1	-1	-1

Numerical Code	Coding Instructions	Quantification		
31-23-1-2	Code YES if the party congress (is among the organs that) elects the party president. Code NO if the party congress is not involved in electing the party president. Code NS if the role of congress in electing the party president is unclear.	1	0	0
31-23-1-3	Code YES if it is mentioned in the statute that the national executive is directly involved in electing the party president. Code NO if it is not mentioned in the statute that the national executive is directly involved in electing the party president. Code NS if the role of the national executive in electing the party president is unclear.	-1	0	0
31-23-1-4	Code YES if it is mentioned in the statute that the executive committee is directly involved in electing the party president. Code NO if the executive committee is not directly involved in electing the party president. Code NS if the role of the executive committee regarding the election of the party president is unclear.	-1	0	0
(31-30-0-0)	-	-	-	-
(31-31-0-0)	-	-	-	-
31-31-1-0	Code YES if the statute contains any information about voting procedures either for intra-party or for public office. The information should pertain to the manner of voting, e.g. postal vote, secret ballot, raise of hands, acclamation etc. Code NO if there is no information about voting procedures or if the information related to voting pertains only to persons allowed to vote and majorities required.	1	-1	-
31-31-1-1	Code YES if the selectorate votes the candidates for either public or intra-party office through a secret method. Code NO if all voting is done through a public method. Code NS if there is no information regarding the voting method on personnel issues.	1	0	-1
31-31-1-2	Code YES if the statute mentions secret voting methods for <i>both</i> intra-party and public office. Code NO if there is at least one public voting method used (such as raise of hands or acclamation). Code NS if there is no information regarding the voting method on personnel issues.	1	0	0 ^e
31-31-1-3	Code YES if the statute <i>explicitly</i> specifies that the results of the elections for either party positions or public office have to be/will be presented within the party in order to legitimize the results. Otherwise code NO.	1	-1	-
(31-32-0-0)	-	-	-	-

Numerical Code	Coding Instructions	Quantification		
31-32-1-0	Code YES if there is an <i>explicit</i> mention about how subnational units of the party elect their public office candidates. Code NO if there is no such mention.	1	0	-
31-32-1-1	Code YES if it is <i>explicitly</i> mentioned in the statute that subnational units elect candidates for subnational public office (such as mayor) in all or most cases. Code NO if a national organ has to confirm the candidatures in all or most cases. Code NS if there is no information about how subnational units elect their public office candidates.	1	-1	0
31-32-1-2	Code YES if subnational party units propose candidates for subnational public office (such as mayor) but the national party units make the final decision upon the candidate OR if subnational party units decide subject to the approval of national party units in at least one case. Code NO if this is not the case. Code NS if there is no information available.	-1	1	0
31-32-1-3	Code YES if the national party units appoint the candidates for public office (such as mayor) or if they provide a list of names from which the subnational party units can select the final list of candidates in at least one case. Code NO if this is not the case. Code NS if there is no information regarding the election of subnational public office candidates in the statute.	-1	1	0
(31-33-0-0)	-	-	-	-
31-33-1-0	Code YES if there is an <i>explicit</i> mention of how subnational units of the party elect their leadership. Code NO if there is no such mention.	1	0	-
31-33-1-1	Code YES if it is <i>explicitly</i> mentioned in the statute that subnational units elect members of subnational party executive/subnational leaders. Code NO if a national organ has to confirm the candidatures in any one of the cases. Code NS if there is no information about how subnational units elect their intra-party office candidates.	1	-1	0
31-33-1-2	Code YES if subnational party units propose candidates for subnational functions (such as the subnational executive) but the national party units make the final decision upon the candidate OR if subnational party units decide, subject to the approval of the national party units. Code NO if this is not the case. Code NS if there is no information available.	-1	1	0

Numerical Code	Coding Instructions	Quantification		
31-33-1-3	Code YES if the national party units appoint the subnational leadership or if they provide a list of names from which the subnational party units can select the final list of candidates in at least one case. Code NO if the subnational party units elect their leadership without interference from above. Code NS if there is no information regarding the election of regional leadership in the statute.	-1	1	0
(32-00-0-0)	-	-	-	-
32-10-0-0	Code YES if the people or organs responsible for changes in the manifesto are <i>explicitly mentioned</i> in the statute. Code NO if this is not mentioned.	1	0	0
32-11-0-0	Code YES if individual party members have a vote on defining the party manifesto (e.g. through intra-party referenda). Code NO if individual members have no direct influence upon the content of the manifesto. Code NS if there is no information that enables you to deduce whether individual members have or do not have an influence on defining the party manifesto.	1	0	0
32-12-0-0	Code YES if the party congress has a vote upon the party manifesto (e.g. if the congress is either drafting OR voting on the party programme). Code NO if the congress has no direct influence upon the content of the manifesto. Code NS if there is not enough information that would enable you to deduce whether the congress has or does not have an influence on defining the party manifesto.	1	0	0
32-13-0-0	Code YES if the party executive has a vote upon the party manifesto (e.g. if the party executive is either drafting OR voting on the party programme). Code NO if the party executive has no direct influence upon the content of the manifesto. Code NS if there is not enough information that would enable you to deduce whether the party executive has or does not have an influence on defining the party manifesto.	-1	0	0
32-14-0-0	Code YES if it is <i>specified</i> that the party president votes or otherwise decides upon the manifesto of the party. Otherwise code NO.	-1	0	-

Přílohy

Konverzace emailem.

Jiří Paroubek (býv. ČSSD)

Můžete prosím přiblížit ze své zkušenosti, jakým způsobem vznikají stanovy v ČSSD? Je zapojeno dostatečné množství členů, případně kdo je zapojen do procesu

2. Pokud jde o proces zpracování Stanov ČSSD, ten byl vždy v minulosti organický a důsledně demokratický. Snahou členské základny a do značné míry i funkcionářů strany bylo zajistit i určité právo menšiny, pokud jde o její vliv na rozhodovací procesy ve straně. Pokud strana v průběhu doby cítila potřebu vzniku nových Stanov anebo rozsáhlejší novelizace těch stávajících, většinou ihned po konání řádného sjezdu vytvořila komisi pro Stanovy. V ní byly zastoupeny všechny kraje, často právníky a velmi často lidmi, kteří Stanovy opravdu velmi dobře znali. Znali tak velmi dobře i jejich slabiny. Po určitém čase vznikl draft nových Stanov anebo nově formulované či upravené body pro novelizaci Stanov a o těch se diskutovalo v členské základně. Prakticky každý člen se mohl k návrhu Stanov vyjádřit, ale pochopitelně ne každý to udělal. Samozřejmě, že Stanovy jsou důležitým vnitrostranickým dokumentem, kterým strana zajišťuje určitou kvalitu své vnitřní demokracie.

V roce 2007 byla do stanov ČSSD zařazena procedura přímé volby předsedy strany všemi členy, místo stávající varianty, která předpokládala, že předsedu bude volit celostátní sjezd strany. Od roku 2009 bylo možné podle stanov ČSSD využít obě varianty. Od roku 2019 využívá ČSSD podle stanov opět pouze variantu volby předsedy strany formou delegátů na sjezdu. Rád bych se zeptal, zdali byla možnost přímé volby někdy využita. Proběhla v ČSSD určitá debata na toto téma? Proč si myslíte, že se ČSSD postupně vrátila k volbě předsedy formou sjezdu strany. Vzpomenete si na toto období a dokázal byste ho trochu přiblížit? (Když jsem se o této problematice bavil s panem Škromachem zmínil mimo jiné jistou animozitu určitých frakcí ČSSD vůči většímu zapojení členů do rozhodování strany od referenda o kandidátovi na prezidenta ČR v roce 2003, ve kterém zvítězil Miloš Zeman, ale následně zvolil taktiku, která se některým členům strany nelíbila a posloužila jako voda na mlýn kritice přímé demokracie ve straně).

2. Při schvalování novely Stanov na sjezdu v roce 2007 byla do Stanov skutečně zařazena

procedura přímé volby předsedy strany všemi členy. Jako alternativní možnost se ovšem připouštělo také to, že předsedu strany bude volit celostátní sjezd strany.

Tuto změnu jsem inicioval osobně já v předsjezdových jednáních, ale trochu jinak pojatou. Navrhoval jsem, aby před přímou volbou předsedy strany všemi členy probíhaly také přímé volby předsedů okresních výborů a samozřejmě také následně přímé volby předsedů krajských výborů. Vnitrostranická oligarchie na sjezdu ovšem dobře pochopila tento demokratizační prvek ve Stanovách, který by omezil vliv různých bratrstev při rozhodování o obsazení funkcí v čele okresů a krajů a proto jej nepřipustila.

Chtěl jsem jednak docílit zrealnění stavu členské základny ve straně, neboť podle mého názoru byla ve straně nejméně třetina balastních členů, kteří se stranického života neúčastnili. Pokud by tito lidé nepřišli ani k volbě předsedy strany, samozřejmě by to stranu v očích veřejnosti poškodilo. Chtěl jsem zkrátka, aby se strana vyčistila zdola. Dále mě šlo u tohoto manévru o to, aby se objevily nové „štiky“ ve stranickém rybníce. Noví talentovaní lídři na úrovni okresů a krajů.

Samozřejmě, pokud bychom tento proces volby předsedů na všech stupních stranické organizace zvládli, mohli jsme po nějaké době přistoupit i např. k organizaci primárních voleb při sestavě našich kandidátek s účastí nečlenů strany – jejich voličů.

Vlastně Vám tím odpovídám, proč nikdy nedošlo k přímé volbě předsedy ČSSD. Zabránila tomu vlastně vnitrostranická oligarchie, která nechtěla jít do přímé konfrontace o své funkce se „štikami“ a nechtěla se ani vzdát balastních členů, kteří zvyšovali kvóty delegátů na stranické sjezdy či krajské konference.

Nicméně ve Stanovách z roku 2007 byla možnost uskutečňovat stranické ankety nebo i vnitrostranická referenda, tedy za určitých podmínek. Pokud si dobře pamatuji, tak začátkem roku 2008 jsme uskutečnili takovou anketu, abychom zjistili stanovisko našich členů k umístění americké vojenské základny na našem území.

Zpětně musím konstatovat, že přímá volba předsedy strany bez předcházejících přímých voleb předsedů okresů a krajů, které by zaručovaly zrealnění členské základny, by byla pro stranu politicky nebezpečná. Pokud by např. nebyl předseda strany zvolen v přímé volbě většinou alespoň 51% členů, což by se mohlo při absenci balastních členů klidně stát, stranu by to nesmírně politicky poškodilo.

Jinak, já osobně jsem bezvýhradným stoupencem přímé demokracie, a to jak ve straně, tak ve společnosti.

Další dotaz směřuje možná na trochu více známý bod a vím, že jste již členem ČSSD nebyl, ale tato část stanov byla velmi zásadním atributem, který ČSSD odlišoval dlouhá léta od ostatních stran a rád bych znal váš názor. ČSSD zaručovala podle stanov obsazení ÚVV nejméně 20 % žen a 10 % členů do 35 let. Na sjezdu v roce 2019 ze stanov tento bod zmizel. Mnozí představitelé strany pokládali za důležitější větší akceschopnost strany před rozsáhlými stanovami, které by stranu omezovaly. Jaký máte názor na kvóty a jejich vypuštění ze stanov i za předpokladu, že je ČSSD dodržuje v jiných předpisech?

3. Kvóty žen a mladých ve Stanovách ČSSD na obsazení UVV, ale také krajských výborů a okresních výborů byly správnou věcí. Je škoda, že se jich strana vzdala. Nevím, zda to zvýšilo její akceschopnost. Alespoň kvóty mladých bych znovu zavedl.

Co však vidím jako nejpodstatnější ve Stanovách v roce 2007, byl princip presumpce viny, který jsem osobně prosadil. Znamenalo to ve svých důsledcích, že člen strany, který byl obviněn policií z trestného činu, si musel okamžitě přerušit členství ve straně. Pokud byl odsouzen, končil ve straně úplně. Pokud nebyl odsouzen, mohl se do strany vrátit. Tímto jednoduchým opatřením, poněkud drakonickým, ale jinou stranou v zemi nepoužívaným, jsem dosáhl toho, že členové strany se snažili důsledně dodržovat zákony této země. Pokud někdo obviněn byl, byl ze strany ihned vyloučen. Tedy za mého předsednictví. Bohužel, můj nástupce v předsednictví B. Sobotka udělal řadu výjimek z uplatnění tohoto principu u svých kamarádů a naopak velmi tvrdě uplatňoval princip presumpce viny u všech ostatních. Vznikla z toho bramboračka, která ve svých důsledcích stranu značně poškodila. Dnes, pokud vím, toto ustanovení ve Stanovách strany již neexistuje.

Zdeněk Škromach (ČSSD)

Můžete prosím přiblížit ze své zkušenosti, jakým způsobem vznikají stanovy v ČSSD? Je zapojeno dostatečné množství členů, případně kdo je zapojen do procesu?

Stanovy ČSSD jsou řádně registrovány a nedají se jen tak změnit. Změny (případně nové stanovy) se schvalují na sjezdu ČSSD. Příprava probíhá poměrně dlouho a důkladně. Většinou existuje komise pro stanovy, kde jsou zastoupeny všechny krajské organizace a odborníci. Diskusi mají možnost vést všichni členové strany. Stejně tak předkládat návrhy.

Návrhy schvalují místní organizace, okresní organizace, krajské organizace a vedení strany. K návrhům se vyjadřuje taky kontrolní komise.

Samotné schvalování stanov či jejich změn probíhá na sjezdu. Delegáti se dohodnou na postupu. Většinou se hlasuje jen o návrzích, které předloží komise pro stanovy. Návrh je schválen, pokud pro něj hlasují tři pětiny všech delegátů sjezdu.

Další dotaz směřuje možná na trochu více známý bod. V průběhu let se podoba stanov ČSSD sice proměňovala. Nicméně ČSSD zaručovala podle stanov obsazení ÚVV nejméně 20 % žen a 10 % členů do 35 let. Na sjezdu v roce 2019 ze stanov tento bod zmizel. Znamená to, že již takové opatření ČSSD nezohledňuje, nebo bylo přesunuto do vnitřních předpisů strany? Nebylo by více transparentní a přitažlivější, kdyby potencionální volič věděl o těchto krocích?

Kvóty jsou jistě možné. Určitá proporcionalita je jistě potřebná a vhodná. Nicméně je otázkou, jak jí docílit. Tak jak byly kvóty uvedeny ve stanovách, časem vedly k opaku záměru. Docházelo k různým licitacím, kdy ženy a mladí nebyly voleni přímo na do počtu členů orgánů na všech úrovních, ale záměrně až v doplňkových volbách. A to vedlo ke zbytečnému navyšování počtu členů stranických orgánů a tím i omezení akceschopnosti.

Asi by bylo správné proporcionalitu docílit již v samotné volbě do stanoveného počtu členů orgánu. V minulosti docházelo k dohodám, kdy díky kvótám posilovaly některé regiony účelově. A tím se měnil poměr sil ve vztahu k členské základně. To asi byl i důvod zrušení kvót.

Osobně si myslím, že cestou je výraznější zapojení organizací žen, mladých a seniorů do práce a rozhodování stranických orgánů.

Poznámka na závěr: Považuji za nešťastné jakékoliv kvóty pro ženy. Myslím, že správně genderově, by to měly být kóty pro druhé pohlaví. Věřím, že do budoucna budou mít problém s uplatněním i muži.

V roce 2007 byla do stanov ČSSD zařazena procedura přímé volby předsedy strany všemi členy, místo stávající varianty, která předpokládala, že předsedu bude volit celostátní sjezd strany. Od roku 2009 bylo možné podle stanov ČSSD využít obě varianty. Od roku 2019 využívá ČSSD podle stanov opět pouze variantu volby předsedy strany formou delegátů na sjezdu. Rád bych se zeptal, zdali byla možnost přímé volby někdy využita. Proběhla v ČSSD určitá debata na toto téma? Proč si myslíte, že se ČSSD postupně vrátila k volbě předsedy formou sjezdu strany. Vzpomenete si na toto období a dokázal byste ho trochu přiblížit?

Přímou volbu předsedy považuji za naprosto správnou. Je škoda, že nikdy nenašly stranické orgány odvalu k její realizaci. Důvody vidím v jednodušším domlouvání kuloárových dohod skupin delegátů sjezdu, což se běžně praktikuje.

Myslím, že jedním ze zástupných důvodů může být referendum o kandidátovi na prezidenta ČR. V té době prezidenta ještě volil Parlament ČR. ČSSD byla jedinou stranou, která zvolila tento způsob. Myslím, že to byla úspěšná akce i pro veřejnost. Zvítězil tenkrát jednoznačně Miloš Zeman, druhý byl Jaroslav Bureš. Zeman odmítl z taktických důvodů kandidovat v první volbě, kde měl Klaus prohrát bez soupeře. To byla záminka pro odpůrce Zemana k zpochybňování jeho nominace a prosazení Bureše do první volby, která nepřinesla prezidenta. Ve druhé volbě sice ČSSD Zemana postavila, ale většinou nepodpořila. Ve třetí volbě byl zvolen Václav Klaus. Kdyby tenkrát ČSSD podržela Zemana, tak by už byl prezidentem a Klaus by prezidentem nikdy nebyl.

A od té doby převládá velký odpor k hlasování všech členů.

Osobně jsem připravil na sjezdu 2019 návrh na přímo volbu nejen předsedy strany, ale všech volených funkcionářů na místní, okresní i celostátní úrovni. Včetně systému sestavování a schvalování kandidátek všemi členy. A to vše jako jedinou variantu. Ani se o tom nehlasovalo

Poslední otázku možná pojmu trochu obšírněji. Jakými trendy se ČSSD řídí, pokud jde o vytváření nových stanov, pokud jde například o otázku transparentnosti v určitých bodech? Například u vytváření a schvalování kandidátních listin. Proč bylo možné ještě před několika lety (do roku 2007 jistě, od následujících let již velmi relativně) určit ve stanovách ČSSD, jaké orgány jsou odpovědné za sestavení kandidátních listin a jak se podílí místní nebo krajské

organizace na své úrovni na sestavení kandidátních listin. Dnes je tento důležitý proces uveden ve stanovách velmi vágně. Například stanovy 2015 – MO se podílí na sestavování kandidátních listin. Ve stanovách 2019 je stav ještě méně přehledný.

Stanovy jsou vnímány něco jako ústava. Neřeší každý detail, ale odvolávají se na prováděcí předpisy. Což jsou „podzákoné normy“, které schvaluje celostátní orgán. Dříve Ústřední výkonný výbor, dnes Předsednictvo. Jedná se např. o Volební řády, Jednací řád apod. Tam jsou docela podrobně popsány procesy vytváření volebních kandidátek a jednání stranických orgánů. Nižší stranické orgány nemohou tyto řády měnit. Vytváří to stejné podmínky na celém území ČR.

Výrazné posílení rozhodování vyšších orgánů strany tlačil hlavně hejtman Netolický, který v té době měl stanovy na starosti jako místopředseda strany. Stejně tak odmítal přímou volbu.

Návrhy jdou od místních organizací, přes okresní až po krajské. O pořadí na kandidátce většinou rozhoduje výkonný orgán na příslušné úrovni. Konference už má jen malé možnosti to ovlivnit. Konečné slovo má centrální orgán, i když ten by měl zasahovat jen pokud by došlo k zásadnímu porušení postupu či podmínek pro sestavování kandidátky.

Poměrně dopředu se stanovuje stop stav pro počty členů, ze kterých se stanovují počty delegátů, aby nedocházelo k účelovému jednorázovému navyšování členů, což se v minulosti dělo.

Kateřina Konečná (KSČM)

1) Můžete přiblížit ze své zkušenosti, jakým způsobem vznikají stanovy vaší strany?

Je zapojeno dostatečné množství členů, případně kdo všechno je zapojen?

Stanovy KSČM jsou sestavovány a novelizovány na základě velmi široké diskuze - dokonce bych si dovolila uvést, že ve stávajícím čase jsou přijímány nejdemokratičtěji ze všech parlamentních stran. Diskuze nad nimi začíná v základních organizacích KSČM, pokračuje přes okresní a krajské konference a pak jsou schvalovány na sjezdu KSČM. Mimo tuto teritoriální diskuzi pak probíhá ještě diskuze v odborných skupinách KSČM, a to nezávisle na základních, okresních i krajských organizacích. Každý z členů strany má možnost se k nim nejen vyjádřit, ale také navrhopvat. Možná i proto někdy KSČM působí poněkud těžkopádně, neboť jakákoli změna se velmi dlouho debatuje, než k ní případně dojde.

2) „Jen jasná pravidla mohou strany otevřít a ztraktivnit pro nové členy“ – Myslíte si, že jsou stanovy vaší strany dostatečně otevřené / popisují dostatečně procesy uvnitř vaší strany (nejčastěji uváděným fenoménem může být nominační proces a tvorba kandidátních listin)

Myslím, že každý, kdo si otevře Stanovy KSČM (dostupné na webu), zjistí, jak vše probíhá - vč. popisu nominačního procesu kandidáta pro různé typy voleb.

3) Jak podle vás funguje ve vaší straně snaha o zapojení většího počtu členů do dění ve straně? Existují vůbec určité opatření větší aktivace členů kromě období voleb? Nebylo by vhodné zapojit více členů do chodu strany například pravidlem ve stanovách, které omezí tzv. kumulace funkcí nebo jinou formou? (obsazování více pozic jednou osobou může bránit generační obměně uvnitř stran a ve veřejných funkcích).

Ačkoliv Stanovy KSČM o kumulaci funkcí nezmiňují, zabývají se tímto problémem jiné dokumenty platné a schválené uvnitř KSČM, které říkají, že nelze kumulovat několik uvolněných funkcí, což je striktně dodržováno. Ke generační obměně víceméně na úrovni okresních a krajských organizací v posledních letech dochází či došlo a předpokládám, že tento proces bude završen volbou nového vedení KSČM.

4) Myslíte si, že podle stanov má člen strany dostatečná práva, aby se podílel na fungování strany, nebo byste možnosti rozšířil/a? (například stanovami dané právo tvoří frakce nebo skupiny v rámci strany, větší zakotvení podílet se na aktivitách/programu strany)

Všechna tato práva členové KSČM mají, s výjimkou tvorby "frakcí".

5) Zohledňuje vaše strana určitá opatření při obsazování orgánů strany/kandidátních listin, aby zajistila větší zastoupení žen nebo mladších politiků? Pokud ano, proč není tato podmínka například součástí stanov?

Ano, KSČM takový dokument má (nazvaný - zásady sestavování kandidátních listin), který doporučuje umístění žen i mladších politiků. Byť je v drtivé většině případů dodržován (a KSČM nejednou získala např. ocenění Fóra 50 % jakožto "Strana otevřená ženám"), tak jsme toho názoru, že **povinné** kvóty - nejen v tomto případě - jsou spíše brzdou než motorem rozvoje. V KSČM se kandidátní listiny sestavují podle vůle členek a členů (jejichž poměr je mimochodem vyvážený), a to bez ohledu na pohlaví, věk či barvu pleti.

Miroslava Němcová (ODS)

1) Do tvorby stanov je v ODS zapojena celá členská základna na všech úrovních, od nejmenšího místního sdružení, přes oblastní sdružení až po regionální sdružení. Návrhy na změnu či úpravu stanov jsou pravidelnou součástí jednání Kongresu ODS. Kongres je vrcholným orgánem strany. Návrhy na změnu stanov může předložit kterýkoli z členů ODS, o přijetí či odmítnutí jednotlivých návrhů se rozhoduje hlasováním. Neexistuje žádná překážka, která by bránila členům ODS podílet se na úpravách stanov.

2) Stanovy ODS považují za přehledné, otevřené a srozumitelné. Každý z členů má stejná práva a povinnosti, je jasně popsána struktura strany, způsob rozhodování v otázkách programových i personálních. Stanovy umožňují jednotlivým členům podílet se na celkovém směřování strany, vyhovují náročným kritériím demokratického řízení a snesou srovnání se stanovami demokratických stran v jiných zemích s hlubokou demokratickou tradicí. Pokud jde o nominační proces a sestavování kandidátních listin, jsou jednotlivé kroky popsány jednoznačně a jsou naprosto transparentní. Kandidátní listiny do poslanecké sněmovny se tvoří na základě nominací od nejnižší úrovně, tedy z místních sdružení. Kandidáti jsou voleni v tajných volbách, ti kteří uspějí, postupují o úroveň výše, tedy do oblastního kola, nakonec do kola krajského. Je garantována tajná volba.

3) Ve stanovách ODS není blokována možnost zastávat více funkcí. Je na rozhodnutí členů, jak hodnotí výkon každého voleného funkcionáře. Sami při volbách zváží, zda kumulace funkcí je či není z jejich pohledu překážkou. V tomto ohledu bych nic neměnila. Neaktivizujeme se pouze v období voleb. Stanovy ukládají pravidla i frekvenci pro jednání jednotlivých sdružení. Scházíme se v pravidelných intervalech, v období voleb i mimo ně. Samozřejmě reagujeme na aktuální vývoj na politické scéně a můžeme se svolat kdykoli i mimo stanovenou minimální frekvenci. To se běžně děje.

4) Z mého pohledu jsou stanovy vyvážené a co funguje, to bych neměnila.

5) Kvóty dle věku, vzdělání, profese, rasy nebo jakéhokoli jiného kritéria odmítám. Ve své politické praxi jsem si mnohokrát potvrdila, že to nevede ke kýženému cíli. Pokud jde o ženy, i bez kvót jsme jako jediná politická strana po revoluci navrhli a prosadili do čela Sněmovny i Senátu ženu (Libuše Benešová - Senát, Miroslava Němcová - Poslanecká sněmovna). Také jsme jedinou stranou, která navrhla ženu (mě) do funkce premiérky, v r. 2013. Nestala jsem se

jí pouze proto, že prezident obešel většinu ve Sněmovně a svévolně, za hranou Ústavy, jmenoval svoji “ úřednickou” vládu. Sama jsem byla opakovaně jedničkou na krajské kandidátní listině do sněmovních voleb. V roce 1998 - kraj Jihomoravský, v letech 2002, 2006, 2010 kraj Vysočina, 2013 Praha. Jsem velmi ráda, že se do funkcí v ODS prosazují lidé na základě schopností a transparentní volbou, nikoli na základě kvót.

Ponižovalo by mě, kdyby byli muži voleni dle kvalit a předpokladů a ženy dosazeny do počtu bez ohledu na to, zda jsou dobré či ne. Je to stejné, jako kdyby měly existovat kvóty na muže. Nebo na počty studentů a studentek například Vašeho oboru- politologie. Pro přijetí na školu by nerozhodovaly studijní výsledky, ale nějaká jiná kritéria, například dle pohlaví v poměru 50:50. Možná byste se tak na studia sám nedostal, třebaže byste byl lepší. Nebo byste si přál, aby tak byla obsazována místa Vašich pedagogů? Nebo lékařů v nemocnicích, soudců, hráčů v orchestrech, řidičů tramvají, učitelek v mateřských školách (není tam moc žen?) ...lze pokračovat dle libosti.

Ve straně s kvótami bych nikdy nebyla. Politika má být soutěží uvnitř jednotlivých stran i navenek mezi nimi. V dobách komunismu se ukázalo, kam kvóty vedou. Byly stanoveny počty žen i mužů z průmyslu, ze zemědělství apod. do různých institucí a orgánů státu. Vedlo to k devalvaci hodnot jako je pracovitost, schopnosti, píle, talent, odpovědnost. K tomu se skutečně vracet nechci.

Pokud by byly stanoveny kvóty pro mladé nebo pro ženy - jak by to šlo dohromady s právem voliče uplatnit preferenční hlasy? Vždyť by mohl to pracně kvótami vytvořené pořadí zcela zbořit. Co potom? Neuznat volby? Vzít mandát řádně zvolenému muži a přidělit ho nějaké ženě? Které? Kdo to rozhodne? Totéž mladí - staří. Nejenom, že je to nesmysl, ale je to protiústavní. Možnost preferenčních hlasů by tedy musela být ze zákona vyjmuta. Chceme to? Já ne. Je tedy potřeba vnímat všechny souvislosti povinného kvótování. Hezky to zní, ale je to umělý konstrukt, který v důsledku více škodí, než prospívá.

Tomáš Macura (ANO 2011)

Můžete přiblížit ze své zkušenosti, jakým způsobem vznikají stanovy vaší strany? Je zapojeno dostatečné množství členů, případně kdo všechno je zapojen ??

Stanovy, resp. jejich změny schvaluje sněm, coby nejvyšší orgán hnutí. Náměty na úpravy stanov se shromažďují zezdola -od místních organizací nebo řadových členů hnutí. Vždy před sněmem je ustavena pracovní skupina ke změně stanov, která posuzuje jednotlivé (v mezidobí

došlé) návrhy na změnu stanov a tyto se svým názorem předkládá předsednictvu hnutí a posléze sněmu k rozhodnutí.

„Jen jasná pravidla mohou strany otevřít a zatraktivnit pro nové členy“ – Myslíte si, že jsou stanovy vaší strany dostatečně otevřené / popisují dostatečně procesy uvnitř vaší strany (nejčastěji uváděným fenoménem může být nominační proces a tvorba kandidátních listin) Postup při sestavování kandidátních listin popisuje řád pro přípravu voleb (je sestavován a schvalován výborem hnutí pro každé volby samostatně. Obecný princip je takový, že se kandidátní listiny sestavují odzdoła nahoru. Konečnou podobu kandidátních listin od úrovně krajských voleb výše schvaluje výbor hnutí. Stanovy dávají možnost předsedovi hnutí provést v odůvodněných případech změnu ve schválené kandidátní listině, tento institut však není prakticky téměř využíván.

Jak podle vás funguje ve vaší straně snaha o zapojení většího počtu členů do dění ve straně? Existují vůbec určité opatření větší aktivace členů kromě období voleb? Nebylo by vhodné zapojit více členů do chodu strany například pravidlem ve stanovách, které omezí tzv. kumulace funkcí nebo jinou formou? (obsazování více pozic jednou osobou může bránit generační obměně uvnitř stran a ve veřejných funkcích). Řády pro přípravu voleb zamezují, resp. výrazně omezují, možnost kumulace funkcí, zejména těch uvolněných, a to tak, že explicitně uvádějí seznam funkcí, které nelze kombinovat. Např., kdo se chce ucházet o pozici poslance v podzimních parlamentních volbách, nemůže být v současné době např. hejtmanem, náměstkem hejtmána, primátorem, náměstkem primátora, starostou ....

Myslíte si, že podle stanov má člen strany dostatečná práva, aby se podílel na fungování strany, nebo byste možnosti rozšířil/a? (například stanovami dané právo tvoří frakce nebo skupiny v rámci strany, větší zakotvení podílet se na aktivitách/programu strany) Mám za to, že současná podoba stanov hnutí umožňuje dostatečné zapojení všech členů do života hnutí. Pokud to tak někde není, nebude to primárně problém stanov, jako spíš jejich výkladu nebo způsobu politické práce v té které místní organizaci.

Zohledňuje vaše strana určitá opatření při obsazování orgánů strany/kandidátních listin, aby zajistila větší zastoupení žen nebo mladších politiků? Pokud ano, proč není tato podmínka například součástí stanov? Osobně jsem proti jakýmkoliv kvótám, nevidím proto ani žádný důvod je implementovat do volebních řádů, ani stanov.

Radek Rozvoral (SPD)

Můžete přiblížit ze své zkušenosti, jakým způsobem vznikají stanovy vaší strany? Je zapojeno dostatečné množství členů, případně kdo všechno je zapojen?

Naše hnutí je otevřené pro všechny občany, kteří projeví zájem pracovat pro hnutí SPD a propagovat náš program. Vše je dostupné na našich webových stránkách www.spd.cz. Návrhy na úpravu stanov může navrhnout každý člen hnutí, a pak to prochází schválenou legislativou dle schválených stanov hnutí SPD. Člen hnutí má právo mimo jiné též být informován o činnosti hnutí a o usneseních stranických orgánů týkajících se jeho osoby a činnosti; předkládat všem orgánům hnutí náměty, stížnosti a připomínky; podílet se na projednávání záležitostí, týkajících se činnosti hnutí; podávat návrhy, stížnosti, dotazy a být informován o jejich vyřízení či řešení. Nejvyšším orgánem hnutí je konference, kterou tvoří členové hnutí a jednou z pravomocí konference je, že rozhoduje o změně stanov, kdy k přijetí usnesení o změně stanov je třeba souhlasu tří čtvrtin přítomných členů hnutí.

„Jen jasná pravidla mohou strany otevřít a ztraktivnit pro nové členy“ – Myslíte si, že jsou stanovy vaší strany dostatečně otevřené / popisují dostatečně procesy uvnitř vaší strany (nejčastěji uváděným fenoménem může být nominační proces a tvorba kandidátních listin)

Členem hnutí může být občan České republiky starší 18 let, který je plně způsobilý k právním úkonům a není členem jiné politické strany nebo politického hnutí. Podmínkou vzniku členství je řádné podání přihlášky u Regionálního klubu a v případě, že příslušný Regionální klub není zřízen, u statutárního orgánu hnutí. Dalšími podmínkami vzniku členství jsou uplynutí nejméně dvouleté čekatelské lhůty (taxativně jsou stanoveny výjimky ke zkrácení této lhůty). Každý řádný člen hnutí může hlasovat, volit a být volen a delegován do orgánů a funkcí v hnutí a navrhopvat kandidáty pro volby dle příslušného vnitřního předpisu. Návrh kandidátky prochází schvalovacím procesem konference Regionálního klubu a následně je předložen předsednictvu hnutí.

Jak podle vás funguje ve vaší straně snaha o zapojení většího počtu členů do dění ve straně? Existují vůbec určité opatření větší aktivace členů kromě období voleb? Nebylo by vhodné zapojit více členů do chodu strany například pravidlem ve stanovách, které omezí tzv.

kumulace funkcí nebo jinou formou? (obsazování více pozic jednou osobou může bránit generační obměně uvnitř stran a ve veřejných funkcích).

Každý člen hnutí má možnost navrhovat a prosazovat své názory ve svých místních, oblastních (okresních) a regionálních (krajských) organizacích, které minimálně jednou za rok mají dle stanov povinnost zorganizovat konference a tím vyhodnotit svou činnost. Tím jsou do dění v hnutí zapojeni všichni jeho členové a je jen na nich, jakou aktivitu projeví a jak se do dění v hnutí zapojí. Hnutí prosazuje novelu Ústavy České republiky s cílem posílení prvků přímé demokracie v našem politickém systému. Považujeme přímou demokracii za zásadní nástroj obrany svobody a práv občanů České republiky. Hnutí spojuje osobnosti napříč politickým spektrem, dále osobnosti z kulturního a společenského života s cílem kandidovat do Poslanecké sněmovny, Senátu, Evropského parlamentu, krajských a obecních zastupitelstev.

Myslíte si, že podle stanov má člen strany dostatečná práva, aby se podílel na fungování strany, nebo byste možnosti rozšířil/a? (například stanovami dané právo tvoří frakce nebo skupiny v rámci strany, větší zakotvení podílet se na aktivitách/programu strany)

Naše stanovy zajišťují pro každého člena dostatečná práva, aby se mohl podílet na fungování hnutí. Stanovy též vymezují organizační jednotky hnutí – Regionální (krajské), Oblastní (okresní), Místní kluby. Počet členů předsednictva Regionálního, Oblastního a Místního klubu je vždy lichý. Dále vedeme debatu o možnosti zřízení poradních orgánů jako např. Klub krajských zastupitelů, Klub zastupitelů měst a obcí, Klub mladých členů a podporovatelů.

Zohledňuje vaše strana určitá opatření při obsazování orgánů strany/kandidátních listin, aby zajistila větší zastoupení žen nebo mladších politiků? Pokud ano, proč není tato podmínka například součástí stanov?

Na tuto otázku jsem Vám už dostatečně odpověděl v předchozích odpovědích. Každý člen může navrhnout osoby na kandidátní listiny či orgány hnutí, čímž je zabezpečena objektivita a transparentnost, a vylučuje diskriminaci. Následné schvalovací procesy jsou v souladu s přijatou legislativou hnutí SPD.

Petr Fiala (ODS)

Můžete přiblížit ze své zkušenosti, jakým způsobem vznikají stanovy vaší strany? Je zapojeno dostatečné množství členů, případně kdo všechno je zapojen?

1) Ano, je zapojeno dostatečné množství členů, nesledujeme jenom formální procesy stanovené právě stanovami, ale při jakékoliv úpravě stanov probíhá v ODS obsáhlá diskuse nad jednotlivými návrhy. Naposled jsme takovou změnu stanov prováděli v roce 2015 a provázela ji velmi široká demokratická diskuse napříč ODS.

„Jen jasná pravidla mohou strany otevřít a ztraktivnit pro nové členy“ – Myslíte si, že jsou stanovy vaší strany dostatečně otevřené / popisují dostatečně procesy uvnitř vaší strany (nejčastěji uváděným fenoménem může být nominační proces a tvorba kandidátních listin)

2) Ano, jsou.

Jak podle vás funguje ve vaší straně snaha o zapojení většího počtu členů do dění ve straně? Existují vůbec určité opatření větší aktivace členů kromě období voleb? Nebylo by vhodné zapojit více členů do chodu strany například pravidlem ve stanovách, které omezí tzv. kumulace funkcí nebo jinou formou? (obsazování více pozic jednou osobou může bránit generační obměně uvnitř stran a ve veřejných funkcích).

3) Jsme demokratická strana, ve které o všech klíčových věcech rozhodují členové a volené orgány. Nepoužíváme žádné formy kvót, umělých bariér a dalších věcí, které sice mohou vypadat módně a v daný okamžik atraktivně, ale které oslabují vnitřní demokratickou kulturu a nakonec brání výběru těch nejlepších kandidátů. Členy se snažíme zapojit do vnitřní diskuse i nad rámec standardních rozhodovacích procesů, organizujeme různé formy setkávání a debat, ať už formou chatů, anket a dalších a dalších věcí. Jsme jedna z mála členských stran na české politické scéně s bohatým vnitřním demokratickým životem a jsme si této hodnoty vědomi.

Myslíte si, že podle stanov má člen strany dostatečná práva, aby se podílel na fungování strany, nebo byste možnosti rozšířil/a? (například stanovami dané právo tvoří frakce nebo skupiny v rámci strany, větší zakotvení podílet se na aktivitách/programu strany)

4) Členové strany mají dostatečná práva, aby se podíleli na fungování strany, žádnou možnost rozšíření momentálně nevidím, ani po ní nikdo nevolá.

Zohledňuje vaše strana určitá opatření při obsazování orgán strany/kandidátních listin, aby zajistila větší zastoupení žen nebo mladších politiků? Pokud ano, proč není tato podmínka například součástí stanov?

5) Opatření ani kvóty nepřijímáme, už jsem Vám na to odpověděl, každý má šanci bez ohledu na věk, pohlaví nebo nějaká sociálně-ekonomicko-kulturní kritéria. Tak to má být, nevěřím tomu, že nějaká kvóta nebo podmínka určitého počtu konkrétně definovaných osob v orgánech zlepší kvalitu demokracie nebo akceschopnost strany. Odmítáme sociální inženýrství a nebudeme ho uplatňovat ani v našem vnitrostranickém životě.